

LIETUVOS EDUKOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS KOMUNIKACIJOS INSTITUTAS

**Giedrė Kvieskienė, Mindaugas Briedis,
Renaldas Čiužas, Irena Zaleskienė**

LIETUVOS KURTIEJI: GALIMYBĖ GYVENTI KARTU

(Kurčiųjų integracijos socialiniai ir vadybiniai aspektai)

Mokslo studija

Vilnius, 2014

UDK364.65-056.263(474.5)

Li-239

Mokslo studija apsvarstyta Lietuvos edukologijos universiteto Socialinės pedagogikos katedroje posėdyje 2012 m. rugpjūčio 30 d. (protokolo Nr.9), Lietuvos edukologijos universiteto Socialinės komunikacijos instituto tarybos posėdyje 2012 m. rugsėjo 19 d. (protokolo Nr.1) ir rekomenduota spaudai.

Recenzavo:

Prof. habil. dr. Vilija Targamadžė (Vilniaus universitetas, Edukologijos katedra)

Prof. habil. dr. Vytautas Gudonis (Šiaulių universitetas, Specialiosios pedagogikos katedra)

Atsakingoji redaktorė prof. dr. Giedrė Kvieskienė (Lietuvos edukologijos universitetas, Socialinės komunikacijos institutas)

© Giedrė Kvieskienė, Mindaugas Briedis,
Renaldas Čiužas, Irena Zaleskienė, 2014

© Lietuvos edukologijos universiteto

ISBN 978-9955-20-917-1

leidykla“, 2014

TURINYS

PRATARMĖ.....	5
ĮVADAS	7
I. KURČIŪJŲ KULTŪROS YPATUMAI IR SOCIALINĖS INTEGRACIJOS GALIMYBĖS	15
1.1. Kurčiųjų socialinės įtraukties ir socialinės integracijos pokyčiai.....	15
1.2. Lietuvos kurčiųjų pozityviosios socializacijos veiksniai, metodai ir raiška.....	27
1.2.1. Lietuvos kurčiųjų pozityviosios socializacijos veiksniai. .27	
1.2.2. Pozityviąją socializaciją ir sėkmingą integraciją skatinantys metodai	37
1.2.3. Kurčiųjų dalyvavimas socialiniame gyvenime kaip jų identiteto raiška.....	45
II. LIETUVOS KURČIŪJŲ DRAUGIJOS PADALINIŲ VEIKLOS ANALIZĖ	61
2.1. Lietuvos kurčiųjų draugijos profesionalų požiūris į kurčiųjų poreikių tenkinimą	63
2.2. Kurčiųjų požiūris į Lietuvos kurčiųjų draugijos teikiamų paslaugų kokybę	83
APIBENDRINIMAS	99
IŠVADOS	101
REKOMENDACIJOS.....	104
LITERATŪROS SĄRAŠAS	107
PRIEDAI.....	114

PRATARMĖ

Ši mokslo studija parengta, remiantis Lietuvos edukologijos universiteto Socialinės komunikacijos instituto (toliau – SKI) mokslinio kolektyvo atliktų teorinių, metodinių bei norminių šaltinių turinio ir aštuonių Lietuvos kurčiųjų draugijos institucijų veiklos kokybinio tyrimo, įvertinant jų institucinius gebėjimus ir veiklų kokybę, duomenų analize¹. Tyrimas buvo atliktas pagal VŠĮ Respublikinio kurčiųjų reabilitacijos centro užsakymą. Tyrimą atliko tyrėjų grupė, vadovaujama prof. dr. Giedrės Kvieskienės. Tyrimo metu buvo atliktas aštuonių Lietuvos kurčiųjų draugijos organizacijų veiklos kokybės vertinimas. Be to, buvo įvertinti šių organizacijų instituciniai gebėjimai ir pateiktos rekomendacijos veiklai tobulinti.

Autoriai nuoširdžiai dėkoja Lietuvos kurčiųjų draugijos vadovybei, VŠĮ Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių kurčiųjų reabilitacijos centrams, VŠĮ Respublikiniam kurčiųjų reabilitacijos centrui, VŠĮ Surdologijos centrui, VŠĮ „Akiračio“ redakcijai, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio savivaldybių politikams ir savivaldybių administracijų atstovams, atsakingiems už darbą su Kurčiųjų draugija, bei ekspertams už konstruktyvų ir nuoširdų bendradarbiavimą, identifikuojant kurčiųjų socialines problemas ir siūlant jų įveikos būdus.

---

¹ Aštuonių Lietuvos kurčiųjų draugijos institucijų veiklos kokybės vertinimo tyrimo, įvertinant jų institucinius gebėjimus ir veiklų kokybę, tyrimo ataskaita. Vilnius: Socialinės komunikacijos institutas, 2010. Internetinė prieiga: [http://www.i-manager.lt/upload/201010/Socialinis.ugdymas.12.\(23\).pdf](http://www.i-manager.lt/upload/201010/Socialinis.ugdymas.12.(23).pdf). Žiūrėta: 2010-12-15.

Būsime dėkingi už pareikštas pastabas ir pageidavimus, kurie padės ateityje sėkmingiau atlikti tokio pobūdžio tyrimus bei efektyviau panaudoti jų duomenis, teikiant socialinę paramą kurčiųjų bendruomenei. Be to, tikimės, jog atlikto tyrimo duomenų analizė padės tobulinti ir Kurčiųjų draugijos veiklos kokybę bei šios organizacijos institucinius gebėjimus.

Autoriai

Mūsų adresas:

Lietuvos edukologijos universiteto
Socialinės komunikacijos institutas
Studentų g. 39–605, LT–08106 Vilnius
Tel. (8 5) 275 22 90 , faks. (8 5) 270 59 46
El. p. ski@vpu.lt
Interneto svetainė: www.ski.vpu.lt

ĮVADAS

Šiuolaikinės visuomenės sanglaudos stiprinimo kontekste ypač aktuali asmenų ir asmenų grupių, turinčių tam tikros rūšies specialiųjų poreikių arba, kitaip tariant, įvairaus lygio ir pobūdžio neįgalumą, identiteto formavimosi, visavertės socialinės adaptacijos bei socialinio įgalinimo problema. Visuomenė turi pripažinti socialinę atskirtį patiriančių asmenų teises, išsaugoti orumą ir siekti tapti visaverčiais visuomenės nariais, aktyviai dalyvauti socialinės įtraukties politikoje ir veikloje, padėti kovoti su stereotipais ir stigmatizacija, išsaugoti ir stiprinti gyvenimo kokybę, socialinę, ypač vaikų gerovę, ir sudaryti visiems tolygaus starto galimybes². Nors teoriniai šios problemos aspektai užsienio šalių literatūroje nagrinėjami jau keletą dešimtmečių (Morris, 1991; Saraga, 1998; Kenedy, Lewin, 2005), tačiau trūksta sisteminių ir lyginamųjų tyrimų. Lietuvoje akademinis neįgalumo diskursas itin išryškėjo pastarajame dešimtmetyje: nagrinėjamas negalios fenomenas (Ruškus, 2002), projektuojamos edukacinės erdvės ir metodikos specialiųjų poreikių vaikų socializacijai (Ambrukaitis, Ruškus, 2002; Ališauskas, 2003; Kiušaitė, 2012, Kvieskienė, 2003, 2005, Vaicekauskienė, 2005, 2011); pasitelkiant socialinės patirties refleksiją konstruojamos Lietuvos neįgaliųjų socialinio įgalinimo ir dalyvavimo priegios (Ruškus, Daugėla, Žukauskas, Blinstrubas, Šaparnis, 2006), tiriama ir apibendrinama reali negalią turinčio jaunimo dalyvavimo visuomenės veikloje praktika. Išanalizavus minėtų autorių

---

² Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. Interneto svetainė: <http://www.lietuva2030.lt>.

teorines įžvalgas bei neįgalių asmenų praktinio gyvenimo organizavimo patirtis, galima konstatuoti, jog šiame diskurse atskiros negalią turinčios grupės nepakankamai reflektuojamos.

Pastaruoju metu analizuojant šias problemas vartojamos neįgaliųjų socialinę atskirtį, socialinį atskyrimą, socialinį įtraukimą ir socialinę įtrauktį (integraciją) apibūdinančios sąvokos, kurios dar nėra tiksliai apibūdintos nei akademinėje bendruomenėje, nei tarp socialinės politikos formuotojų. Pripažįstama, jog tai itin kompleksiški reiškiniai, kurių apibrėžimai turėtų būti pritaikyti konkrečioms atvejams. Be to, neretai atskirtis bei atskyrimas vartojami sinonimiškai, kaip ir įtraukimas bei įtrauktis (integracija)³. Studijoje socialinės atskirties ir įtraukties (integracijos) sąvokos naudojamos individų būsenai apibrėžti, o socialinio atskyrimo bei įtraukimo sąvokos – procesui nusakyti.

Papildant šią akademinę spragą, tyrimo *objektu* buvo pasirinkta vienos iš neįgaliųjų kurčiųjų bendruomenės kultūros bei Kurčiųjų draugijos vykdomos pozityviosios socializacijos bei palaikomosios integracijos analizė. Lietuvoje neįgalieji sudaro apie 6 proc. visų gyventojų, jų yra apie 200 000 asmenų, iš kurių apie 9000 yra kurtieji⁴. Sąlyginai tai nedidelė visuomenės dalis, kuri tarsi fiziškai ištirpsta tarp kitų žmonių, o, dėl sutrikusios komunikacijos ir mobilumo, nedalyvauja arba dalyvauja ribotai viešajame gyvenime. Socialinės įtraukties ir

---

³ Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikių ir rezultatyvumo vertinimas, siekiant efektyviai panaudoti 2007-2013 m. ES Struktūrinę paramą. Vertinimo ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/BPD_vertinimo_ataskaitos/liepa_SADM_vertinimo_ataskaita_2011.pdf. Žiūrėta: 2012 – 06 – 19.

⁴ Vidmantas Matilionis, Artūras Razbadauskas, Natalja Istomina. Neįgaliųjų dėl regos ir klausos sutrikimų kompleksinės reabilitacijos ypatumai. Prieiga per internetą: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2005-ISSN_1392-3137.N_3_32.PG_31-38/DS.002.0.02.ARTIC. Žiūrėta : 2010 -12 - 26.

pilnesnės integracijos problemos, siekiant kurčiųjų bei kitų socialinės atskirties grupių įgalinimo yra aktualios tiek kurčiųjų bendruomenei, tiek girdintiesiems, kurie Lietuvoje dar vangiai dalyvauja kurčiųjų, o ir kitų socialinės atskirties grupių socialinėje integracijoje tiek į švietimo institucijas, tiek į darbo rinką ar aktyvesnį visuomenės gyvenimą.

Kurčiųjų socializacijos ir socialinės integracijos proceso istorija netrumpa, prasideda ji nuo Kurčiųjų nebylių draugijos atkūrimo 1944 metais. Draugijos narių skaičius didėjo labai pamažu, nes 1950 metų pabaigoje ją sudarė tik 234 nariai. 1952 metų rugpjūčio 19–30 d. įvykusiame pirmajame draugijos suvažiavime buvo priimti 468 nauji nariai. Lietuvos gyventojų ir būsto surašymo duomenimis, 2001 metais Lietuvoje gyveno 8 636 kurtieji, iš jų invalidumo grupes turėjo: 7677 suaugusieji (I grupės – 700, II grupės – 4500, III grupės – 2400) ir 959 vaikai iki 15 metų. 2005–2008 metais, mažėjant gimstamumui ir gerėjant medicinos paslaugų kokybei, išryškėjo kurčiųjų skaičiaus mažėjimo tendencija⁵. Lietuvos kurčiųjų draugijos duomenimis, 2008 metais Lietuvoje gyveno 8276 kurtieji, iš jų 7379 suaugusieji ir 897 vaikai iki 15 metų. Pabrėžtina, jog šie asmenys negali naudotis girdintiesiems prieinama informacija ir bendrauti su girdinčiais visuomenės nariais, nes techninėmis priemonėmis nepavyksta reabilituoti klausos, o neturintieji klausos sutrikimų nemoka lietuvių gestų kalbos. Šios priežastys lemia kurčiųjų socialinę izoliaciją, žemesnį negu vidutinį išsilavinimo lygį, ribotas galimybes konkuruoti darbo rinkoje (nėra galimybių įprastomis sąlygomis įgyti profesijos, įsidarbinti ir dirbti), savarankiškai spręsti buitinių ir asmeninių problemų. Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę požiūris į

⁵ Lietuvos kurčiųjų draugija. Istorija. Prieiga per internetą: <http://www.lkd.lt/id-istorija.html>. Žiūrėta: 2010-12-15.

kurčiuosius išgyvena tam tikrą kaitą: jie patys save laiko tam tikra savita, bet atvira bendruomene ir kiti visuomenės nariai juos kaip tokius priima. Kurtieji labiau atsiveria, labiau matomi visuomenėje. Kurčiųjų integracijos procesai prasideda jau ankstyvoje vaikystėje ir palengvinti juos – mūsų visų pareiga. Kita vertus, visuomenė stengiasi ir pati prisitaikyti prie kurčiųjų: girdintiesiems parengta lietuvių gestų kalbos pagrindų vizualinė mokymosi programa, lengvinanti socialinę komunikaciją. Ši programa integruota į universalią neįgaliųjų reabilitacijos ir integracijos informacinę duomenų bazę⁶. Lietuvos edukologijos universiteto Socialinės komunikacijos instituto dėstytojai ir studentai domisi kurčiųjų asmenų problemomis, jas tiria ir analizuoja. Rengiami ir sėkmingai apsiginami studentų bakalauro ir magistro baigiamieji darbai (žr. 1 priedą).

Kurčias žmogus dėl klausos sutrikimo negali sėkmingai apdoroti klausa gaunamos lingvistinės informacijos, net ir naudodamasis klausos aparatu. Absoliutus kurtumas pasitaiko labai retai. Kurti vaikai dažniausiai gali suvokti triukšmą, kai kuriuos kalbos garsus, net žodžius (Tamošiūnienė, 1981). Kurčiais laikomi asmenys, turintys įgimtą arba anksti (iki 3 metų) įgytą kurtumą ir negalintys savarankiškai išmokti kalbėti, taip pat vėliau apkurtę asmenys, be specialaus pasirengimo negalintys bendrauti sakytine kalba.

Pagal kalbos išsivystymą kurtieji skirstomi į dvi grupes (Ališauskas, 2003):

- 1) nekalbančius kurčiuosius, kurie gimė kurti arba apkurti iki 3 metų, t.y. iki susiformuojant kalbai;
- 2) kalbančius kurčiuosius, kurie prarado klausą jau mokėdami kalbėti.

---

⁶ Universali neįgaliųjų reabilitacijos ir integracijos informacinė sistema. Prieiga per internetą: <http://www.unriis.lt/about.unriis.>, Žiūrėta: 2011-01-21.

Neprigirdinčiu laikomas žmogus, kurio klausos likutis, dažniausiai padedant klausos aparatui, leidžia gana sėkmingai apdoroti per klausą gaunamą lingvistinę informaciją (Hallahan, Kauffman, 2003). Neprigirdėjimu laikomas klausos susilpnėjimas, kuris trukdo savarankiškai išmokti visavertės kalbos ir bendrauti sakytine kalbėjimo forma, tačiau leidžia savarankiškai įgyti kalbėjimo pradmenis (Ališauskas, 1996). Neprigirdintieji, remdamiesi savo nevisaverte klausa, gali savarankiškai bent minimaliai įgyti kalbos pradmenis tiesiogiai bendraudami. Tuo jie iš esmės skiriasi nuo kurčiųjų.

Vis didesnė kurčiųjų visuomenės dalis ima manyti, kad kurtumo nereikėtų laikyti negalia. Dėl kurtumo žmogus tampa neįgalus tik ta prasme, kad jam sunkiau išmokti dominuojančios kultūros vartojamą kalbą. Žmogus, kuris priima savo kurtumą, suvokia jį ne kaip trūkumą ar negalią, o kaip kitoniškumą (Benderli, 2000). Vis daugiau specialistų pritaria kurčiųjų įsitikinimui, kad jų pačių sukurta kultūra yra ne mažiau vertinga. Šią kultūrą jie laiko natūralia aplinka, kurią sąlygoja gestų kalba. Kurčiųjų kultūrą apibūdžia šie veiksniai (Hallahan, Kauffman, 2003):

- Kalbinis skirtingumas. Kurčiųjų bendruomenę tiksliausia būtų vadinti dvikalbe, nes jos nariai turi įvairaus lygio verbalinės kalbos įgūdžių.
- Kurtumo pripažinimas reiškia asmens savęs suvokimą: ar jis laiko save kurčiuoju, ar ne.
- Elgesio normos. Kurčiųjų bendruomenėje galioja nustatytos elgesio normos, susijusios su akių kontaktu bei fiziniu lietim.
- Endogaminės⁷ santuokos.

⁷ endogāmija [endo...+ ...gamija]: 1. paprotys tuoktis su tos pačios visuomeninės grupės asmenimis; 2. artimai giminingų individų lytinių ląstelių, turinčių tą pačią chromatinę kilmę, susiliejimas. Iš: *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.

- Istorinis savęs suvokimas.
- Savanoriškų organizacijų tinklas.

Suaugusieji gestų kalbos vartotojai (kurtieji ir girdintieji), dalyvaujantys įvairiose vaikų su klausos negalia ugdymo pakopose, gali tapti ne tik gerais tikrosios gestų kalbos mokytojais, bet ir padėti formuotiis paauglio identitetui, identifikuoti su kurčiųjų bendruomene ir kultūra. Gestų kalba ir kurčiųjų kultūra teikia kurčiajam specifinį identitetą, yra svarbios šių asmenų grupės sėkmingos adaptacijos prielaidos (Gervinskienė, Narkevičienė, 2006). Asmeniui jo negalios nulemtas elgesys tampa socialiniu vaidmeniu (role), tad mažėja savo vertės suvokimas ir gebėjimas prisitaikyti prie socialinės aplinkos. Etikečių klįjavimas veda prie neigiamo savęs ir visuomenės vertinimo. Tačiau prie tam tikros kategorijos priskirtam žmogui lengviau gauti tam tikrą mokymą, reabilitaciją ar pašalpą. Ir patys neįgalieji aktyviai dalyvauja etikečių klįjavimo procese. Tokia perspektyva turi ir praktinę reikšmę. Susitarimo procesai reikalauja kolektyvinės veiklos, t.y. turintys tokį patį išskirtinį bruožą asmenys jungiasi į grupę ir kovoja už teigiamą savęs vertinimą, taip pat – už geresnes integracijos galimybes. Šie asmenys negali naudotis girdintiesiems prieinama informacija, jiems neprieinamos net dauguma televizijos programų, kino filmų, apribotos galimybės bendrauti su girdinčiais visuomenės nariais, menka integracija į bendrojo lavinimo ir aukštąsias mokyklas. Todėl ypatingo dėmesio reikia vaikams, kurių įgimti klausos sutrikimai progresuoja. Kai nepadeda terapinės priemonės arba kai reikia ilgesnio laikotarpio (pvz., esant vidurinės ausies apsigimimams), būtina kuo greičiau aprūpinti klausos aparatais, esant įgimtiems pakenkimams, tai atliekama pirmaisiais

gyvenimo mėnesiais⁸. Kartu reikia pasitelkti ir kitus būdus: vaikams – ankstyvas auklėjimas, ugdant klausą, skatinant kalbėti garsiai, suaugusiems – klausos treniravimas, kalbos terapija, rašytinės kalbos mokymasis, kochlearinis implantas. Visais atvejais būtina išsami gydytojo otorinolaringologo išvada, vaikams tyrimus turi atlikti patyręs pedaudiologas. Toliau kurčiuosius prižiūri gydytojai otorinolaringologai, gydytojai foniatrai, pedaudiologai, surdopedagogai, klausos aparatų akustikai bei logopedai (Lupsakko ir kt., 2004).

Kaip ir kiti neįgalieji, kurtieji turi tokias pat teises kaip ir visi visuomenės nariai, jiems sudaromos tokios pat ugdymosi, darbo, laisvalaikio leidimo, dalyvavimo visuomenės, politiniame ir bendruomenės gyvenime galimybės. Lietuvoje neįgalių žmonių teisinę padėtį reglamentuoja daugiau kaip 50 bendro pobūdžio ir specialios paskirties teisės aktų. Neįgaliųjų integracijos nuostatos įrašytos į svarbiausius teisės aktus, reglamentuojančius sveikatos priežiūros, pensijų, socialinių paslaugų, šalpos (socialinių) pensijų, transporto lengvatų, ugdymo, aplinkos pritaikymo ir kitus klausimus. Todėl šioje studijoje analizuojamos Kurčiųjų draugijos galimybės valdyti kurčiųjų integracijos veiksmus bei tenkinti bendruomenės poreikius ir kurčiųjų bendruomenės draugijos skatinamosios ir palaikomosios integracijos vertinimai. Taip pat reflektuojamas Lietuvos gyventojų požiūris į kurčiuosius kaip neįgaliųjų mažumą, jų nuostatos, gebėjimas bendrauti su kurčiaisiais kaip su lygiais, gyventi su jais kartu.

---

⁸ Vidmantas Matilionis, Arturas Razbadauskas, Natalja Istomina.

Neįgaliųjų dėl regos ir klausos sutrikimų kompleksinės reabilitacijos ypatumai. Prieiga per internetą: [http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2005-ISSN_1392-3137.N_3_32.PG_31-38/DS.002.0.02.ARTIC](http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2005-ISSN_1392-3137.N_3_32.PG_31-38/DS.002.0.02.ARTIC, Žiūrėta: 2010-12-26), Žiūrėta: 2010-12-26

Pristatomos mokslo studijos *tikslas*: išanalizuoti kurčiųjų integracijos socialinius ir vadybinius aspektus bei Kurčiųjų draugijos galimybes valdyti pozityviosios socializacijos bei palaikomosios socialinės integracijos procesus.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti kurčiųjų kultūros ypatumus bei jų socialinės integracijos galimybes.
2. Išnagrinėti kurčiųjų socialinės integracijos politikos pokyčius Lietuvoje.
3. Aptarti Lietuvos kurčiųjų pozityviosios socializacijos veiksnius bei metodus.
4. Išnagrinėti Lietuvos kurčiųjų draugijos organizacinę sandarą, organizacinių kompetencijų ir tinklodaros plėtrą.
5. Ištirti ir apibendrinti Lietuvos kurčiųjų draugijos padalinių veiklos kokybę.

Tikslui ir uždaviniams pasiekti naudoti šie *metodai*:

1. mokslinės literatūros bei teisės aktų analizė;
2. Kurčiųjų draugijos veiklos dokumentų analizė;
3. atvejų analizė;
4. anketinė apklausa;
5. struktūrinis interviu.

Kiekybinių duomenų analizė atlikta naudojant statistinį paketą SPSS (*Statistic Package for Social Sciences*) Windows 12.0. Studijoje pristatoma 51 paveikslas, 4 lentelės, 8 atvejų analizės, pateikiamas 71 norminio dokumento ir literatūros šaltinių sąrašas.

I. KURČIŲJŲ KULTŪROS YPATUMAI IR SOCIALINĖS INTEGRACIJOS GALIMYBĖS

1.1. KURČIŲJŲ SOCIALINĖS ĮTRAUKTIES IR SOCIALINĖS INTEGRACIJOS POKYČIAI

Lietuvoje ilgą laiką kurtieji, kaip ir kiti neįgalieji, buvo ne tik diskriminuojami visuomeniniuose santykiuose, darbinėje veikloje, bet ir ignoruojami kaip nepageidaujama gyventojų grupė. Susiformavęs neigiamas visuomenės požiūris į neįgaliuosius egzistuoja ir dabar, tik daug švelnesne forma. Tarptautinės organizacijos jau seniai atkreipė dėmesį į kurčiųjų problemas, jų bei visuomenės tarpusavio santykius. Pripažįstama, kad bet kokia negalia yra konflikto su gyvenimu priežastis: žmogus praranda savarankiškumą, fizinę jėgą, galimybę judėti, netenka draugų, negali dirbti mėgstamo darbo. Kitaip tariant, negalia atima iš jo galimybę lygiomis teisėmis su sveikaisiais dalyvauti visuomenės gyvenime.

Socialinę integraciją suprantame kaip tikslą, sudaryti lygias galimybes ir teises visiems, tame tarpe ir kurtiesiems bei neprigirdintiesiems žmonėms. Taip pat ši sąvoka gali būti apibrėžiama kaip procesas, apimantis socialinę ir ekonominę konvergenciją tarp atskirtos ir bendrosios visuomenės dalių. Ši konvergencija gali būti įvertinama pagal statistiškai reikšmingų skirtumų tarp atskirų socialinių grupių pagal tam tikrus rodiklius nebuvimą, pavyzdžiui, užimtumo/nedarbo lygio, vi-

dotinių pajamų, mokyklinių/akademinių pasiekimų, privačios nuosavybės turėjimo, vaisingumo lygio, dalyvavimo organizacijų veikloje, ir pan⁹. Siekiant socialinės integracijos taikomos socialinio įtraukimo priemonės. Europos Sąjungos dokumentuose socialinis įtraukimas apibrėžiamas kaip procesas, kuris užtikrina, jog tie, kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis, įgyja resursų ir galimybių, būtinų pilnaverčiam dalyvavimui ekonominiame, socialiniame ir kultūriniame gyvenime bei visuomenėje priimtų gerovės bei gyvenimo standartų užtikrinimui¹⁰. Taigi socialinis įtraukimas yra procesas, kurio metu stengiamasi užkirsti kelią socialinės atskirties atsiradimui arba ją mažinti, bei siekti socialinės integracijos, įgyvendinant įvairias socialinės politikos priemones. Socialinio įtraukimo sąvokos platumas ir neapibrėžtumas lėmė, jog socialinio įtraukimo sąvoka Europos Sąjungoje pradėta vartoti kaip apimanti labai įvairius socialinės politikos klausimus – pajamų, įgūdžių netolygumus, sveikatos ir išsilavinimo nelygybę, būsto prieinamumą, gyvenimo ir darbo santykį ir kt.¹¹

Lietuvos Respublikoje neįgaliųjų teisinę padėtį įtvirtina Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, o jų socialinę integraciją reglamentuoja Nacionalinė žmonių su negalia socialinės integracijos 2010-2012 m. programa. Taip pat Lietuvos Respublikos Seimas 2010 m. gegužės 27 d. priėmė įstatymą Nr. XI-854 dėl Neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos Fakultatyvaus protokolo, kuriuo ratifikavo 2006 m. gruodžio 13 d. Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją, kuria užtikrinamas neįgaliųjų visapusiškas ir lygiateisis nau-

---

⁹ G. Lemaître. The Integration of Immigrants into the Labour Market: the Case of Sweden, OECD, 2007. <<http://www.oecd.org/dataoecd/28/8/38164205.pdf>>.

¹⁰ European Commission, Joint Report on Social Inclusion, 2011.

¹¹ Boushey et al., Social Inclusion for the United States, 2007. <<http://inclusion-ist.org/files/socialinclusionusa.pdf>>.

dojimas visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis. Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme¹² (žr. 2 priedą) teigiama, kad „Neįgalusis – asmuo, kuriam įstatymo nustatyta tvarka nustatytas neįgalumo lygis arba 55 proc. ir mažesnis darbingumo lygis, arba specialiųjų poreikių lygis“. Medicininis požiūriu negalia traktuojama kaip organizmo būklė, atsiradusi dėl ligotumo ar luošumo, kuris neleidžia ar trukdo žmogui dirbti įprastą darbą, pasirūpinti asmeniniu ir socialiniu gyvenimu, įgyvendinti savo teises ir pareigas. Taip pat neįgaliųjų socialinė integracija ir integracija į darbo rinką yra numatoma Nacionaliniame pranešime apie Lietuvos socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties strategijas 2008-2010 m. (toliau LSAS). Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo pagrindinis tikslas yra „užtikrinti neįgaliųjų lygias teises ir galimybes visuomenėje, nustatyti neįgaliųjų socialinės integracijos principus, apibrėžti socialinės integracijos sistemą ir jos prielaidas bei sąlygas, neįgaliųjų socialinę integraciją įgyvendinančias institucijas, neįgalumo lygio ir darbingumo lygio nustatymą, profesinės reabilitacijos paslaugų teikimą, specialiųjų poreikių nustatymo ir tenkinimo principus.“ Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas numato 11 principų, per kuriuos turi būti vykdoma socialinė integracija.

Įstatyme nurodoma, kad „neįgaliųjų socialinės integracijos sistemą sudaro medicininių, profesinių ir socialinių reabilitacinių paslaugų teikimas, specialiųjų poreikių tenkinimas specialiosios pagalbos priemonėmis, neįgaliųjų užimtumo rėmimas, socialinės paramos teikimas, Valstybinio socialinio draudimo fondo pensijų ir išmokų skyrimas ir mokėjimas, Privalomojo sveikatos draudimo fondo išmokų skyrimas ir

¹² Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas. Iš: *Žin.*, 1991, Nr. 36-969; 2004, Nr. 83-2983; 2010, Nr. 60-2958.

mokėjimas, ugdymo paslaugų teikimas, lygių galimybių dalyvauti kultūros, sporto ir kitose visuomenės gyvenimo srityse užtikrinimas“.

Terminas „integracija“ suprantamas kaip neįgalių žmonių įsiliejimas į visuomenę. Esminis neįgaliųjų integracijos uždavinys turėtų būti galimybių suvienodinimas. Tai reikštų, kad bendra visuomenės sistema (fizinė, kultūrinė aplinka, pastatai ir transportas, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos, mokymosi ir darbo galimybės, kultūrinis ir socialinis gyvenimas) yra prieinama visiems, taip pat ir neįgaliesiems žmonėms. Jau minėtame Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme teigiama, kad neįgaliųjų socialinė integracija organizuojama vadovaujantis šiais principais:

1) **lygių teisių** – neįgalieji turi tokias pat teises kaip ir kiti visuomenės nariai;

2) **lygių galimybių** – neįgaliesiems, kaip ir kitiems visuomenės nariams, sudaromos tokios pat ugdymosi, darbo, laisvalaikio leidimo, dalyvavimo visuomenės, politiniame ir bendruomenės gyvenime galimybės. Tik tais atvejais, kai tokios pat sąlygos ir priemonės yra neveiksmingos, numatomos specialiosios priemonės, gerinančios neįgaliųjų padėtį;

3) **diskriminavimo prevencijos** – neįgalieji apsaugomi nuo bet kokios diskriminacijos ar išnaudojimo;

4) **visapusiško dalyvavimo** – visais lygmenimis visi su neįgaliųjų gyvenimu ir veikla susiję klausimai sprendžiami derinant su jais ir (ar) jų atstovais pagal įstatymą bei atsižvelgiant į jų patirtį;

5) **savarankiškumo ir pasirinkimo, laisvės užtikrinimo** – neįgalieji nuolat skatinami būti savarankiški;

6) **prieinamumo** – neįgaliesiems sudaromos sąlygos veikti visose gyvenimo srityse ir galimybė naudotis ištekliais;

7) **neįgalumo kompensavimo** – neįgalumo pasekmės kompensuojamos neįgaliesiems skirtomis įvairiomis piniginės ir nepiniginės paramos formomis;

8) **decentralizacijos** – pagalba neįgaliesiems priartinama prie jų gyvenamosios vietos, bendruomenė įtraukiama į socialinę neįgaliųjų reabilitaciją;

9) **destigmatizacijos** – visuomenė šviečiama siekiant šalinti neigiamas nuostatas ir stereotipus, susijusius su neįgaliaisiais;

10) **perimamumo ir lankstumo** – visos institucijos veikia darniai, teikdamos socialines paslaugas ir ugdydamos neįgaliuosius;

11) **skirtingų poreikių tenkinimo** – neįgalieji sudaro labai įvairialypę visuomenės grupę, todėl, teikiant paramą, atsižvelgiama į skirtingus neįgaliųjų poreikius.

D. Žvikaitė (2000) nurodo tokias pagrindines nuostatas, kurių laikantis būtų galima suvienodinti neįgaliųjų galimybes visuomenėje:

- išlikti savo bendruomenėje ir dalyvauti įprastiniame gyvenime;
- dalyvauti rengiant visų lygių sprendimus;
- gauti reikalingą pagalbą švietimo, sveikatos, socialinio aptarnavimo ir kitose sistemose;
- aktyviai dalyvauti bendroje visuomenės socialinėje ir ekonominėje plėtroje, stengtis, kad į kurčiųjų poreikius būtų atsižvelgiama planuojant įvairią veiklą valstybės mastu;
- turėti vienodą galimybę prisidėti prie nacionalinio produkto kūrimo.

Visuomenė, valstybė individui skiria daug ir sunkių pareigų: ūkinių, ekonominių, komunikacinių, rekreacinių, re-

guliavimo bei visų narių pozityviosios socializacijos. Svarbiausia šių gebėjimų išraiška ar pasekmė – galimybė bendrauti, o kurčiųjų negalia sutrikdo žmogaus ir visuomenės santykį. Vertinant negalios ištiktus žmones, bendraujant su jais, esminis veiksnys – ne asmenybė, o jų gebėjimai ar realios galimybės ir pats neįgalumo faktas. I. Gailienė (1997) teigia, kad neadekvatų visuomenės požiūrį į negalią rodo ne tik moksliniai tyrimai, bet ir sklandantys mitai, jog neįgalieji yra kitokie nei likusieji visuomenės nariai, jų poreikiai gali būti patenkinti specialiose globos ir rūpybos institucijose, jie patys negali apsispręsti ir pasirinkti gyvenimo kelio, neturi teisės kurti šeimos, gimdyti ir auklėti vaikus ir t.t. Bręsdamas tokias nuostatas puoselėjančioje visuomenėje, neįgalusis save suvokia kaip žmogų su defektu – nenormalų, atstumtą, nieko nesugebantį atlikti individą. Tuomet moraliai gniuždomam žmogui kur kas sunkiau matyti jam suteikiamas galimybes.

Labai svarbus paties neįgalaus žmogaus požiūris į savo negalią, gebėjimas prie jos prisitaikyti – priimti ją ne tik elementarioje buityje ar profesinėje plotmėje, bet ir bendraujant su kitais žmonėmis bei vertinant save. Priimti negalią – vadinasi, mokėti gyventi ir save vertinti taip, kaip tai daroma trūkstant pinigų ar prabangos dalykų.

G. Varoneckas ir D. Žemaitytė (1998) teigia, kad neįgalaus asmens integracijos į visuomenę principai apima visas gyvenimo sritis:

- šeimos gyvenimą (neįgalusis turi teisę laisvai susirasti partnerį, sukurti šeimą, turėti vaikų);
- būstą (teisę į gyvenamąjį plotą);
- mokyklą (teisę lankyti mokyklą su kitais vaikais, teisę būti įtrauktam į mokyklinę veiklą);

- laisvalaikį (teisę įsitraukti į socialinį, kultūrinį, religinį gyvenimą);
- viešą tarnybą (gali naudotis visomis paslaugomis ir pastatais, keliais, transportu ir t.t.);
- asociacijas ir draugijas (gali būti priimtas į bet kokią viešą asociaciją ar organizaciją);
- politinį gyvenimą (jie, kaip ir kiti piliečiai, turi teisę balsuoti, būti išrinkti ir dirbti valdymo struktūrose).

Pastaruoju metu socialinė politika neįgaliųjų socialinės integracijos ir reabilitacijos atžvilgiu tapo kryptingesnė ir nuoseklesnė. Atnaujintas ir patikslintas jau minėtas Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (buvęs Invalidų socialinės integracijos įstatymas, priimtas 1991 m.), kurio nuostatos taikomos visiems Lietuvos Respublikoje nuolat gyvenantiems neįgaliesiems. Šio įstatymo tikslas – užtikrinti neįgaliųjų lygias teises ir galimybes visuomenėje, nustatyti neįgaliųjų socialinės integracijos principus, apibrėžti socialinės integracijos sistemą ir jos prielaidas bei sąlygas, neįgaliųjų socialinę integraciją įgyvendinančias institucijas, neįgalumo lygio ir darbingumo lygio nustatymą, profesinės reabilitacijos paslaugų teikimą, specialiųjų poreikių nustatymo ir tenkinimo principus.

2002 m. birželio 7 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu Nr. 850 patvirtino Nacionalinę žmonių su negalia socialinės integracijos 2003–2012 metų programą¹³, o 2010 m. kovo 3 d. nutarimu Nr. 227 šią programą atnaujino (žr. 3 priedą) ir pavedė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai patvirtinti Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2010–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių planą. Nacionalinės

¹³ Nacionalinė žmonių su negalia socialinė integracijos 2003–2012 metų programa. Iš: *Žin.*, 2002, Nr. 57-2335; 2010, Nr. 29-1345.

neįgaliųjų socialinės integracijos 2010–2012 metų programos paskirtis – veiksmingai plėtoti neįgaliųjų socialinės integracijos procesą ir užtikrinti nacionalinių bei tarptautinių teisės aktų, nustatančių neįgaliųjų socialinę integraciją, nuostatų įgyvendinimą. Ši programa buvo parengta atsižvelgiant ne tik į Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymą, bet ir į kitus teisės aktus: Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymą¹⁴, Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendaciją valstybėms narėms dėl Europos Tarybos veiksmų plano skatinti neįgaliųjų teises ir visapusį dalyvavimą visuomenėje: neįgaliųjų gyvenimo kokybės gerinimas Europoje 2006–2015 metais¹⁵, 2010 m. gegužės 27 d. Lietuvos Respublikos Seime ratifikuotą¹⁶ Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją¹⁷, Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją¹⁸, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160, atnaujintą 2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimu Nr. 1247 (7 priedas).

Be to, jau minėto Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 4 straipsnis nustato, kad gestų kalba yra kurčiųjų gimtoji kalba. 2009 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybė atnaujino 2005 m. patvirtintą Lietuvių gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo programą. Lietu-

---

¹⁴ Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas. Iš: *Žin.*, 2003, Nr. 114-5115; 2008, Nr. 76-2998.

¹⁵ Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija valstybėms narėms dėl Europos Tarybos veiksmų plano skatinti neįgaliųjų teises ir visapusį dalyvavimą visuomenėje: neįgaliųjų gyvenimo kokybės gerinimas Europoje 2006–2015 metais. Internetinė prieiga: www.ndt.lt Žiūrėta: 2011-01-21.

¹⁶ Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos fakultatyvinio protokolo ratifikavimo įstatymas. Iš: *Žin.*, 2010-06-10, Nr. 67-3350.

¹⁷ Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija. Internetinė prieiga: www.ndt.lt Žiūrėta: 2011-01-21.

¹⁸ Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. Iš: *Žin.*, 2003, Nr. 89-4029. 2009, Nr. 121-5215.

vių gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo 2009–2012 metų programos¹⁹ paskirtis – užtikrinti Lietuvių gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo 2005–2008 metų programos²⁰, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 17 d. nutarimu Nr. 896, tęstinumą, siekiant integruoti kurčiuosius į visuomenę ir mažinti jų socialinę atskirtį.

Trumpai šios programos tikslus ir uždavinius galėtume apibūdinti taip:

- siekti kurčiuosius integruoti į visuomenę ir mažinti jų socialinę atskirtį;
- turtinti gestų kalbos žodyną;
- siekti, kad gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugos užtikrintų kurtiesiems lygiavertį bendradarbiavimą su girdinčiais;
- plėtoti lietuvių gestų kalbos tyrimą, leksikos ir gramatikos pavyzdžių kaupimą;
- gerinti kurčiųjų švietimo paslaugų kokybę;
- plėtoti lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas kurtiesiems ir didinti šių paslaugų prieinamumą.

Nuo 1999 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas²¹, kuriame nusakoma specialiojo ugdymo sistemos sandara, valdymo bei specialiųjų poreikių asmenų ankstyvojo ir ikimokyklinio ugdymo, papildomojo ugdymo, profesinio mokymo, aukštesniojo mokymo, aukštojo mokslo ir suaugusiųjų švietimo organizavimo pagrindai.

---

¹⁹ Lietuvių gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo 2009–2012 metų programa. Iš: *Žin.*, 2009, Nr. 70-2844.

²⁰ Lietuvių gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo 2005–2008 metų programa. Iš: *Žin.*, 2005, Nr. 101-3745.

²¹ Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas. Iš: *Žin.*, 1998, Nr. 115-3228.

Šioje studijoje analizuojame kurčiųjų draugijų bendruomenei teikiamas pozityviosios socializacijos bei socialinės integracijos paslaugas, kurios suprantamos kaip paslaugos, skirtos individų aktyvumui visuomenėje ir darbo rinkoje atkurti ar sustiprinti. Socialines paslaugas nagrinėjame tiek, kiek jos susijusios su Kurčiųjų draugijų skyrių veikla, padedančia gražinti asmens gebėjimus pasirūpinti savimi ir integruotis į visuomenę.

Remdamiesi teorinės ir norminės medžiagos analize, išskyrėme septynias socialinės integracijos paslaugų kategorijas, kurios įvardytos 1 lentelėje²².

Siekiant psicho-socialinės ir profesinės rehabilitacijos, labai svarbus asmens būtinųjų socialinių poreikių patenkinimas, pvz., su būstu, su apgyvendinimu susijusi pagalba (socialinio būsto suteikimas, laikinas apgyvendinimas, apgyvendinimas savarankiško gyvenimo namuose ir pan.)²³. Pagal teisinės nuostatas, ugdant kurčius asmenis prioritetas teikiamas gestų kalbai, o ugdant neprigirdinčiuosius – žodinei kalbai. Sutrikusios klausos asmenys gali būti ugdomi specialiose ikimokyklinėse įstaigose, bendrosios paskirties ikimokyklinių įstaigų specialiose ar bendrose grupėse, specialiose mokyklose, bendrojo lavinimo mokyklų specialiose ar bendrose klasėse.

---

²² Adaptuota pagal: Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikių ir rezultatyvumo vertinimas, siekiant efektyviai panaudoti 2007-2013 m. ES Struktūrinę paramą. Vertinimo ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/BPD_vertinimo_ataskaitos/liepa_SADM_vertinimo_ataskaita_2011.pdf. Žiūrėta: 2012 – 06 – 19.

²³ Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikių ir rezultatyvumo vertinimas, siekiant efektyviai panaudoti 2007-2013 m. ES Struktūrinę paramą. Vertinimo ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/BPD_vertinimo_ataskaitos/liepa_SADM_vertinimo_ataskaita_2011.pdf. Žiūrėta: 2012 – 06 – 19.

1 lentelė. Socialinės integracijos paslaugos

Psichosocialinė reabilitacija	<p>Informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas, atstovavimas (informacijos ir konsultacijų teikimas dėl įvairių socialinių problemų sprendimo, reikalingos socialinės pagalbos; tarpininkaujant tarp asmens ir institucijų, specialistų, sprendžiant įvairias teises, įsidarbinimo, sveikatos ir kt. socialines problemas).</p> <p>Psichosocialinė pagalba (asmeninių savybių, pvz., patikėjimo, ugdymas, socialinės kompetencijos didinimas, motyvacijos dirbti didinimas, psichologinė pagalba įveikiant krizes ir pan.).</p> <p>Sociokultūrinės paslaugos (laisvalaikio organizavimas, siekiant išvengti socialinių problemų ar prevenciniais tikslais, mažinant socialinę atskirtį, aktyvinant bendruomenę).</p> <p>Socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas (įgūdžių, kurie reikalingi savarankiškai atliekant įvairias visuomeniniame ar asmeniniame gyvenime reikalingas funkcijas, pvz., naudojantis viešosiomis paslaugomis, mokant mokesčius ir kt.).</p>
Profesinė reabilitacija	<p>Profesinis informavimas ir konsultavimas (renkantis profesiją, ieškant darbo, persikvalifikuojant).</p> <p>Bendrųjų su darbu susijusių įgūdžių ugdymas (kompiuterinio raštingumo, kalbų, verslumo ir pan. mokymas).</p> <p>Profesinių įgūdžių ugdymas (mokymai pagal neformalias programas įgyjant paklausius darbo įgūdžius; darbinis mokymas, perkvalifikavimas).</p> <p>Aktyvios darbo rinkos priemonės (profesinis mokymas, įdarbinimas subsidijuojant, remiami darbai, viešieji darbai).</p>

Šitokią pasirinkimo laisvę sutrikusios klausos asmenims, be Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymo, garantuoja Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas²⁴ (nauja įstatymo redakcija), Sutrikusios klausos asmenų ugdymo ir socializaci-

²⁴ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Iš: *Žin.*, 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853; 2011, Nr. 38-1804.

jos koncepcija²⁵, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos kolegijos 1997 m. birželio 26 d. nutarimu Nr.39. 2007 m. švietimo ir mokslo ministro įsakymu „Dėl dvikalbio kurčiųjų ugdymo sampratos patvirtinimo“²⁶, įteisintas kurčiųjų dvikalbis ugdymas. Teisės akte nurodyta, kad kurčiųjų dvikalbio ugdymo tikslas – visapusiškai ugdyti kurčią asmenį kaip dvikalbę asmenybę.

Taigi matyti, kad Lietuvoje sukurta reikiama neįgaliųjų teises reglamentuojanti teisinė bazė, atitinkanti valstybės ekonomines galimybes ir siekianti užtikrinti neįgaliųjų (tarp jų ir kurčiųjų) poreikius. Tačiau būtina ją ir toliau tobulinti – teisės aktuose privalu apibrėžti įvairių valdymo lygių (valstybės, apskričių, savivaldybių) atsakomybę už neįgaliųjų teisių įgyvendinimą, suderinti visų šių institucijų funkcijas, užtikrinti socialinę partnerystę bei tarpinstitucinį bendradarbiavimą tarp viešojo ir privačių sektorių. Be to, būtina užtikrinti ir plėsti kurčiųjų bendruomenės galimybes naudotis visuomeninės televizijos ir kino filmų teikiama informacija užtikrinant vertimus į gestų kalbą. Atsižvelgiant į ribotas galimybes kurtiesiems gauti informaciją per Lietuvos nacionalinį radiją ir televiziją, būtina titruoti Lietuvos nacionalinės televizijos laidas, nes tai labai pagerintų informacijos prieinamumą kurtiesiems ir jų švietimą.

---

²⁵ Sutrikusios klausos asmenų ugdymo ir socializacijos koncepcija. Prieiga internete: www.lkd.lt, Žiūrėta: 2010-12-13.

²⁶ Dvikalbio kurčiųjų ugdymo samprata. Iš: *Žin.*, 2007, Nr.10 – 411.

1.2. LIETUVOS KURČIŲJŲ POZITYVIOSIOS SOCIALIZACIJOS VEIKSNIAI, METODAI IR RAIŠKA.

1.2.1. Lietuvos kurčiųjų pozityviosios socializacijos veiksniai

Europos ir Lietuvos vykdoma socialinė politika siekia asmenų su negalia integracijos ir jautresnio visuomenės bei verslo grupių požiūrio į šią socialinę grupę. Europos fondų vykdomi projektai bei Lietuvos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos inicijuojami tyrimai skatina aiškesnę problemos apibrėžtį ir formuluoja aiškesnius principus. EQUAL²⁷ projektų sprendiniai ir atvejų aprašymai bei rekomendacijos išryškino pagrindinius principus, kurie didina pagalbos socialiai pažeidžiamoms grupėms veiksmingumą:

1. teikiamų paslaugų ir pagalbos priemonių kompleksškumas, ilgalaikiškumas ir tęstinumas;
2. lydėjimas/tarpininkavimas, t.y. vieno žmogaus (specialisto) atsakomybė už konkretų asmenį, įgyvendinant visas paramos priemones;
3. pagalbos priemonių pritaikymas kiekvieno konkretaus asmens poreikiams, galimybėms ir gyvenimo aplinkybėms (konkretaus pagalbos atvejo vadyba);
4. pagalbos priemonių ir teikiamų paslaugų koordinavimas; valstybinių ir vietos savivaldos institucijų, nevyriausybinių ir privačių organizacijų bendradarbiavimas ir socialinė partnerystė.

---

²⁷ EQUAL – tai Europos bendrijų iniciatyva, išbandanti ir skatinanti naujus kovos būdus su darbo rinkoje egzistuojančia visų formų diskriminacija ir nelygybe, kurią patiria tiek dirbantys, tiek ir ieškantys darbo asmenys. EQUAL yra Europos užimtumo ir Europos kovos su diskriminacija bei atskirtimi strategijų dalis.

Girdinčių žmonių požiūris į mokslą ir profesinį mokymą skiriasi nuo kurčių žmonių nuostatos. Skiriasi ir šios negalios suvokimas. Todėl atsiranda daug nesusipratimų ir prieštaravimų, kurių šios bendruomenės neaptaria ir neišsiaiškina. Vadinasi, būtina keisti išankstines nuostatas, plėsti bendravimą ir bendradarbiavimą, lydimą abipusės pagarbos.

Skirtumai egzistuoja ne tik tarp ženklų ir sakinės kalbos, bet ir tarp girdinčiųjų ir kurčiųjų kultūrų. Būtina plačiau visuomenę informuoti, kokie yra kurčių asmenų specialieji, socializacijos ir socialinės integracijos poreikiai bei galimybės. Kita vertus, žmonės, turintys kurtumo negalią, ne pirmas dešimtmetis siekia pagrįsti, kad „negirdėjimo negalia“ yra jų kultūros pagrindas. Visi kiti šios kultūros požymiai yra būdingi ir „girdinčiųjų kultūrai“: šeima, darbas, laisvalaikis.

Situacijos, teorinės medžiagos ir atvejų analizė pagrindžia, kad reikia siekti, jog barjeras, egzistuojantis tarp kurčiųjų ir girdinčiųjų, būtų mažinamas, jog būtų pasiekta lygybė ir panaikintos bet kokios diskriminacijos formos²⁸. Pagrindinis kurčių vaikų ugdymo tikslas yra pozityvioji socializacija ir psichosocialinė adaptacija bei kokybiška integracija į visuomenę. Tai visavertės asmenybės, gebančios savarankiškai funkcionuoti įvairiose gyvenimo srityse, ugdymas. Anot J. Ruškaus (2001), esminė neįgalių žmonių ugdymo prielaida yra savojo „Aš“ integravimas ir aktualizavimas. 2009 m. dėl ausų ir spėninės ataugos ligų neįgalumas pirmą kartą nustatytas net 36 vaikams nuo 0 iki 3 metų amžiaus.

---

²⁸ Kultūrinės ir kalbinės kompetencijos projektas girdintiems žmonėms. Prieiga per Internetą: http://www.jos-eu.org/downloads/WPs/WP220/Kulturines_ir_kalbinės_kompetencijos_projektas_girdintiems_zmonems_LT.PDF. Žiūrėta: 2010-12-14.

Ką turėtų žinoti sutrikusios klausos vaikų tėvai, kad jų viltytys matyti savo atžalą gebantį adaptuotis gyvenimui dvikalbiame – kurčiųjų ir girdinčiųjų – pasaulyje išsipildytų? Vaiko klausos vystosi nuo trečio nėštumo mėnesio. Daugelio mokslininkų teigimu, patys svarbiausi yra pirmieji penkeri vaiko metai, kuomet mažylis kaupia žodyną ir mokosi išreikšti save. Todėl būtina, kad kūdikiui su sutrikusia klausos diagnozė būtų nustatyta kuo anksčiau, nes ankstyva diagnostika ir reabilitacija yra ypač svarbūs tolesniam vaiko kalbos bei mąstymo vystymuisi. Nustatyta, kad vaikai, kuriems klausos sutrikimas diagnozuotas iki 6 mėn. amžiaus, turi geresnius bendravimo gebėjimus nei tie vaikai, kuriems sutrikusi klausos identifiukuota vėliau. Lietuvoje visuotinę naujagimių klausos patikrą planuojama pradėti nuo 2012 m., o iki šiol Oto – akustinės emisijos²⁹ registravimo tyrimas, kuriuo remiantis galima įtarti klausos pažeidimą, buvo atliekamas tik naujagimiams ir kūdikiams, priklausantiems rizikos grupėms (neišnešiotiems, dėl paveldėjimo, įgimtų veido ar ausų anomalijų, po persirgto meningito, parotito, sergantiems įgimta infekcija, hemolizine naujagimių liga, hiperbilirubinemija³⁰ ar kt.)³¹.

Kurtumas reiškia, kad žmogus negali girdėti garso signalų (garsų, balso intonacijų) klausos kanalu – ausimi. Skiriamos dvi kurtumo rūšys – ikikalbinis ir pokalbinis kurtumas. Apkurtes asmuo praranda svarbų ryšį su girdinčiųjų pasauliu.

---

²⁹ Prieiga per internetą: <http://www.lifemojo.com/lifestyle/meningitas-ir-klausos-praradimo-148130313/lt#ixzz1TYyEMbKT>. Žiūrėta 2011-07-30.

³⁰ Šeiminė tranzitorinė hiperbilirubinemija – genetinė liga. Internetinė prieiga: http://www.medicus.lt/studentai/?so=bilirubino_diagnostika. Žiūrėta: 2011-06-30.

³¹ Ieva Kuginytė-Arlauskienė, Rūta Vyšniūnienė. Kai šeimoje kurčias mažylis. Prieiga per internetą: <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/bendri-straipsniai/kai-seimoje-kurcias-mazylis/4478>, Žiūrėta: 2010-10-01.

Jis negirdi, ką sako kiti. Jis negirdi savo paties balso. Tai gali būti itin skaudi patirtis žmonėms, kuriems būdingas pokalbinis kurtumas, tačiau ne tiems, kurių kurtumas ikikalbinis. Kai kurie jų galėjo girdėti pačioje pradžioje, tačiau šito net neprisimena. Apskritai šie žmonės niekada nepatyrė, ką reiškia „normalus girdėjimas“.

Žmogus laikomas kurčiu, jei praranda klausą ir negali girdėti net su stipriais klausos aparatais. Vis dėlto dažnai terminas „kurčnebylis“ yra vartojamas vietoj „turintis klausos negalią“ ar „kurčias“. Daugelis kurčių žmonių, ypač jaunoji karta, laiko tokius pasakymus negatyviais bei įžeidžiančiais, nes kasdienėje kalboje teiginiai „nebylus“ ar „neišsimokslinęs“ gali būti siejami³².

Moksliniame ir visuomeniniame lygmenyse yra susiformavę du tradiciniai požiūriai į kurčių asmenį:

1. Klinikinis-patologinis požiūris. Girdinčių žmonių elgesys ir vertybės laikomos norma, nes kurtumas laikomas trūkumu, kurį reikia „taisyti“ ar „gydyti“. Akivaizdu, kad kurti žmonės neatitinka šios „normos“. Tokio požiūrio daugiausia laikosi girdintys žmonės, kurie dirba su kurčiaisiais profesiniu pagrindu (terapeutai, mokytojai, socialiniai darbuotojai ir pedagogai, audiologai, logopedai ir kitos sveikųjų grupės), tačiau nesikiša į jų pasaulį ir kultūrą.

2. Kultūrinis požiūris, priešingai nei klinikinis-patologinis, propaguoja pozityvią kultūriniu aspektu apibrėžtą nuostatą kurčiųjų atžvilgiu. Skirtumai suvokiami ne kaip patologiniai, o kaip kultūriniai, kurie atsiranda kiekvienoje žmonių

---

³² Pagal: Kultūrinės ir kalbinės kompetencijos projektas girdintiems žmonėms. Prieiga per Internetą: http://www.jos-eu.org/downloads/WPs/WP220/Kulturines_ir_kalbines_kompetencijos_projektas_girdintiems_zmonems_LT.PDF. Žiūrėta: 2010-11-30

grupėje, kalbančioje skirtinga kalba. Apibrėžimas remiasi bendra kalba ir patirtimi, būdinga tam tikrai grupei. Šiuo atveju kurtumas ir ženklų kalbos vartojimas yra būdingas kurčiųjų bendruomenei. Į kurčiuosius žiūrima kaip į kultūrinę grupę su savo vertybėmis ir kalba. Daugelis žmonių, turinčių klausos negalią, save laiko kalbinės bendruomenės mažuma. Negalios laipsnis ar priežastis nesvarbu, svarbu – ryšys. Taigi požiūris yra daug svarbesnis nei pats klausos praradimas. Kurčiųjų bendruomenę sudaro kurtieji ir prastai girdintys žmonės, kurie naudoja ženklų kalbą ir dalijasi bendromis vertybėmis bei patirtimi. Kurčių žmonių identitetas apibrėžiamas pagal kitus prioritetus nei girdinčiųjų. Kultūrą kuria bendravimas tarp žmonių, todėl kultūra visų pirma remiasi kalba. Savai me suprantama, kad Lietuvos kultūra skiriasi nuo Vokietijos kultūros. Lygiai taip pat Šiaurės Vokietijos kultūra skiriasi nuo Bavarijos kultūros ar Lietuvos dzūkų kultūra nuo žemaičių, kuriuos skiria net ne kalba, o tarmė. Kiekviena mažumos grupė, turinti savo kalbą ir besidalijanti bendrais interesais, kuria savo kultūrą.

Visame pasaulyje kurti žmonės priklauso vienai atskirai, tačiau po pasaulį išsibarsčiusiai mažumos grupei. Kurčiųjų elgesys ir veido išraiška jiems patiems yra savai me suprantama, tačiau gali pasirodyti keista girdintiesiems, labai dažnai negalintiems jos suprasti. Kartais kurčiųjų ženklams ir kūno kalbai girdintieji suteikia kitą prasmę, o tada daromos klaidingos išvados. Kurtieji, deja, negali dalyvauti girdinčiųjų kultūrinėje veikloje, nes labai dažnai šioje veikloje vizualus ir akustinis suvokimas reiškiasi kartu. Daugeliu atveju kurtieji negali žiūrėti kino filmų ar televizoriaus. Bet būtent ši vizualinė žiniasklaida suteikia kurtiems žmonėms daugiausia prieinamos informacijos. Taigi situacija yra paradoksali. „Mes siekiame lygių teisių

kurtiems žmonėms, nes jau daug metų problemos sprendžiamos tik pažadais“, teigia Lietuvos kurčiųjų draugijos prezidentė Roma Klečkovskaja, Lietuvos edukologijos universiteto Socialinės komunikacijos instituto magistrė. Pasak jos, viena didžiausių problemų – kurčių žmonių izoliacija nuo informacijos. Roma Klečkovskaja teigia, kad keletas laidų per Lietuvos nacionalinę televiziją, verčiamų į gestų kalbą, per savaitę sudaro tik septynias su puse valandos. Komercinėje televizijoje titrų nėra. Lietuvos kurčiųjų draugijos prezidentės teigimu, kiekvieną kartą, kai kreipiamasi į televizijas, gaunamas atsakymas, jog versti į gestų kalbą yra per brangu, trūksta lėšų. Su šia problema supažindinta Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Kultūros ministerija, tačiau iki šiol ji nėra išspręsta, nors kurtiesiems siekiant plėsti savo socialinius ir integracinius gebėjimus televizija t. y.: titruojamų laidų gausa, yra nepaprastai svarbi.

Kurčiųjų kultūroje bendravimas įmanomas tik palaikant akių kontaktą. Kalbėjimas nežiūrint į akis, jas nudelbus ar besišvalgant įvairiomis kryptimis, kas dažnai pasitaiko girdinčiųjų pasaulyje, retas tarp kurčiųjų. Tiesioginis akių kontaktas ir veido išraiška jiems pasako, ar pašnekovas supranta, ar jis/ji yra susidomėjęs, ar, priešingai, nuobodžiauja. Kurti žmonės klausos pojūčio trūkumą kompensuoja išskirtiniu gebėjimu stebėti. Akių kontaktas atkuriamas kiekvieno pokalbio pradžioje. Yra keletas būdų atkreipti kurtumo negalią turinčio žmogaus dėmesį: paglostyti, paliesti ranka, iš toliau pamojuoti, pabelsti į stalą, pataukšėti kojomis arba – esant didelei grupei žmonių – įjungti ir išjungti šviesą. Kurtiesiems ženklų kalba palaikant akių kontaktą, dažnai papildoma nebyliu lūpų judesiu, labai svarbi. Jei pokalbio eigoje nesusuksite akis nuo kurčiojo, tai bus palaikyta nemandagiu ir net įžeidžiančiu veiksniu.

Kurti žmonės mėgsta keliauti. Jų pirmas klausimas atvykus į kitą šalį paprastai būna toks: kur galėčiau susipažinti su kitais kurčiaisiais? Kalbant ženklų kalba lengva komunikuoti ir susirasti naujų draugų visame pasaulyje, nes nėra kalbos barjerų. Suvokti ir atkurti daugelį optinių įspūdžių meniškai – taip pat kurčiųjų kultūros dalis. Tai gali būti dailės užsiėmimai, teatro grupė, vartojanti ženklų kalbą ir pantomimą, net šokis. Pvz., LNK televizijoje 2010 metais vyko šokių projekto „Kviečiu šokti“ finalas. Projektą laimėjo pasaulio kurčiųjų čempionato prizininkė Laura Valytė ir Vadimas Šuško³³. Pasaulyje, kaip ir Lietuvoje, tradiciškai organizuojami koncertai, kuriuose kurtieji vaidina, šoka ir net dainuoja kurtiesiems. Kurčiųjų šokiai greiti, plastiški, lyriški. Išvydus kurčiuosius šokant, sunku suprasti, kad jie – kurtieji. Kai šoka, jie nesiskiria nuo girdinčiųjų (kartais, žinoma, gali nepataikyti kartu su ritmu, o staiga nutilus muzikai, tęsia tvirtai išmoktą šokį, žingsnis po žingsnio). Nė karto nedalyvavusiems tokiuose reginiuose, sunku įsivaizduoti, kaip tai atrodo.

Rugsėjo 24-ąją pasaulyje minima tarptautinė kurčiųjų diena, tačiau dažniausiai – tik uždarose pačių kurčiųjų bendruomenėse. Kaip jau minėjome aukščiau, ne tik Lietuvoje, bet ir visose tradicinėse bendruomenėse kurtieji dažnai keldavo ir tebekelia baimę dėl to, kad yra kitokie, dėl savo kultūros skirtumų, intensyvių rankų gestų. Tradiciškai visuomenėje kurtieji buvo laikomi „baltomis varnomis“. Agresyvus mosavimas rankomis aplinkiniams kėlė nerimą ir net baimę. Daugelio akyse kurčias ir psichiškai nesveikas žmogus turėjo vienodą sta-

---

³³ Projektą „Kviečiu šokti“ laimėjo pasaulio kurčiųjų čempionato prizininkė L. Valytė ir V. Šuško. Prieiga per internetą: <http://pramogos.atn.lt/straipsnis/70458/projekta-kvieciu-sokti-laimėjo-pasaulio-kurciuju-cempionato-priazininke-lvalyte-ir-vsusko-papilyta-0003>. Žiūrėta: 2011-07-15.

tusą. Be abejo, šitoks požiūris sąlygojamas tik neišmanymo ir menko kurčiųjų kultūros pažinimo. Tai atsitikdavo dėl kurčiųjų bendruomenės uždarumo, kuris sąlygojo informacijos apie jų gyvenimą stoką. Šiandien kurtieji – tai kultūrinė ir kalbinė mažuma. Gestų kalba įeina į žmonių gyvenimą ir tampa įprasta bendravimo kalba. 1997 metais Lietuvoje pripažinus gestų kalbą gimtąja kurčiųjų kalba, jos paplitimas ir susidomėjimas ja stipriai išaugo. Kurčiųjų kultūra tampa vis atviresnė plačiajai visuomenei. Bendri kurčiųjų ir girdinčiųjų renginiai domina žiūrovus, o apie kurčiųjų problemas ir kurčiuosius pagaliau pradėta atvirai diskutuoti. Daugelio sąmonėje ir atmintyje vis dar užsifiksavęs tokių žmonių vadinimas „kurčnebyliais“. Tačiau arčiau susidūrus su kurčiaisiais, galima suprasti, kad kurčias – nebūtinai nebylus. Kurčias žmogus taip pat gali kalbėti – ir balsu, ir gestais. Kurtieji gali dainuoti. Jų rankų judesiai atkartoja žodžius, o rankų plastika ir veidų mimika perteikia dainos intonaciją, tempą, nuotaiką. Jų dainavimas nuostabus, nepadarytų gėdos nė vienam dainininkui, kurio dainas jie imituoja (dainuoja). Kurtieji puikiai panaudoja plastiką ir mimiką pantomimoje. Jų judesiai atkartoja ne tik vaidinamą sceną, jie paimti iš gyvenimo, autentiški, todėl visiems suprantami.

Pasaulį išvysta ir kurčiųjų kuriamos eilės, organizuojamos kurčių dailininkų parodos, kurtieji kuria madą ir renka gražiausias savo atstoves organizuodami grožio konkursus. Taigi toks žmogus pasaulyje jau nėra nebylus neįgalusis. Jis – savos kultūrinės grupės atstovas. Pasivadinęs kurčiuoju, žmogus įvardija savo tapatybę ir priskiria save didžiulei kurčiųjų bendruomenei. Ir į kurčiųjų tylą įsiveržia žodžiai – gestai. Kurčiųjų kultūra turi keletą ypatumų, tokių kaip pavadinimų suteikimas ženklams: vadinamosios skraidančios rankos išreiškiant plojimą, vienas kito lietimas, kai už ką nors keliamos

taurės, bei kurčiųjų juokai. Nenuostabu, kodėl tiek daug žmonių su klausos negalia sutinkame literatūros, tapybos, teatrologijos srityje. Daugelis eilėraščių ir/arba paveikslų pasakoja jaudinančias istorijas apie savos kalbos engimą. Kai kurios profesionalų teatro grupės samdo tik negirdinčius žmones. Kadangi ženklų kalba vis labiau pripažįstama visaverte kalba, nuolat daugėja poetų, kurie išeina į sceną ir pristato savo kūrinį savo kalba – ženklų kalba. Kitiems tapyba, vaizdo įrašai, fotografija – puikios priemonės vaizdiniam meno kūriniam kurti. Visiems kurtiesiems bendra tai, kad jų menas remiasi jų kalba – ženklų kalba – ir kad jie kompensuoja garso nebuvimą spalva, forma ir judesiu.

Ženklų (gestų) kalbos vertėjai yra glaudžiai susiję su ženklų kalba ir todėl natūraliai tampa kurčiųjų kultūros dalimi. Vertimus iš gestų kalbos arba į ją atlieka asmenys, mokantys tiek sakytinę, tiek gestų kalbą. Šiame procese dalyko esmė, išreikšta viena kalba, yra perteikiama kita kalba taip, kad abu klientai dalytųsi vienodu kiekiu informacijos. Norint užtikrinti profesionalų ir adekvatų vertimo rezultatą reikia atsižvelgti į abiejų kalbų struktūrą, gramatiką, sociolingvistinius ir kultūrinius aspektus. Todėl vertėjų aktyviniai ir pasyviniai abiejų kalbų įgūdžiai turi būti pakankamai geri. Jie taip pat turi gerai išmanyti abiejų kalbų sociolingvistinius ir sociokultūrinius skirtumus.

Vertėjas turi būti aukštos kvalifikacijos, išsilavinęs, puikiai pažinoti vertimo aplinką. Norint tapti geru vertėju, būtina kruopščiai tam rengtis ir progresyviai mokytis. Sakytinės ir ženklų kalbos vertimas atliekamas sinchroniškai (vienu metu), kadangi socialinė komunikacija vyksta dviem skirtingais kanalais (regos ir klausos). Gestų kalbos vertėjai dirba skirtingose aplinkose. Daugelis jų verčiasi privačia praktika.

Kitose pasaulio šalyse šiems asmenims moka valstybė arba privačios, viešos organizacijos. Lietuvoje dažniausiai visos lėšos vertėjams gaunamos per Lietuvos kurčiųjų draugiją. Prieš samdant vertėją, reikia išsiaiškinti keletą dalykų. Gestų kalbos vertėjas yra būtinas, kai susitinka girdintis ir nemokantis gestų kalbos asmuo ir kurčias asmuo (asmenys). Vertėjai yra kalbos ir kultūros tarpininkai. Šių funkcijų jiems pakanka ir už jas, kaip ir už kitus vertimus, jiems turėtų būti tinkamai atlyginta.

Vertėjai nėra:

- socialiniai darbuotojai,
- grupės instruktoriai,
- profesiniai konsultantai,
- patarėjai.

Kalbėdami su kurčiuoju jūs turite žiūrėti tiesiai į jį/ją. Kitu atveju jis/ji gali susidaryti įspūdį, kad jūs kalbate tik su vertėju. Versdamas vertėjas visada stovi girdinčio pašnekovo pusėje, kad kurčiasis galėtų matyti juos abu. Esant didelei grupei vertėjas turi užimti tokią poziciją, iš kurios visi kurtieji galėtų jį/ją matyti.

Apibendrinant šį skyrių galima konstatuoti, kad Lietuvos visuomenė ir švietimo sistema dar nėra sukūrusi kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų pozityviąją socializaciją skatinančių veiksmų ir jų suderinimo su Europos ir Lietuvos norminiais aktais sistemos. Nors šios sistemos veiksniai yra užfiksuoti Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme ir kituose norminiuose dokumentuose, tačiau realiai bendrojo lavinimo mokyklose kurtiesiems ir neprigirdintiesiems integruotis sunku, o titravimas ir vertimas į gestų kalbą viešojoje erdvėje yra tik malonios išimtis, o ne taisyklė. Todėl išanalizavę Kurčiųjų draugijos veiklą bei ekspertų vertinimus galime pastebėti, kad būtina plėtoti socia-

linės aprėpties strategiją, ypatingai išskiriant šiuos pozityviosios socializacijos veiksnius:

1. Kurčiųjų draugijos ir kitų socialinės integracijos institucijų veiklos tobulinimas;
2. Profesinės reabilitacijos sistemos plėtojimas;
3. Užimtumo programų plėtra;
4. Socialinės adaptacijos ir socializacijos metodų integracija į švietimo institucijas ir bendruomenę;
5. Parama kurčiųjų šeimoms;
6. Specializuotų mokyklų atvirumo skatinimas;
7. Kurčiųjų dalyvavimo ir visuomeninių institucijų bei visuomenės informacijų priemonių prieinamumo didinimas;
8. Neįgalųjų lygių galimybių ir teisių skatinimas bei nediskriminavimo principo įteisinimas visuose lygmenyse.

1.2.2. Pozityviąją socializaciją ir sėkmingą integraciją skatinantys metodai

Bendraudant su kurčiaisiais reikėtų vadovautis tam tikrais metodais ir kliento atžvilgiu etiškomis elgesio taisyklėmis, kad būtų išvengta nepageidaujamo kurčiųjų diskriminavimo ir sukurta priimtina ir lygiavertė atmosfera. Daugelis šių metodų ir taisyklių paremti vizualinių ir erdvinių priemonių naudojimu vietoj garsinių. Būtent jos yra svarbiausi kurčiųjų elgesio aspektai. Kurtieji turi žymiai labiau išvystytus lytėjimo pojūčius nei girdintieji. Kito žmogaus lietimasis leidžia jiems įsilieti į diskusiją ar patraukti dėmesį. Dažniausiai liečiama kito žmogaus rankos išorinė dalis, dilbis arba petys. Jei žmogus gerai pažįstamas, galima liesti net jo/jos šlaunį. Akių kontaktas labai svarbus, bet pokalbio metu žmogus su klausos negalia gali nukreipti akis nuo pašnekovo ir tęsti pokalbį. Įsiterpti į pokalbį taip pat reikia pagal atitinkamas taisykles. Jei du žmonės kalba

gestų kalba ir pasirodo trečias asmuo, norintis kažko paklausti pirmojo asmens, trečias asmuo paliečia pirmojo asmens ranką ir akimis sukontakuoja su antruoju asmeniu. Trečiasis asmuo gestų kalba pasako antrajam „Atsiprašau už pertraukimą, bet turiu svarbų klausimą“. Tada trečiasis asmuo užduoda pirmajam asmeniui norimą klausimą. Po to trečiasis asmuo pasisuka į antrąjį asmenį ir dar kartą atsiprašo dėl įsiterpimo. Paprastai nususukimas kalbant yra laikomas įžeidimu. Jei dėmesys nebesutelkiamas į pokalbį, kurčiasis turi parodyti tam tikrus sutarimo ženklus, kad neįžeistų savo pašnekovo. Šviesos naudojimas dėmesiui patraukti taip pat yra reguliuojamas kurčiųjų susitarimais, tačiau traktuojamas skirtingai. Pvz., trumpi blyksėjimai reiškia tą patį kaip nesmarkus beldimas į duris. Ilgesni blyksėjimo intervalai yra traktuojami kaip trunkymas į duris ir labai erzina kurčiuosius.

Kad žinios būtų perduotos sėkmingai, ypač svarbu, kad socialinis pedagogas/darbuotojas žinotų mokomosios medžiagos plusus ir minusus. Skirtinga mokomoji medžiaga turi būti išsamiai pristatoma ir aiškinama, kad kurtieji suprastų, apie ką kalbama.

Įprastinė bei adaptuota medžiaga ar pagalbines priemones kurtiems žmonėms turi būti iliustruotos ir vizualizuotos. Būtinia naudoti tam tikrus vizualinius, judesio, plastikos bei lieti-
mo metodus. Viskas, ką galima matyti ar paliesti, pasiliks jūsų ugdytinių atmintyje kur kas lengviau ir greičiau, nei dalykai, kuriuos tik perduosite titrais ar gestų kalba.

Kai kurčių žmonių klausos kanalai funkcionuoja tik iš dalies arba jų iš viso nėra, jie naudojami kitais pojūčiais, kad kompensuotų trūkumą. Vaizdinis perdavimas yra pats priimtinausias ir efektyviausias žinių perdavimo metodas. Juo galima pasinaudoti tiesiogiai, tam tikroje vietoje, arba rodant fil-

mą, knygą, žurnalą ar pan.. Mokymo vietoje būtinos tinkamos sąlygos. Tai yra turi būti tinkamas patalpų apšvietimas, aiškiai apibūdinti objektai turi būti regėjimo lauke ir pan. Perduodant žinias svarbu, kad visi kurtieji galėtų matyti, kas vyksta, ir būtų įtraukti į mokymąsi. Taigi stalų susstatymas „U” arba „O“ raidžių forma padeda mokyti teorijos. Dalyviai turi matyti pedagogą, instruktorių, vertėją bei vienas kitą. Be šių sąlygų diskusijos nebus įmanomos. Demonstruokite ir rodykite kiek įmanoma daugiau. Tekstai ir paaiškinimai, kurie negali būti pademonstruoti, turi būti išversti vertėjo. Visos veiklos ir funkcijos, kurių moko mokytojas, turi būti kartojamos tiek mokytojo, tiek studentų, kad būtų užtikrintas tinkamas ir visiškas suvokimas. Jeigu jūs naudojate baltąją lentą arba besikeičiančiomis lentelėmis, tekstams taikykite Okamo skustuvą³⁴. Paprasti piešiniai (pvz., kryptinės rodyklės, kažko išbraukimas ir panašiai) yra netgi efektyvesni. Taip pat naudokite skirtingas spalvas geresniam susisteminimui. Galima naudoti visą parodomąją medžiagą. Pajautimas ir palietimas yra esminiai dalykai. Paaiškinkite tarpasmeninius santykius inscenizuodami. Filmai yra neatsiejama mokymo dalis. Tiesiog neįmanoma įsivaizduoti kurčiųjų mokymo be filmų. Svarbiausia yra pasirinkti tinkamą filmą. Filmai, kurie perduoda informaciją tik per klausos kanalą, nėra naudingi. Netgi padedant vertėjams neįmanoma perteikti visos informacijos, nes neįmanoma viena akimi žiūrėti į ekraną, o kita – į vertėją. Filmų vertėjai ir paraleliai rodomi žymiai labiau patraukia kurčio asmens dėmesį nei vien tik filmai. Sakytinių kalbų gramatika kurtiems stu-

---

³⁴ Okamo skustuvu vadinamas principas, kurio autoriumi laikomas Viljamas Okamas. Jis teigia, kad bet kokio reiškinio paaiškinimui turi būti naudojama kiek galima mažiau prielaidų. Jei kelios teorijos vienodai gerai paaiškina stemimą reiškinį, reikia rinktis tą, kuri reikalauja mažiau prielaidų. Prieiga per internetą: http://lt.wikipedia.org/wiki/Okamo_skustuvus. Žiūrėta: 2011-12-15.

dentams sunkiai suprantama. Iš dalies taip yra dėl netobulos Europos mokyklų sistemos – dvikalbis mokymas jose labiau išimtis nei taisyklė. Kurti žmonės sugeba rašyti ir skaityti, tačiau gramatikos ir konteksto suvokimo atžvilgiu jie yra beveik „neraštingi“. Skaitydami literatūrinės kalbos tekstus jie taria tam tikrus specialius terminus (dažniausiai su bendratimi gimtąja kalba). To pakanka perskaityti laikraščius ir tiksliai perteikti turinį atitinkama ženklų kalba. Tačiau tokiu būdu perteikiant sudėtingus tekstus vis dėlto gali sukelti nesusipratimų ar netgi problemų. Be to, rekomenduojama mokomojoje medžiagoje naudoti nuotraukas ir piešinius. Jei tai neįmanoma, visa mokomoji medžiaga turėtų būti verčiama į ženklų kalbą ar bent jau būti vizualizuota. „Planinga vizualizacija“ yra adekvatus metodas perduoti rašytinę mokymo medžiagą į informacinės knygas ir palaikomąją mokomąją medžiagą. Viena vertus, šis metodas susidaro iš vaizdinių paaiškinimų ir skirtingų spalvų, kita vertus, jis susideda iš planingų tam tikrų procedūrų ir matavimų paaiškinimų.

Kiekvienoje mokymosi pakopoje rekomenduojama fotografuoti arba filmuoti. Tada bus įterpti simboliai geresniam suvokimui (pvz., rodyklės pelės pozicijoms) bei pridedami trumpi sunumeruoti sakiniai. Pastarieji taip pat yra pažymėti tam tikromis spalvomis, o prasminiai žodžiai parašyti didžiosiomis raidėmis. Kiekviena pakopa turi savo spalvą. Naujos pakopos seka yra naujos numeracijos padarinys, bet spalva lieka ta pati. Perdavimas ranka palaiko vaizdinį perdavimą. Jis gali būti naudojamas tik mokant tiesiogiai ir remiasi lytėjimo pojūčiu, „pajautimo pojūčiu“ bei uoslės pojūčiu.

Ne tik aklų žmonių lytėjimo pojūtis yra labiau išsivystęs. Juo dažnai naudojasi ir girdintys, ir kurti žmonės. Kurti žmonės pasinaudoja savo lytėjimo pojūčiu, kad užtikrintų vaizdinį suvoki-

mą ir geriau išlaikytų atmintyje. Taip lengviau įsiminti procesus ir suvokti skirtingus veikimo būdus. Pagaliau reikia pabrėžti, kad parodomoji medžiaga, kuri gali būti matoma ir liečiama, yra nepakeičiama mokant. Austrijos ekspertai „jutimo pojūtį“ atskiria nuo lytėjimo pojūčio. Suprantama, kad jutimo pojūtis gali būti jaučiamas atskirai arba kartu su lytėjimo pojūčiu bei vaizdiniu suvokimu. Daugelis girdinčių žmonių žino, kad jis egzistuoja arba kaip emocija, arba kažką jaučiant, bet jie visiškai juo nesinaudoja. Kurti žmonės šiuo pojūčiu naudojasi sąmoningai ir labai efektyviai. Tai gali būti matoma ir ženklų kalboje. Norėdamas patraukti dėmesį, žmogus trinkteli į stalą delnu ir trepsi kojomis. Kurčiamam tai nėra garsas, o vibracijos, kurios patraukia dėmesį. Kurčias žmogus negirdi pro namą pravažiuojančio autobuso, bet jaučia vibraciją. Kurčias žmogus negirdi prieš jį atsidarantių arba užsidarantių durų, bet jaučia oro srovę. „Jutimo pojūtis“ yra daugiafunkcis ir kai kuriais atvejais gali pakeisti klausos pojūtį. Pavyzdys su mašinomis: tinkamai ir netinkamai dirbantys varikliai skleidžia skirtingą garsą.

Girdintys žmonės šį skirtumą girdi, kurti žmonės jį „jaučia“, nes skirtingi garsai sukelia skirtingas vibracijas. Instruktoriai yra skatinami į mokymą įtraukti „jutimo pojūtį“: leisti kurtiems studentams liesti mašinas, kad jie pajustų garso pokyčius arba kad tai padėtų jiems suvokti, kokie pokyčiai kokių oro gūsių sukelia.

Žmonių uoslės pojūtis yra išvystytas skirtingai. Vis dėlto kurti žmonės užuodžia geriau nei girdintys. Mokant svarbu įtraukti ir uoslės pojūtį. Pavyzdys: lėtas grėžimas yra taisyklinas, o per greitas grėžimas yra blogas (medžiaga dega).

Jei instruktoriai ir mokytojai mokys naudodamiesi visais šiais pojūčiais ir aiškins su jais susijusius skirtumus, jie susilauks daugiau dėmesio, ir studentai kur kas geriau atsims,

kas jiems buvo sakoma³⁵. Perduodant žinias itin svarbu pasitelkti visus pojūčius. Taip darant viskas, kas girdinčių žmonių suvokiama per klausos kanalą, gali būti perteikta kurtiems žmonėms.

Viena iš pagrindinių Lietuvos darbo rinkos silpnybių yra nepakankamas aukštojo išsilavinimo prieinamumas labiausiai pažeidžiamoms socialinėms grupėms; nepakankamas skatinimas steigti darbo vietas; besiformuojančios socialinės atskirties bedarbių grupės; labiausiai socialiai pažeidžiamų bedarbių grupių įdarbinimo rėmimo stoka; nepakankamas darbdavių įtraukimas sprendžiant nedarbo problemas ir jų darbo jėgos poreikių formavimas. Kai kurios socialinės grupės susiduria su netiesiogine diskriminacija. Pavyzdys galėtų būti neįgalieji. Tik labai nedaug darbdavių rūpinasi neįgalių darbuotojų priėmimu į darbą ir atitinkamu darbo vietų pertvarkymu. Dažnai neįgaliųjų galimybės įsidarbinti yra ribotos. Lietuvos darbdavių nenorą taikyti lanksčias darbo formas galima laikyti netiesiogine ne tik neįgaliųjų, bet ir daugelio moterų diskriminacija – moterų, auginančių vaikus arba prižiūrinčių pagyvenusius giminaičius, nes joms, kaip ir daliai neįgaliųjų, sunku dirbti visą darbo dieną. Lietuvos statistikos departamentas, remdamasis visuotinio gyventojų surašymo duomenimis, teigia, kad 2001 metais kas dešimtas žmogus, turintis negalią, dirbo. Šalyje buvo 25,4 tūkst. užimtų neįgaliųjų, t.y. 2 proc. visų užimtų gyventojų. Mieste neįgaliųjų dirbo 74,3 proc., kaime – 25,7 proc. Daugiau kaip pusė užimtų neįgaliųjų turėjo trečią invalidumo grupę. Kas antras trečias dirbantis neįgalusis turėjo antrą gru-

---

³⁵ Adaptuota pagal Christianą Stalzerį (kurčiasis, dirbantis Karlo Fransenzo universitete Graze, Austrija) – ženklų kalba ir kultūrinė kompetencija kurtiems žmonėms. „Beat Kleeb“ – straipsnis kurtiesiems skirtame portale: www.taubenschlag.de. Žiūrėta: 2011-07-30.

Austrijos ženklų kalbos vertėjų asociacija: www.oegsdv.at

pę. Pirmos grupės neįgaliųjų dirbo tik 2 procentai. Su kurčiais vaikais dirbantys pedagogai teigia, kad, kurtiems mokiniams, norintiems siekti aukštojo mokslo, tenka rinktis vos iš kelių specialybių. Kurčių vaikų tėvų požiūriu, Lietuva nuo daugumos Europos valstybių atsilikusi mažiausiai dešimtmečiu. Tačiau valdžios institucijų nuomone, kurtieji ir neprigirdintieji turi puikias sąlygas mokytis ir integruotis į visuomenę. Anot Respublikinės kurčiųjų draugijos viceprezidentės S. Litvinaitės, kurčiųjų diskriminacija Lietuvoje pasireiškia įvairiai: „Ribojamos kurčiųjų galimybės įsidarbinti pagal norimą specialybę, mažas gestų kalbos vertėjų skaičius, neprieinamos bendrojo pagalbos telefono 112 paslaugos, televizijoje yra mažai titruojamų laidų, jų vertimų į gestų kalbą“. Nors, S. Litvinaitės teigimu, problemos po truputėlį sprendžiamos, tačiau tai vyksta pernelyg lėtai. Lyginant Lietuvos ir, pavyzdžiui, Jungtinių Amerikos Valstijų kurčiųjų situaciją, matomi milžiniški skirtumai. S. Litvinaitė pasakojo, kad „JAV kurčiųjų padėtis yra daug geresnė, jie yra nemažai išsikovoję ir į juos žvelgiama pagarbiau“. Kad kurčiųjų diskriminacijos Lietuvoje sumažėtų, reikia keisti ugdymo sistemą, pirmiausia keičiant pedagogų rengimo principą: „Į kurčiuosius pedagogai turi žiūrėti ne kaip į neįgaliuosius, o kaip į savitą kultūrą ir kalbą turinčius žmones“, – teigė S. Litvinaitė. Laurai kurčiųjų vadinimas neįgaliaisiais taip pat nepatinka: „Visi pastebi neįgaliuosius. Žmogus sėdi vežimėlyje – negali vaikščioti. Aklieji turi lazdeles. Kurčio žmogaus gatvėje neatskirsi. Todėl nemanau, kad kurtieji yra neįgalūs. Mes galime savimi pasirūpinti. Mes tik negirdim“, – sakė ji³⁶. Klausos negalią turinčių vaikų tėvai skundžiasi, kad šeimoms labai trūksta specialistų

³⁶ Laura Valytė. Aš negirdžiu, bet nieko baisaus. Internetinė prieiga: [43](http://www.bernardinai.lt/tv/laida/72/laura-valyte-as-negirdziu-bet-nieko-baisaus, Žiūrėta: 2012 m. liepa 21 d.</p></div><div data-bbox=)

pagalbos. „Labai pavydime užsieniui. Ten yra specialistų komandos, kurios ateina į šeimą“, – pasakoja Rima Sitavičienė, Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neprigirdinčius vaikus, bendrijos „Pagava“ pirmininkė. Pasak jos, sunkiausia gyvenantiems provincijoje, nes specialūs kurčiųjų centrai yra tik Vilniuje ir Kaune. „Specialių poreikių vaikams tenka gyventi toli nuo tėvų, profesijų pasirinkimas skurdus. Daugiausia kurtieji renkasi edukacinio pobūdžio specialybes. Dabar šiek tiek didėja susidomėjimas ekonomika ir medicina. Aš manau, kad ir ten pralaušime ledus“, – teigia Gerda Lepeškienė, Kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centro direktorė. Tuo tarpu valdininkai tikina, kad kurtiesiems Lietuvoje sukurtos gana geros sąlygos. „Mano nuomone, jie turi dideles galimybes integruotis į visuomenę, nes yra sukurta pakankamai plati specialios pagalbos priemonių sistema. Žmonės patys nori integruotis. Būtent kurčiųjų bendruomenė yra labai motyvuota ir kurčių studentų yra nemažai“, – sako Eglė Čaplikienė, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Lygių galimybių skyriaus vedėja. Visiškai negirdinčių žmonių Lietuvoje yra apie 7–8 tūkst. Socialinėms kurčiųjų programoms Lietuvos Respublikos Vyriausybė kasmet skiria apie 2 mln. litų. Lietuvoje nuo 1998 metų pradėta įgyvendinti gestų vartojimo programa, pagal kurią steigiami kalbos vertėjų centrai. Ši paslauga kurtiesiems labai svarbi, nes gestų vertėjų paslaugos jiems prieinamesnės ar kokybiškesnės.

Tačiau ir šioje sistemoje yra nemažai spragų, nepagalvota, kad kurčiajam gestų kalbos vertėjo pagalba gali būti reikalinga bet kuriuo paros metu, o šių centrų skaičius yra griežtai reglamentuotas. Iš pateiktų pavyzdžių matome, kad, norint palengvinti žmonių, turinčių klausos negalią, socializacijos procesą, reikia išspręsti nemažai problemų. Apibendrinami išsakytas mintis, konstatuojame, kad, nors sėkmingos pozityviosios soci-

alizacijos ir integracijos metodai profesionalams yra žinomi, tačiau praktikoje jie sėkmingiausiai taikomi kurčiųjų bendruomenėse ir nevyriausybinėse organizacijose, o dėl kvalifikuotų profesionalų ir gestų vertėjų stokos menkai integruojami į švietimo įstaigas ir organizacijas. Ypač stokojama pačių kurčiųjų bendruomenių sukurtų metodikų, tokių kaip aprašytieji Christiano Stalzerio, kurčiųjų vertėjų asociacijų ir Lietuvos Kurčiųjų draugijos bei Lietuvos šeimų, auginančių kurčiuosius vaikus, bendrijos „Pagava“ , Tėvų su neįgaliais girdėti vaikais ir jų draugų bendrijos „ADAPTA“ ir kt. praktikoje išbandytose metodikose.

1.2.3. Kurčiųjų dalyvavimas socialiniame gyvenime kaip jų identiteto raiška

Socialinis tapatumas moksliniame diskurse paprastai suprantamas kaip socialinės aplinkos, socialinės tikrovės jausmas, kurio stiprumą liudija kasdienės socialinės sąveikos kontekstų patikimumas. Kita vertus, socialinės sąveikos kontekstai ir ypač jų patikimumas neįmanomas be sąveikos subjektų sąmoningų pastangų. Taigi ryšys tarp socialinio dalyvavimo ir identiteto raiškos akivaizdus.

Šiuolaikinės visuomenės analitikai (Giddens, 2000; Castells, 2000, Ruškus, Mažeikis, 2007) socialinio identiteto silpnėjimą įvardija kaip vieną iš esminių visuomenės problemų, trukdančių socialinei sanglaudai stiprėti. Pavienių asmenų ir įvairių grupių socialinis dalyvavimas pripažįstamas kaip vienas iš esminių šios problemos įveikos būdų (Ruškus, Mažeikis, 2007). Be to, analizuojant įvairių tyrimų duomenis, pastebima, jog socialinės integracijos diskursas vis labiau atspindi polinkį diskutuoti apie specialiųjų poreikių asmenų galias, gebėjimus aktyviai dalyvauti socialiniame gyvenime, apie jų „įgalinimą, įtraukimą, socialinės aplinkos priartinimą prie

paties asmens“ (Ruškus, Mažeikis, 2007). Pilietinės visuomenės tyrėjai (Putnam, 2001), paryškindami socialinio kapitalo svarbą asmenims ir jų grupėms, akcentuoja, jog būtina skatinti asmenis kurti ir stiprinti socialinius ryšius, padėti vienas kitam, pasitikėti vienas kitu ir pan. Žodžiu, į dalyvavimą kaip į socialinio kapitalo kaupimo būdą žvelgiama ne tik ekonominiu, bet ir socialiniu, psichologiniu, emociniu požiūriu. Tuo paryškinama dalyvavimo svarba, stiprinant socialinę identitetą ir apibūdinant jo raiškos būdus. Pastarąjį dešimtmetį tyrėjų bendruomenėje pastebimos suaktyvėjusios akademinės diskusijos apie socialinę dalyvavimą, jo apibrėžtį, tipologiją, klasifikaciją ir pan. Čia trumpai pristatysime ir aptarsime dalyvavimo modelius (Whiteley, 2005; Zaleskienė, 2008), kurie galėtų būti naudingi ateityje identifikuojant kurčiųjų socialinę dalyvavimą ir padėtų konstruoti ir teoriškai pagrįsti dalyvavimo rodiklius bei kurti instrumentarijų būsimiems tyrimams.

1. Kognityvinis (pažinimo) modelis. Asmenys arba jų grupės nusiteikia ir aktyviai dalyvauja socialinėje veikloje, jeigu turi tam tikros srities žinių ir nori jas praplėsti. Tokių asmenų veiklos motyvas yra pažintinis, o veiklos lūkesčiai yra susiję su jų intelekto vystymusi.

2. Racionalaus pasirinkimo modelis. Asmenys arba jų grupės iš anksto išanalizuoja, kokią naudą jiems atneš ši veikla, ir tada apsisprendžia dalyvauti arba nedalyvauti. Žodžiu, jie renkasi socialinę dalyvavimą racionaliai viską apmąstydami, kartais net iki smulkmenų.

3. Savanorystės modelis. Asmenys arba jų grupės nusiteikia ir aktyviai dalyvauja socialinėje veikloje tik tada, jeigu **turi** tam tikrų išteklių (laiko, gebėjimų, pinigų, materialinių ir pan.) ir **nori** jais pasidalyti su kitais. Galima teigti, jog dalyvavimo motyvas yra savanoriškas ir labdaringas.

4. Socialinio teisingumo modelis. Asmenys arba jų grupės nusiteikia ir aktyviai dalyvauja socialinėje veikloje, jeigu turi stipriai išreikštus socialinio teisingumo ir solidarumo jausmus. Jie renkasi veiklą, kurioje gali patenkinti ne tik savo ekonominius, socialinius, kultūrinius arba politinius poreikius, bet ir pasirūpinti draugų, kaimynų, bendruomenės narių poreikiais. Tokie asmenys arba jų grupės dažnai pradeda dalyvauti politinėje veikloje, idant darytų įtaką politikai, taip prisidėdami prie bendro gėrio kūrimo.

5. Socialinio kapitalo kaupimo/socialinės partnerystės modelis. Asmenys arba jų grupės nusiteikia ir aktyviai dalyvauja socialinėje veikloje tik todėl, kad jiems svarbiausia yra užmegzti ir palaikyti kuo daugiau socialinių kontaktų. Jų veikla dažniausiai yra grindžiama tarpusavio supratimu, draugiškumu, pagarba, pasitikėjimu ir kitomis bendromis vertybėmis.

Lietuvos politinių ir teisinių dalyvavimo galimybių analizė atskleidė, jog visiems piliečiams ir jų grupėms formaliai šios galimybės yra užtikrintos, tačiau iš šioje studijoje pristatomo tyrimo duomenų analizės matyti, jog ne visi kurtieji šiomis galimybėmis nori ir gali pasinaudoti.

Ar kurčiųjų bendruomenė Lietuvoje kuria savo tapatumą? Jeigu taip, tai koks jis?

Deja, platesnių tyrimų šioje srityje neteko aptikti. Norėtuši pateikti tik keletą pastebėjimų. Tėvų su neįgaliais girdėti vaikais ir jų draugų bendrijos „ADAPTA“ interneto svetainėje³⁷ keliamas klausimas „Ar kurtieji visuomenėje atskira tautinė

---

³⁷ Tėvų su neįgaliais girdėti vaikais ir jų draugų bendrijos „ADAPTA“ interneto svetainė. Interneto prieiga: <http://www.adapta.lt/index.php?lang=1&sid=469>. Žiūrėta 2011-02-02.

mažuma?“ ir mėginama analizuoti situaciją pozityviosios socializacijos³⁸ kryptimi: šiandien kurtieji dirba ir mokosi kartu su girdinčiais žmonėmis, siekia profesionalumo visose veiklos srityse, nors ilgą laiką buvo gana uždari, bendraudavo tik savo bendruomenėse. Girdintieji dažnai jausdavosi pašaliniais ir keistai žiūrėjo į jiems nesuprantama kalba bendraujančius žmones. Kurčiųjų draugija savo veiklos pradžia laikė 1922 metus, kai apie aklųjų, kurčiųjų ir kitų neįgalių vaikų mokymo būtinumą vienas pirmųjų viešai prabilo prelatas Povilas Januševičius, Vaikelio Jėzaus draugijos pirmininkas. Visus 19-a savo veiklos metų ši organizacija globojo ir auklėjo našlaičius, įvairios fizinės ir psichinės negalios vaikus, įsteigė šalyje kelias našlaičių klases prie pradinių mokyklų, amatų mokyklą Kaune. 1938 m. pradžioje rimtai susirūpinta kurčiųjų švietimu valstybiniu ir institucijų lygiu. Pradininkas buvo vienas veikliausių Aklųjų sąjungos organizatorių – aklas karo invalidas, Lietuvos kariuomenės savanoris Pranas Daunys. 1938 metais P. Daunio ir kurčiojo aktyvisto P. Makutėno iniciatyva Kaune buvo įsteigta Kurčių-nebylių globos draugija ir Kurčnebylių institutas. Pats iniciatorius buvo šitos draugijos valdybos narys iki 1940-ųjų vasaros, taip pat išrinktas draugijos garbės nariu. Prano Daunio iniciatyva grupė gydytojų, pedagogų ir kitų visuomenės atstovų įsteigė organizaciją, pavadintą Lietuvos kurčių nebylių globos draugija. Jos įstatai buvo įregistruoti Vidaus reikalų ministerijos draugijos registre 1938 m. kovo 24 d. Svarbiausias draugijos uždavinys buvo įsteigti kurčiųjų mokyklą - institutą. Tais pačiais 1938 metais Kaune savo veiklą pradėjo ir kita organizacija – Žmogaus globos draugija. Jos

---

³⁸ Giedrė Kvieskienė. Pozityvioji socializacija. Interneto prieiga: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:B.03-2005~ISBN_9955-20-021-9/DS.001.0.01.BOOK.Žiūrėta:2011-02-02.

iniciatoriai ir steigėjai buvo Lietuvos Nepriklausomybės kovų dalyviai. Ši draugija taip pat rūpinosi kurčiųjų mokymu. Jos pastangomis 1938 m. rugsėjo 1 d. Kaune, Muravos g. 34, pradėjo darbą Kurčiųjų institutas. Lietuvos kurčių nebylių draugija, parengusi mokytojus užsienyje, savo institutą atidarė 1939 m. vasario 24 d. 1940–1941 mokslo metais abiejuose institutuose mokėsi per 90 kurčių berniukų ir mergaičių. Tais pačiais metais abu institutai buvo sujungti į vieną kolektyvą, kuriame dirbo 9 mokytojai ir 4 profesinio mokymo meistrai instruktoriai. Vilniuje buvusi lenkų kurčiųjų mokykla nuo 1941 m. kovo 1 d. buvo pervadinta į Vilniaus kurčių nebylių mokyklą. Per 20 metų kurčiųjų mokyklos istorijoje buvo įvairių permainų. Džiugu tai, kad ji nebuvo uždaryta, bet vis augo. 1961 m. Vilniaus kurčiųjų mokykla persikėlė į naujas patalpas Filaretų gatvėje, kur šis centras tebeveikia iki šiol. 1950 metais Lietuvoje buvo įvestas naujas administracinis suskirstymas – įsteigtos Vilniaus, Kauno Klaipėdos ir Šiaulių sritys. Dėl to teko keisti ir draugijos struktūrą – steigti sričių skyrius, formuoti jų vadovybę. Svarbiausias draugijos sričių skyrių uždavinys buvo atlikti tikslią visos šalies kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų apskaitą, mat 1945–1946 m. Lietuvoje buvo įregistruota vos keletas šimtų kurčiųjų. Toks menkas skaičius kėlė abejonių, nes per 1923 metų visuotinį gyventojų surašymą Lietuvoje buvo įregistruota 3223 kurtieji, iš jų 400 vaikų. Po vienerių savo veiklos metų sričių skyrių valdybos jau turėjo sąrašus, kuriuose buvo išvardytas 2351 kurčiasis: Vilniaus srityje – 536, Kauno – 733, Klaipėdos – 605, Šiaulių – 477. Dar po metų įregistruotų kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų skaičius padidėjo beveik iki 4000. 1956 m. kovo 23 d. įvykusiame Lietuvos kurčių nebylių draugijos suvažiavime konstatuota, kad iš viso Lietuvoje įregistruoti 4872 kurtieji. Iš jų daugiau ar mažiau raštingų buvo 959, neraštingų

– 3913. Be statistikos duomenų rinkimo, sričių skyrių valdybos rūpinosi draugijos gretų gausinimu, pirminių organizacijų būrimu, kurčiųjų įdarbinimu, teikė jiems pagalbą buities klausimais, tarpininkavo darbovietėse, sveikatos apsaugos įstaigose, teismuose – visur, kur kurtieji negalėjo apsieiti be vertėjų pagalbos. Nuo Kurčių nebylių draugijos atkūrimo (1944 m.) narių skaičius didėjo labai pamažu. 1950 m. pabaigoje jų buvo 234. Nuo 1951 m. pradžios iki 1952 m. rugpjūčio 19–30 dienomis įvykusio draugijos 1-jo suvažiavimo priimti 468 nauji nariai. 1960 m. gegužės 20–23 dienomis vykęs 3-iasis draugijos suvažiavimas užfiksavo 1576 narius. 1996 m. jų buvo 3240³⁹.

Kurčiųjų organizacijos organizuoja nemokamus gestų kalbos kursus, į kuriuos gali ateiti visi norintieji. Svetlana Litvinaitė, Kurčiųjų draugijos vicepirmininkė, Socialinės komunikacijos instituto magistrė teigia, jog atskirtis komunikacine prasme šiandien jau nebeegzistuoja. Kurtieji yra lygiai tokie pat žmonės kaip ir visi, tik kalba kita kalba. Jie nesako labas, o apsikabina. Atskirtis – ne bendravimo, o kitas lygmuo. Pavyzdžiui, jeigu kurčias žmogus šiandien norėtų išsikviesti policiją, to padaryti jis negalėtų. Mobilusis telefonas šiuo atveju negali padėti, nes kurtieji negali girdėti, o „sms“ žinutės nėra priimamos. JAV tiek policininkai, tiek ugniagesiai, tiek medikai privalo mokėti gestų kalbos pradmenų. Svetlanos Litvinaitės požiūriu, kasdienėje aplinkoje kurtieji susiduria ir su daugiau panašaus pobūdžio apribojimų, pavyzdžiui, nacionalinė televizija šiandien titruoja labai mažai tekstų, o vertimo į gestų kalbą taip pat nepakanka. Be to, vertimu patys kurtieji nėra patenkinti, nes gestų kalba turi savo gramatiką, savo sintaksę ir taisykles. Tai kalba, kuri visiškai nesusijusi su lietuvių

---

³⁹ Istorija. Internetinė prieiga: <http://www.lkd.lt/id-istorija.html> Žiūrėta: 2011-07-30.

ar kitomis kalbomis, o tai, kas vyksta televizijoje, geriausiu atveju gali būti pavadinta pažodiniu vertimu į gestus, bet ne į gestų kalbą. Vyresnio amžiaus žmonės yra prie to pripratę, tačiau jaunesnioji karta tokio vertimo nesupranta ir jiems jis nėra priimtinas. Jie nesupranta to, kas jiems yra verčiama. Sąžiningiau būtų rodyti titrus. Akcentuojama, jog visos Lietuvos kurčiųjų draugijos pastangos kalbėtis su Lietuvos radiju ir televizija iki šiol nedavė vaisių. Komercinės televizijos titruoti neprivalo, o nacionalinę televiziją tą daryti įpareigoja Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymas. Vyko šio įstatymo pakeitimai, tačiau rezultatas dar nėra matomas. Todėl tenka konstatuoti, kad kurtieji tikslią ir teisingą informaciją gauna ribotai. Kita problema, trukdanti tapatumui reikštis ir stiprėti, gali būti įvardijama kaip ankstyvosios kurtumo diagnostikos ir prevencijos problema⁴⁰.

Kokia surdopedagoginė pagalba teikiama Lietuvos sutrikusios klausos vaikams ir jų šeimoms? Geriausiai atsakymą į šį klausimą iliustruoja tinklapiuose patalpinti tėvų pasisakymai: „Nežinojau, kur kreiptis. Radau per internetą...“, „Rinkau informaciją apie pagalbą, teikiamą sutrikusios klausos vaikams ir tėveliams...“, „Gydytoja davė adresą...“ – taip, Lietuvos kurčiųjų ir nepriuginčiųjų ugdymo centro Socialinės integracijos ir konsultavimo skyriaus surdopedagogams, apie paramos paieškas pasakoja sutrikusios klausos vaikų tėveliai. Tokia situacija, kai naujai diagnozuoto sutrikusios klausos vaiko artimieji ieško informacijos ir pagalbos: „kas?“, „kur?“, „kaip?“

---

⁴⁰ Europos socialinio fondo finansuojamo projekto „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“, kurioje LR švietimo ir mokslo ministerijos bei Ugdymo plėtotės centro portalą www.ikimokyklinis.lt administruoja UAB Viešųjų ryšių technologijos. .. Prieiga per internetą: <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/teveliams/specialioji-surdopedagogine-pagalba-sutrikusios-klausos-vaikai-ir-jo-seimai/3615>. Žiūrėta: 2011-02-02.

„kame?“, išryškina daugiau nei 20 metų veikiančios ankstyvosios intervencijos sistemos netobulumus. Sistemos, kuri viltingu sutrikusios klausos vaikų tėvelių lūkesčiu siejama su ankstyvojo amžiaus vaikų bei jų šeimų teise sulaukti jiems reikalingos pagalbos. Reali padėtis Lietuvoje, kur ankstyvosios intervencijos tarnybos veikia nuo 1996 m., yra tokia: pripažįstama, kad iki šiol dar „nėra aiškios valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų veiksmų schemos, atsakomybės tarp šių institucijų ir įstaigų pasidalijimo, nėra aišku, kas turėtų koordinuoti kompleksinės pagalbos teikimą“.

2009 m. lapkričio 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1509 yra gera naujiena ir būsiamiems tėvams, ir surdopedagogams. Juo patvirtintas „Vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašas“⁴¹, kurį įgyvendinti numatyta 2009–2012 metais. Šiuo teisės aktu numatyta apibrėžti tikslines grupes ir joms reikalingą pagalbą, kurti visų vaikų pirminio raidos įvertinimo sistemą. Taip pat šio aprašo įgyvendinimo priemonių plane numatyta parengti bei patvirtinti ankstyvojo kūdikių ir vaikų raidos sutrikimų nustatymo mokymo programą šeimos gydytojams ir slaugytojams bei aprūpinti šeimos gydytojus priemonėmis kūdikių ir vaikų raidos sutrikimų patikrai atlikti. Remiantis šiuo dokumentu, Lietuvoje taip pat pradėtas diegti Otoakustinės emisijos⁴² (OAE) testas, arba visuotinė naujagimių klausos patikra. Mokslininkų yra įrodyta, kad ankstyvoji

---

⁴¹ Vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašas. Iš: *Žin*, 2009, Nr.138-6073.

⁴² Ausies sukeliama garsai, pavadinti otoakustinėmis emisijomis (**OAE – otoacoustic emissions**), sklinda iš vidinėje ausyje esančios spiralės formos sraigės. Manoma, kad juos sukelia plaukuotųjų ląstelių virpesiai per sraigės išorinę dalį. Paprastai garsai, įeinantys į ausį, sukelia šių išorinių plaukuotųjų ląstelių virpesius, kurie konvertuojami į elektrinius signalus ir perduodami klausos nervui, todėl leidžia užfiksuoti garsą.

identifikacija ir intervencija sustiprina vaiko pasiruošimą mokyklai, taip pat sumažina ilgalaikių specialiųjų paslaugų poreikį, stiprina vaiko identitetą, skatina socialinį dalyvavimą ir pan. Mokytojų, specialistų, tėvelių nuomone, specialioji surdopedagoginė pagalba visiems sutrikusios klausos vaikams yra labai reikalinga ir gali būti efektyvesnė, jei:

- 1) bus anksti diagnozuojamas vaiko klausos sutrikimas (visuotinė naujagimių klausos patikra),
- 2) kuo anksčiau protezuojama klausa,
- 3) realiai veiks kompleksinės ankstyvosios pagalbos sutrikusios klausos vaikui ir jo šeimai modelis,
- 4) tėvai ir specialistai svarbiausiais bendradarbiavimo modelio kriterijais laikys pozityviąją socializaciją, pasikeitimą informacija, bendrą problemos sprendimą, šeimos įgalinimą bei savirefleksijas.

JAV ligoninės siekia šimtaprocentinės kūdikių klausos patikros, o realiai patikrinama 83–98 proc. visų kūdikių. Beje, otoakustinės emisijos testas, greitai ir objektyviai nustatantis kūdikio klausos sutrikimą, pasaulyje žinomas nuo 1978 metų – daugiau nei 30 metų. Nustačius klausos sutrikimą, amerikiečių audiologų tikslas – iki 8–12 savaičių amžiaus mažyliui suderinti klausos aparatus. Valstybė rūpinasi, kad būtų kuo anksčiau sudarytos palankios sąlygos sutrikusios klausos vaiko kalbos vystymuisi, nes:

- vaiko kalba sparčiausiai vystosi pirmaisiais gyvenimo metais;
- per kalbą lavėja vaiko pažintiniai gebėjimai, kurie turi įtakos asmenybės vystymuisi;
- per kalbą įgyjamos žinios apie pasaulį;
- kalbant galima visavertiškai komunikuoti su supančia aplinka;

- per kalbą vaikas kultūriškai „įauga“ į abu pasaulius: girdinčiųjų ir kurčiųjų⁴³.

Lietuvoje siekiama taikyti geriausią užsienio šalių, inovatyvią atskirų organizacijų ir tėvų patirtį, skatinti darbo su kurčiaisiais profesionalus remti ir įgalinti ankstyvąją diagnostiką kūdikystėje ir socialinę integraciją vaikystėje. JAV jau XX a. pirmojoje pusėje buvo sukurta nemažai ikimokyklinio ugdymo programų ankstyvojo amžiaus kurčiams ir neprigirdintiems vaikams. Apie 1940-uosius, Džono Treisio klinika sutrikusios klausos vaikų šeimoms teikė specialų namų korespondencijos kursą. Prieš 13-a metų ši programa jau buvo pasiekusi ir Lietuvos surdopedagoginę erdvę. Apie 1970–1980 metus pažangūs pokyčiai, prasidėję JAV audiologinio identifikavimo bei klausą gerinančių technologijų srityse, paskatino dar didesnę ankstyvosios intervencijos vaikystėje praktikos sutrikusios klausos vaikams plėtrą.

Ankstyvoji intervencija daugelyje užsienio šalių remiasi tokiomis nuostatomis:

- 1) socialinė pagalba daro poveikį šeimos gyvenimui,
- 2) vaiko poreikiai geriausiai tenkinami, tenkinant šeimos poreikius,
- 3) šeimos turi teisę reguliuoti intervencijos procesą.

JAV per maždaug 45 dienas po vaiko klausos sutrikimo diagnozavimo su šeima susisiečia ankstyvosios prevencijos komanda: pediatras, socialinis darbuotojas/pedagogas, psichologas, audiologas, specialusis pedagogas, vaiko priežiū-

---

⁴³ Rūta Vyšniūnienė. Lietuvos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centro surdopedagogė. Prieiga per internetą: <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/teveliams/specialioji-surdopedagogine-pagalba-sutrikusios-klausos-vaikui-ir-jo-seimai/3615>. Žiūrėta: 2011-02-02.

ros specialistas ir kt. Atsižvelgiant į sutrikusios klausos vaiko motorinį, pažintinį, kalbos bei socialinį/emocinį vystymąsi, yra sudaromas bendras individualus ankstyvosios pagalbos sutrikusios klausos vaiko šeimai planas. Tėvai gauna knygą „Vaiko, kuriam identifikuotas klausos sutrikimas, tėvų užrašai“, kurioje yra išsamiai informacija apie negalią, dažniausiai užduodami klausimai ir atsakymai, terminų žodynas, įstaigų (taip pat ir ugdymo institucijų) adresai, naudingos internetinės nuorodos. Taip organizuota ankstyvoji pagalba vaikui ir šeimai – viena iš efektyvių priemonių, padedančių užkirsti kelią tolesnei socialinei ir edukacinei įterpčiai. Be to, ji skatina visuomenės narių sutelktumą bei atskirų asmenų socialinį aktyvumą.

Psichologė Danguolė Bingelytė⁴⁴ (2007), rašydama apie kurčiųjų darbo motyvacijos ypatumus, teigia, jog, siekiant mažinti nedarbą klausos negalią turinčiųjų socialinėje grupėje, labai svarbi tampa galimybė jiems įgyti profesiją ar persikvalifikuoti. Tai pasiekti padeda profesinis orientavimas ir mokymas, kurio tikslas – padidinti negalią turinčiųjų galimybes konkuruoti darbo rinkoje, suteikiant atitinkančią darbo poreikius kvalifikaciją, ją tobulinant, įgyjant naujas ar papildomas kompetencijas bei ugdant profesinius gebėjimus. Įgijęs tinkamą profesiją, klausos negalią turintis asmuo gali ilgesniam laikui užsitikrinti užimtumą ir pakankamas pajamas, jo galimybės įsidarbinti didesnės. Tačiau profesijos pasirinkimo galimybės yra ribotos dėl turimos negalios, ugdymo proceso nenuoseklumo ir nepakankamo kryptingumo, visuomenės požiūrio ir kitų veiksnių, kurie daro didelę įtaką

---

⁴⁴ D. Bingelytė. Kurčiųjų mokymosi – darbo motyvacijos ypatumai. Internetinė prieiga: http://www.kpmc.vilnius.lm.lt/BPD_2.4/Priedai/Igyvendinimas/2007-04-12/D%5B1%5D.Bingelytes%20pranesimas.doc Žiūrėta: 2011-02-02.

profesiniam apsisprendimui, o svarbiausia – asmens motyvacijai siekiant tikslų, sprendžiant gyvenimo problemas. Išsilavinimo neturėjimas – dar didesnė kliūtis įsidarbinti, sveikai konkuruoti ir teigiamam darbdavių požiūriui formuotis. Tyrimo autorė pažymi, jog, integruojantis į visuomenę klausos negalią turinčiam asmeniui, reikia profesinio pasirengimo, žinių, pasitikėjimo savimi, stiprios motyvacijos spręsti socializacijos problemas ir kitų žmonių pagalbos. Kaip motyvuoti klausos negalią turintį asmenį, kad jis pats imtųsi rūpintis savo ateitimi ar bent iš dalies prie jos prisidėtų? Bendraujant su klausos negalią turinčiais asmenimis, akivaizdžios tokios problemos:

- nepasitikėjimas arba savęs idealizavimas;
- menka motyvacija;
- specifiniai pažinimo procesai;
- menkas savęs suvokimas;
- nerealūs norai;
- pažeminimo ir pagarbos trūkumo jautimas;
- menka atsakomybė;
- neigiamas mąstymas;
- nesugebėjimas spręsti problemas;
- nesugebėjimas argumentuoti;
- nemokėjimas priimti kritiką;
- savikontrolės ir savarankiškumo trūkumas;
- psichologinės adaptacijos sunkumai;
- įsitikinimas, kad įgalieji privalo spręsti jų problemas.

Autorė, apibendrindama savo patirtį dirbant su klausos negalią turinčiais asmenimis, išskiria tokias dirbti ir mokytis motyvuojančių ir trukdančių veiksnių grupes:

1. psichologiniai, tokie kaip: nusiteikimas mokytis, motyvacija, charakterio savybės, gebėjimai ir įgūdžiai;

2. socialiniai – aplinka, ekonominė, socialinė, kultūrinė politika, organizacijos struktūra, tarpasmeniniai santykiai;
3. fiziologiniai – negalia, paveldėtos savybės, ligos ir kt.

Dėl šių priežasčių asmenys, turintys klausos negalią, jaučiasi socialiai atstumti, nepakankamai informuoti, neįvertinti, stokojantys kompetencijos. Jiems sunkiai prieinama informacija, menkos galimybės mokytis ir pasirinkti profesiją. Jų psichologinė būklė prasta, jie nepasitiki savimi ir pan. Tyrimo autorė daro išvadą, jog klausos negalią turintis asmuo, siejantis savo planus su mokymusi ir darbu, patiria savarankiškumo ir atmetimo baime, o tai kliudo sėkmingai socializuotis.

Socialinis atstūmimas pasireiškia ir per daug saugant kurčiuosius nuo socialinės realybės, nes dėl to jie netenka atsakomybės jausmo. Planuodami jų laiką, rūpindamiesi jų gyvenimu, saugome negalią turinčiuosius nuo pavojų, bet ir neleidžiame jiems patiems susitvarkyti su iškilančiomis problemomis. Taip dar labiau nutoliname juos nuo dalyvavimo socialinėje realybėje ir padidiname socialinę negalią. Pastebimas dar vienas socialinio atstūmimo aspektas – bendravimo sunkumai. Bendrauti su neįgaliais asmenimis sunku dėl to „kad jie itin individualūs. Visuomenė neįgaliuosius atmeta, nes idealizuoja žmogų ir nenori svarstyti apie ligas bei negalias; kadangi žmogus su negalia atspindi netekties situaciją, daugumai mūsų kyla savisaugos poreikis ir mes „kitokį“ nei mes atstumiamo. Kiekvienas suprantame, kad ir patys galime būti tokie. Kito žmogaus atstūmimas projektuojamas ir tampa savo dalelės atstūmimu. Bet koks trūkumas mus trikdo. Toks neįgalaus asmens suvokimas trukdo kurti bendravimu ir bendradarbiavimu pagrįstus klausą turinčiųjų ir negirdinčiųjų santykius. O juk pasitikėjimo santykiai įgalina savęs pažinimą ir asmens brandą, atsklei-

džia visuomenės žmogiškumą. Integruojant kurčiuosius į abi (kurčiųjų ir girdinčiųjų) bendruomenes padidėja kurčiųjų mobilumas, jie lengviau integruojasi. Kiekvienas kurčias vaikas nepriklausomai nuo jo sutrikimo laipsnio turi būti mokomas remiantis dvikalbystės dėsniais. Mokėdamas ir vartodamas ir gestų kalbą, ir žodinę (rašytinę, jeigu įmanoma ir sakytinę), vaikas įgis visus pažintinius, kalbinius ir socialinius gebėjimus, juolab kad 90 proc. kurčių vaikų turi kalbančius tėvus⁴⁵. Kurčiajam bendravimas suteikia viltį būti suprastam, gebėti mokytis ir dirbti, kurti ilgalaikius santykius. O tarpasmeninis artumas sudaro galimybes patenkinti saugumo, noro būti reikalingam, jaukumo, globos, meilės poreikius. Dėl fizinių sutrikimų sunkesnis prisitaikymas prie aplinkos išsaugo artumo jausmo poreikį visą gyvenimą. Organizuota aplinka, informatyvumas, kontaktų skatinimas su sveikaisiais padėtų formuoti pozityvesnę aplinkinių požiūrį į integraciją. Darbas, kaip reali vieta, turėtų padėti išeiti iš iliuzijų pasaulio ir išmokyti realizuoti savo poreikius ir atskleisti asmenybę.

Apibendrinant šį poskyrį pripažįstame, kad **kognityvinis (pažinimo), racionalaus pasirinkimo, socialinio teisingumo, socialinio kapitalo kaupimo/socialinės partnerystės modeliai** Kurčiųjų draugijos ir kitų analizuotų nevyriausybinių organizacijų veikloje egzistuoja, tačiau pilnai jų sklaidai, ką tyrime pažymi ir respondentai, stokojama finansinės paramos lūkesčiams įgyvendinti bei platesnės visuomenės įtraukties, įtakojant vertybinių nuostatų kaitą.

---

⁴⁵ Francois Grosjean. Kurčio vaiko teisė augti dvikalbiam. Prieiga per internetą: http://www.francoisgrosjean.ch/Lithuanian_Lituanien.pdf. Žiūrėta 2011-08-16.

Bendrindami pirmąjį skyrių, galime daryti tokias išvadas:

- Palyginus Europos teisinius aktus bei Europos socialinio fondo tikslus ir uždavinius su Lietuvos Respublikos teises aktais, matyti, kad norminiai aktai derinami su Lietuvos Respublikos teisės aktais, tačiau yra reikšmingai siauresni.
- Siekiama kurti profesines reabilitacijos sistemą, gerinti kurčiųjų socialinės integracijos institucijų veiklas ir skatinti kurčiųjų užimtumą, taip pat kaip ir to siekiama Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymu ir Nacionaline žmonių su negalia socialinės integracijos 2010–2012 m. programa bei socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties strategijoje, tačiau nepakanka instrumentų padėti neįgaliųjų šeimoms, spręsti sveikatos, išsilavinimo trūkumo problemas, neremiamą socialinę adaptaciją ir svarbiausia nėra informacinės ir gyvenamosios aplinkos prieinamumo gerinimo kurtiesiems.
- Ugdant kurčią vaiką ir siekiant, kad jis kuo geriau integruotųsi į visuomenę, būtina jį skatinti išmokti abi kalbas: gestų kalbą ir bendrinę kalbą, kurią vartoja girdintieji.
- Vaikas ir neprigirdintis asmuo turėtų gebėti palaikyti ryšį ir kultūriškai integruotis į abi kalbančiąsias bendruomenes.
- Įveikti kurčiųjų pozityviosios socializacijos problemas galėtų padėti tiek girdinčiųjų bendruomenės tolerancijos ir pozityviosios integracijos skatinimas, tiek kurčiųjų identiteto stiprinimas, skatinant jų bendruomenių atvirumą ir aktyvų socialinį dalyvavimą.
- Kurčiųjų integraciją skatintų visuomenei pristatoma žinia, kad daugiau kaip pusė pasaulio gyventojų yra

dvikalbiai, todėl mes turėtume sudaryti tinkamas sąlygas dvikalbiam asmenų ugdymui.

Bilingvizmas egzistuoja visose pasaulio šalyse ir įvairiose visuomenėse, todėl turi būti skatinamas ir palaikomas, ypač dirbant su kurčiaisiais. Pavyzdžiui, vien tik Jungtinėse Amerikos Valstijose yra daugiau nei 50 milijonų dvikalbių.

Nepaisant išskylančių problemų, Kurčiųjų draugija profesionaliai valdo kurčiųjų bendruomenės integracijos veiksnius, skatina inovacijas ir profesionaliai analizuoja kurčiųjų poreikius bei jų pozityviosios socializacijos ir palaikančiosios integracijos vertinimus.

II. LIETUVOS KURČIŲJŲ DRAUGIJOS PADALINIŲ VEIKLOS ANALIZĖ

Empirinis kurčiųjų draugijos padalinių tyrimas atliktas 2009 m. gruodžio – 2010 m. vasario mėnesiais. Jame dalyvavo aštuonios Lietuvos kurčiųjų draugijos organizacijos:

- VŠĮ Vilniaus kurčiųjų reabilitacijos centras;
- VŠĮ Kauno kurčiųjų reabilitacijos centras;
- VŠĮ Klaipėdos kurčiųjų reabilitacijos centras;
- VŠĮ Panevėžio kurčiųjų reabilitacijos centras;
- VŠĮ Šiaulių kurčiųjų reabilitacijos centras;
- VŠĮ Respublikinis kurčiųjų reabilitacijos centras;
- VŠĮ Surdologijos centras;
- VŠĮ „Akiračio“ redakcija.

Tyrimo imtį sudarė 143 respondentai. Iš jų: 43 Lietuvos kurčiųjų draugijos aukščiau įvardytų organizacijų personalo darbuotojai, 95 paslaugų gavėjai ir 5 politikai bei savivaldybių atstovai. Tyrimo objektas – Kurčiųjų draugijos institucijų veiklos kokybiniai parametrai.

Pagrindinis tyrimo tikslas – ištirti Kurčiųjų draugijos institucijų veiklos kokybę bei įvertinti jų institucinius gebėjimus.

Tikslas konkretizuojamas šiais uždaviniais:

1. išanalizuoti Lietuvos kurčiųjų draugijos struktūrinių padalinių galimybes teikti kokybiškas paslaugas kurtiesiems;
2. išnagrinėti organizacijų darbuotojų kompetencijas;

3. palyginti organizacijų struktūrą bei teikiamų paslaugų apimtį;
4. išanalizuoti klientų (paslaugų gavėjų) požiūrį į organizacijų veiklą;
5. struktūrinio interviu pagalba išanalizuoti savivaldybių darbuotojų bei politikų požiūrį į neįgaliųjų organizacijų veiklą bei finansavimą.

Tiksliui pasiekti ir uždaviniams atlikti naudoti šie tyrimo metodai:

1. mokslinės literatūros bei teisės aktų analizė;
2. Kurčiųjų draugijos veiklos dokumentų analizė;
3. atvejų analizė;
4. anketinė apklausa;
5. interviu.

Tyrimas buvo vykdomas keturiais etapais.

Pirmajame etape:

- išanalizuota teorinė, metodinė ir norminė literatūra bei pirminiai Kurčiųjų draugijos dokumentų šaltiniai;
- susipažinta su Lietuvos kurčiųjų draugijos veikla;
- išnagrinėti atskirų Lietuvos kurčiųjų draugijos organizacijų veiklą apibūdinantys dokumentai bei šaltiniai;
- išanalizuota Lietuvos kurčiųjų draugijos veiklos specifika regioninėse organizacijose, pasinaudojant internetinių svetainių bei kitų regioninę specifiką atspindinčių šaltinių analize.

Antrajame etape:

- sukurtas tyrimo instrumentarijus, kurį sudarė:
  - anketa paslaugų gavėjui (žr. 3 priedą);

- struktūrinis interviu draugijos darbuotojams ir vadovams (žr. 4 priedą);
- interviu gairės politikams ir savivaldybių atstovams (žr. 5 priedą).

Trečiajame etape:

- surinkti ir išanalizuoti empirinio tyrimo duomenys.

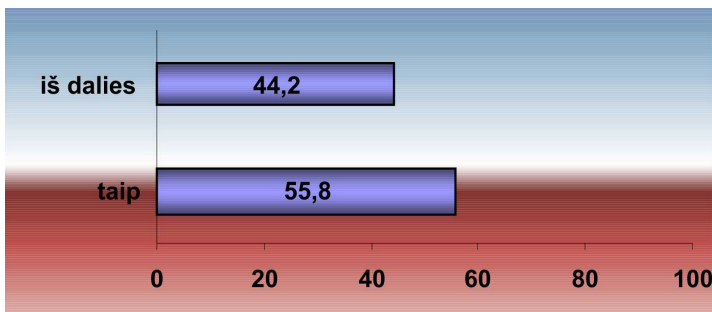
Ketvirtajame etape:

- apibendrinti teorinio bei empirinio tyrimo duomenys;
- suformuluotos išvados;
- parengtos rekomendacijos.

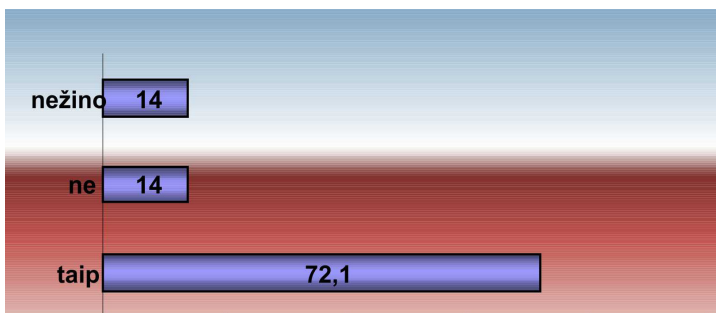
2.1. LIETUVOS KURČIŲJŲ DRAUGIJOS PROFESIONALŲ POŽIŪRIS Į KURČIŲJŲ POREIKIŲ TENKINIMĄ

Šiame skyriuje aptarsime empirinio tyrimo duomenis, atkleidžiančius profesionalų (Lietuvos kurčiųjų draugijos organizacijų darbuotojų) požiūrį į kurčiųjų poreikių tenkinimą organizacijų veiklos kokybės požiūriu.

Kaip matyti iš 1 pav. iliustruojamų atsakymų į pirmąjį klausimą, 55,8 proc. Kurčiųjų draugijos vadovų ir darbuotojų mano, kad tenkina pagrindinius kurčiųjų poreikius, o 44,2 proc. mano, kad tik iš dalies tenkina poreikius. Šis atsakymas patvirtina prielaidą, kad Kurčiųjų draugijos darbuotojai yra profesionalai ir į savo atliekamą darbą žiūri rimtai ir atsakingai, keldami sau aukštus profesinius reikalavimus.

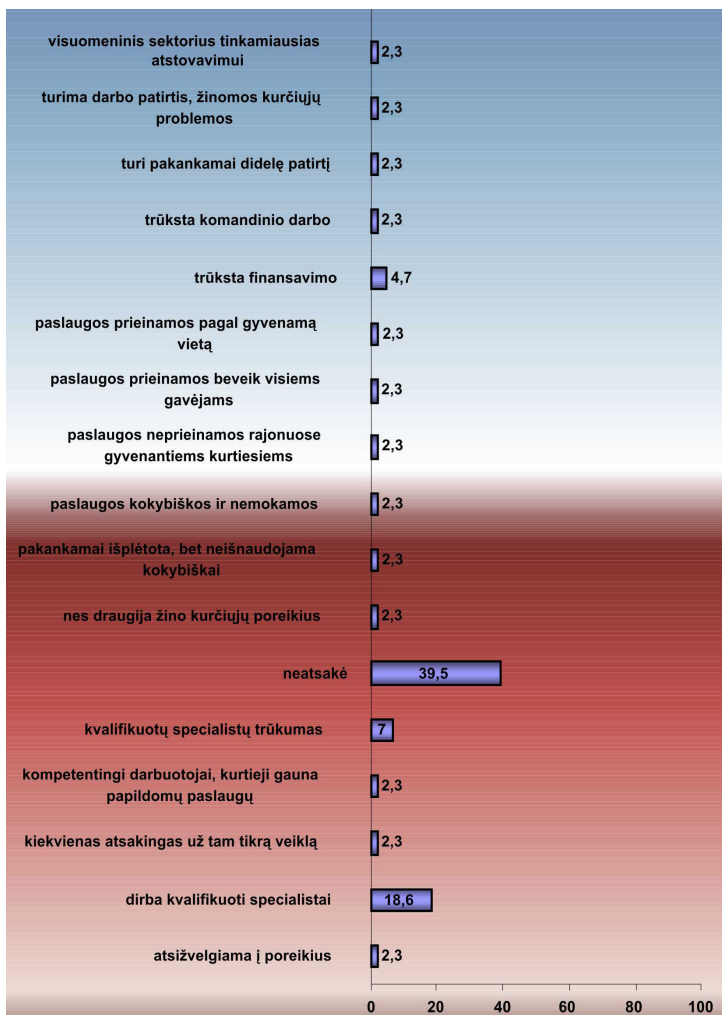
1 pav. Kurčiųjų poreikių tenkinimas (pritarimas, proc.)

2 pav. Lietuvos kurčiųjų draugijos struktūros pritaikymas kokybiškų paslaugų teikimui (pritarimas, proc.)

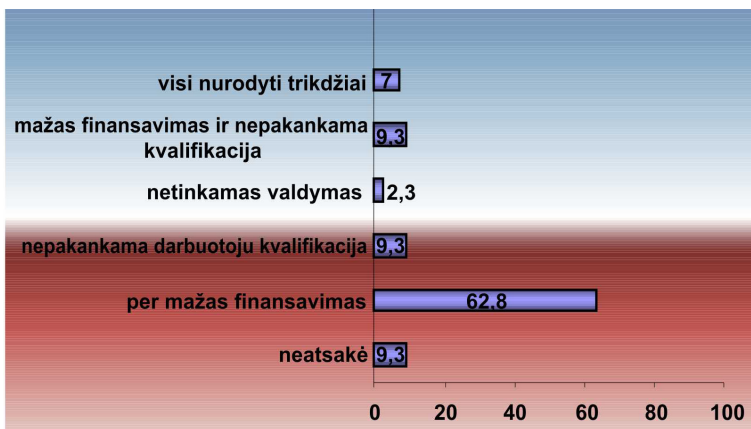
Iš 2 pav. matyti, jog, darbuotojų ir vadovų nuomone (72,1 proc. respondentų), draugijos struktūra yra veiksminga ir palanki kokybiškų paslaugų kurtiesiems teikimui. Tik 14 proc. respondentų mano, kad struktūra nepakankamai palanki kokybiškam kurčiųjų poreikių tenkinimui. Šie duomenys liudija, kad didžiąją dalį darbuotojų ir vadovų tenkina esama organizacijos struktūra ir kad ši struktūra yra palanki pagrindinių organizacijos tikslų įgyvendinimui, kokybiškų paslaugų kurtiesiems teikimui. Beveik penktadalis draugijos vadovų ir darbuotojų teigia, kad draugijoje dirba kvalifikuoti darbuoto-

jai. Tačiau tai, kad net per 39 proc. vadovų ir darbuotojų nedetalizavo atsakymų į šį klausimą, rodo, jog veiklos kokybė organizacijoje dar yra tobulintina (žr. 3 pav.).

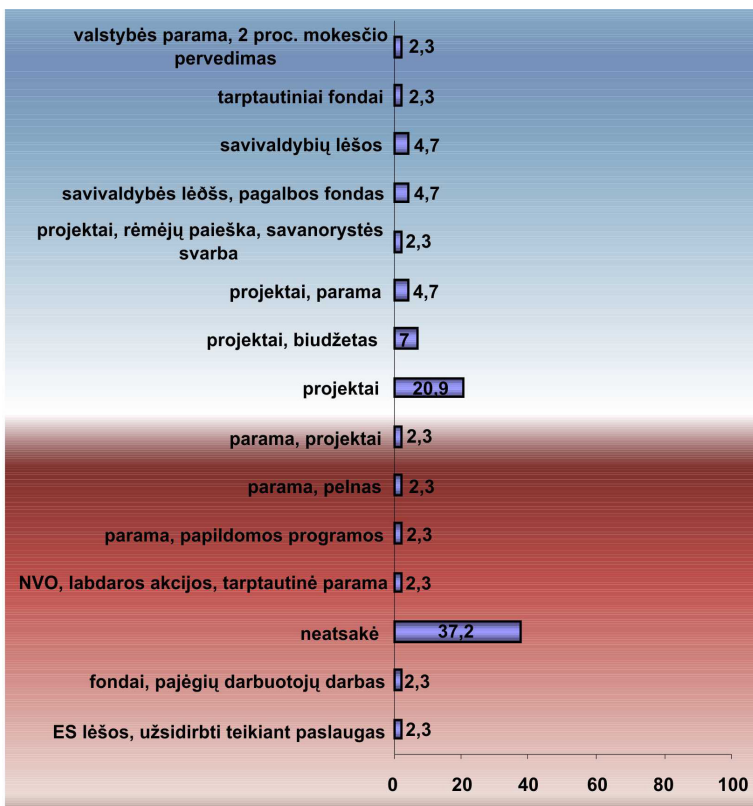
3 pav. Kurčiųjų draugijos paslaugų teikimo kokybė (pritarimas, proc.)

Organizacijos kokybinę brandą atskleidžia ir darbuotojų, bei organizacijos narių atsakymai į trečią klausimą apie draugijos veiklos tobulinimo galimybes. Kad draugijos veiklos valdymą reikėtų tobulinti, mano 65,1 proc. respondentų; 27,9 proc. negali atsakyti, o 7 proc. mano, kad nereikia. Kurčiųjų draugijos vadovai ir darbuotojai identifikavo pagrindinius draugijos teikiamų paslaugų kokybės trikdžius (4 pav.). Draugijos organizacijų teikiamų paslaugų kokybės trikdžiais net 62,8 proc. respondentų įvardija laiko stoką ir per mažą finansavimą; 9,3 proc. respondentų mano, kad nepakankama darbuotojų kvalifikacija; 9,3 proc. respondentų pažymėjo, jog per mažas finansavimas ir nepakankama kvalifikacija. Apibendrinant galima teigti, kad kaip pagrindinį trikdį teikti kokybiškas paslaugas respondentai įvardija nepakankamą paslaugų finansavimą.

4 pav. Teikiamų paslaugų trikdžiai (pritarimas, proc.)

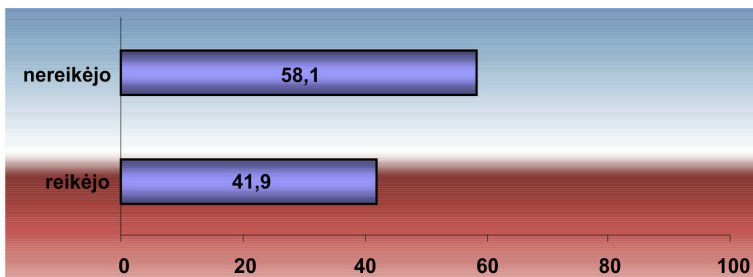
Respondentų atsakymai apie žinomus papildomo finansavimo šaltinius bei būdus atsispindi 5 pav.

5 pav. Papildomi kurčiųjų draugijos veiklos finansavimo šaltiniai (pritarimas, proc.)

Aukščiau pateiktame paveiksle matyti, jog 20,9 proc. respondentų projektus įvardijo kaip galimus papildomo finansavimo šaltinius; 9,4 proc. respondentų savivaldybių lėšas bei pagalbos fondus laiko vienais iš pagrindinių papildomo finansavimo šaltinių.

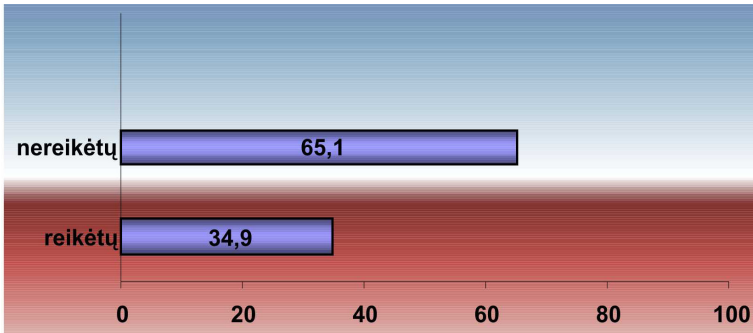
Tyrėjai taip pat norėjo išsiaiškinti darbuotojų nuomonę, ar darbuotojui reikalingos vadybinės kompetencijos. Atsakymai pavaizduoti 6 pav. Kad Kurčiųjų draugijos darbuotojams reikalingos vadybinės kompetencijos, pažymėjo 41,9 proc. respondentų. Šis atsakymas pagrindžia prielaidą, kad draugijos profesionalai, be tiesioginio konsultavimo, atlieka ir koordinavimo, mediacijos, kitas vadybines funkcijas, tačiau net didelis atsakusiųjų, kad vadybinių kompetencijų nereikia, procentas gali suponuoti išvadą, jog kai kurios klientams reikalingos paslaugos nėra teikiamos dėl kvalifikacijos stokos.

6 pav. Vadybinių kompetencijų poreikis (pritartis, proc.)

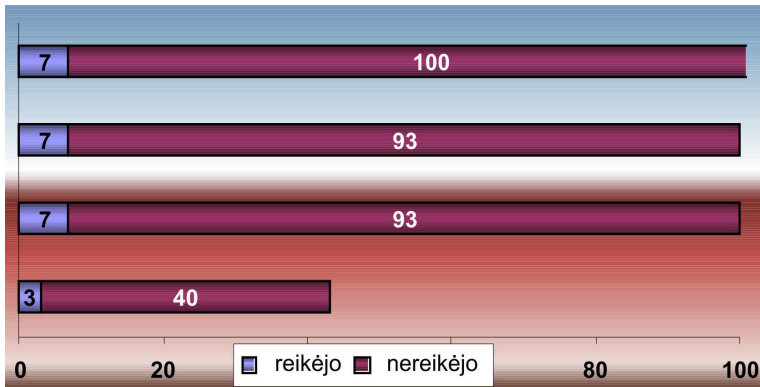
34,9 proc. respondentų pažymėjo, jog Kurčiųjų draugijos darbuotojams reikėtų psichologo kompetencijų (7 pav.). Tuo tarpu net 65 proc. darbuotojų pažymėjo, kad šių kompetencijų nereikia. Kadangi nemaža dalis Kurčiųjų draugijos darbuotojų daug laiko skiria klientų konsultavimui, galime daryti prielaidą, kad klientams teikiamos nepakankamai kokybiškos paslaugos.

7 pav. Psichologinės pagalbos poreikis (pritarimas, proc.)

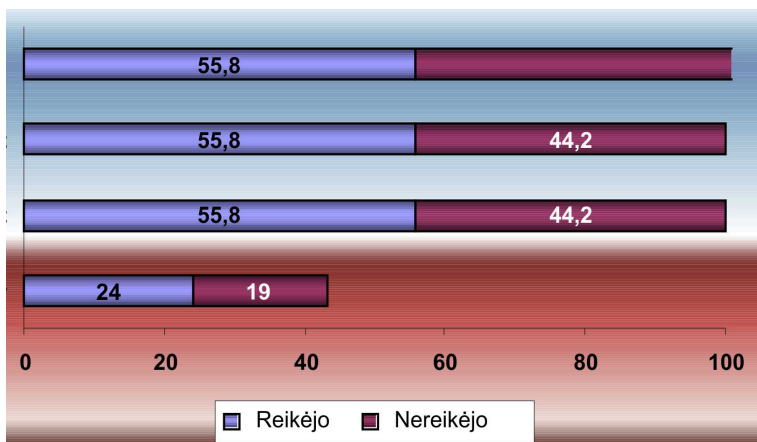
Respondentų nuomonė apie medicininių kompetencijų būtinumą dirbant su kurčiaisiais pavaizduota 8 pav.

8 pav. Medicininių kompetencijų poreikis (pritarimas, proc.)

Kad Kurčiųjų draugijos darbuotojui reikėtų medicininių kompetencijų, mano tik 7 proc. respondentų. Tai irgi atskleidžia, kad darbuotojai šioje srityje nėra pakankamai pasiren-

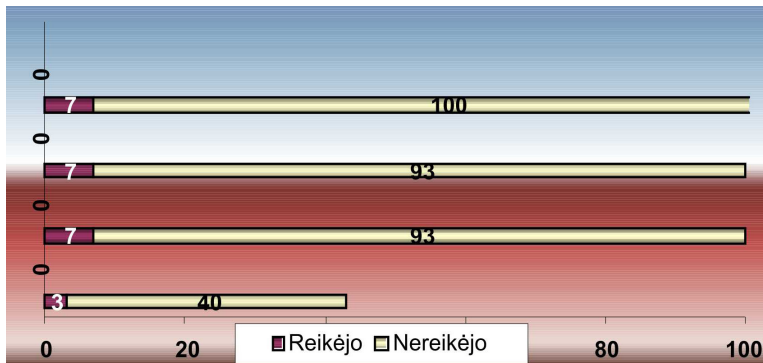
gę, nes specifinių medicininių kompetencijų turėjimas kurtumo negalios srityje yra pageidaujamas klientų ir reikalingas konsultacijai, nukreipimui ar mediacijai. 9 ir 10 pav. atspindi respondentų nuomonę apie tai, ar dirbantiesiems su kurčiais klientais reikalingos socialinio darbuotojo bei socialinio pedagogo kompetencijos.

9 pav. Socialinio darbuotojo kompetencijų poreikis
(pritarimas, proc.)

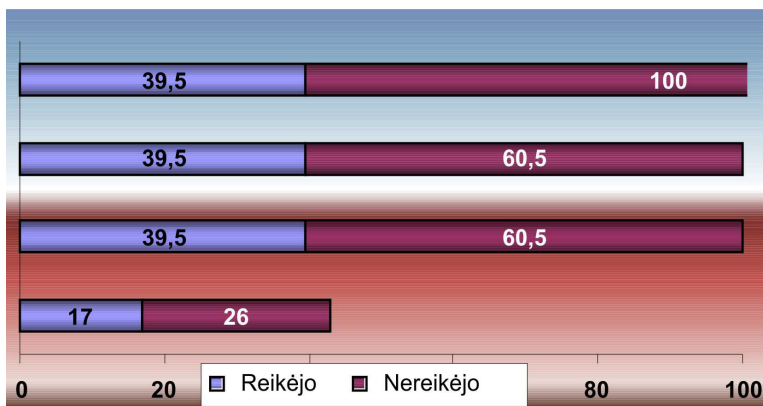
Kad Kurčiųjų draugijos darbuotojams reikėtų socialinio darbuotojo kompetencijų, mano 55,8 proc. respondentų. Tai patvirtina prielaidą, kad profesionalių socialinių darbuotojų šiandien daugiausia dirba kurčiųjų draugijose ir klientai jau atpažįsta ir supranta šias kompetencijas. Bet tik 7 proc. respondentų nerodė, jog būtų reikalingos ir socialinio pedagogo kompetencijos. Tai patvirtina prielaidą, kad, nors socialiniai pedagogai atlieka visas dažniausiai įvardijamas funkcijas, nedidelis, nors ir labai kokybiškai dirbančiųjų skaičius draugijoje

kitų darbuotojų neįtikino, kad būtent šie darbuotojai geriausiai atliepia konsultanto ir socialinės pagalbos funkcijas.

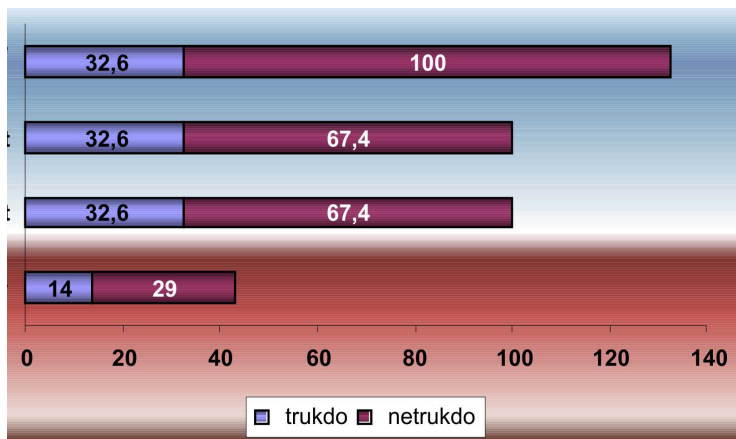
10 pav. Socialinio pedagogo kompetencijų poreikis
(pritarimas, proc.)

Kad Kurčiųjų draugijos darbuotojams reikėtų gestų kalbos vertėjo kompetencijų, mano 39,5 proc. respondentų (11 pav.).

11 pav. Gestų kalbos vertėjo kompetencijų poreikis
(pritarimas, proc.)

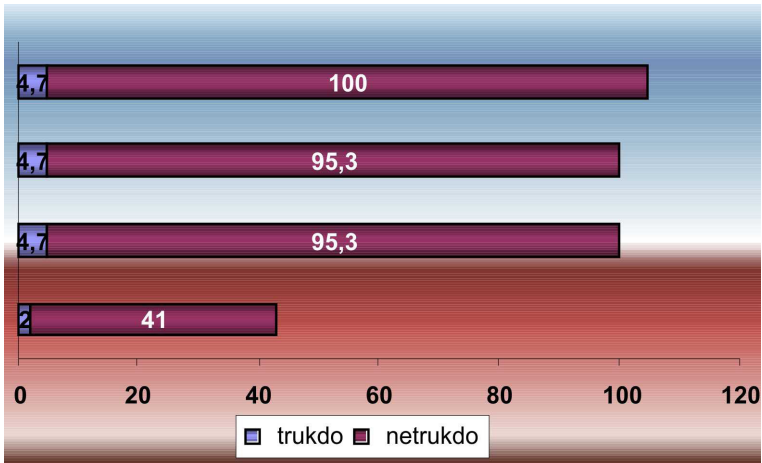
Be to, respondentų buvo klausiama, kokios, jų nuomone, pagrindinės vadybos priežastys trukdo efektyviai draugijos veiklai. Atsakymų variantai pateikti žemiau pateikiamuose penkiuose (12–16) paveiksluose.

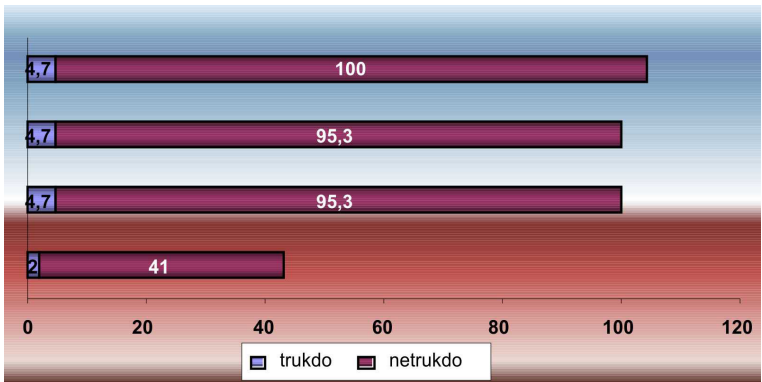
12 pav. Strateginio planavimo stoka (pritarimas, proc.)

Kad strateginio planavimo stoka trukdo efektyviai draugijos veiklai, mano 32,6 proc. respondentų. Tai galėtų patvirtinti prielaidą, kad ir draugijos skyrių vadovams reikėtų gilesnių vadybos studijų, bet, kita vertus, net 67,4 proc. respondentų nemano, kad ši problema darytų įtaką veiklos kokybei. Per didelį darbo krūvį, kuris trukdytų draugijos veiklai, dauguma respondentų laiko dar menkesne problema.

Kad per didelis darbo krūvis trukdo draugijos veiklai, mano tik 4,7 proc. respondentų (žr. 13 pav.). Šis atsakymas iš dalies yra susijęs ir su kitu vadybiniu aspektu: profesinėmis ambicijomis. Kad asmeninės perspektyvos darbuotojams nebuvimas trukdo efektyviai draugijos veiklai, pripažino taip pat santykinai labai maža respondentų grupė.

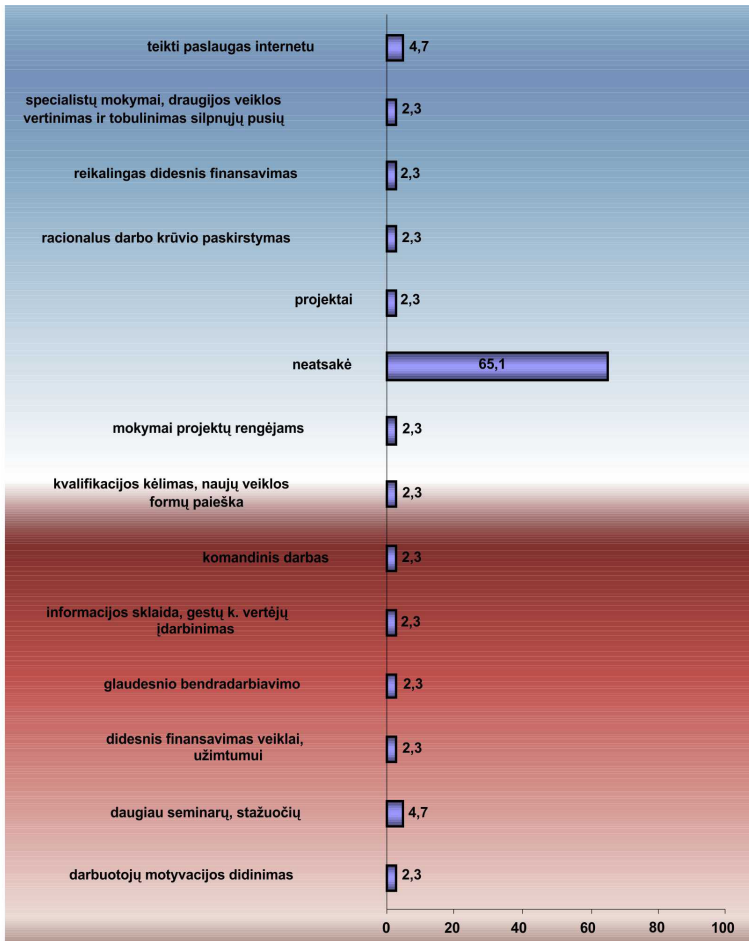
13 pav. Darbo krūvio įtaka veiklos kokybei (pritarimas, proc.)

14 pav. Asmeninės karjeros perspektyvos įtaka (pritarimas, proc.)

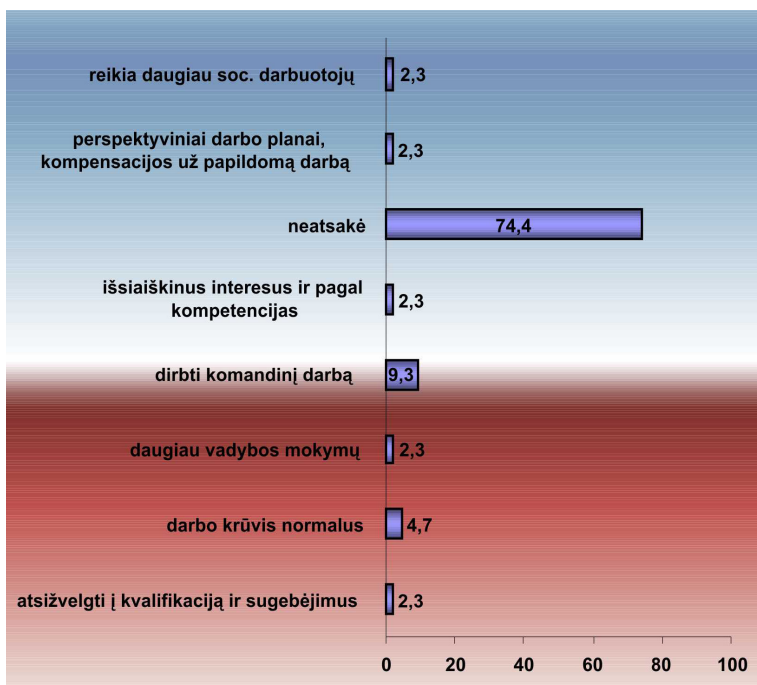
14 pav. atsispindi, jog asmeninės darbuotojo perspektyvos nebuvimas trukdo efektyviai draugijos veiklai (taip mano tik

4,7 proc. respondentų). Toks požiūris į savo profesinę karjerą liudija, kad motyvacija save tobulinti yra nedidelė, o galimybės – menkos, ribotos.

15 pav. Pasiūlymai darbui ir veiklai tobulinti
(pritarimas, proc.)

Išanalizavus respondentų atsakymus apie teikiamus pasiūlymus darbui bei veiklai tobulinti (15 pav.), matyti, jog teikti paslaugas kurtiesiems internetu siūlo 4,7 proc. respondentų (tačiau į šį klausimą neatsakė net 65,1 proc. respondentų). Tai suponuoja prielaidą, jog su darbuotojais per mažai diskutuojama apie veiklos tobulinimo galimybes.

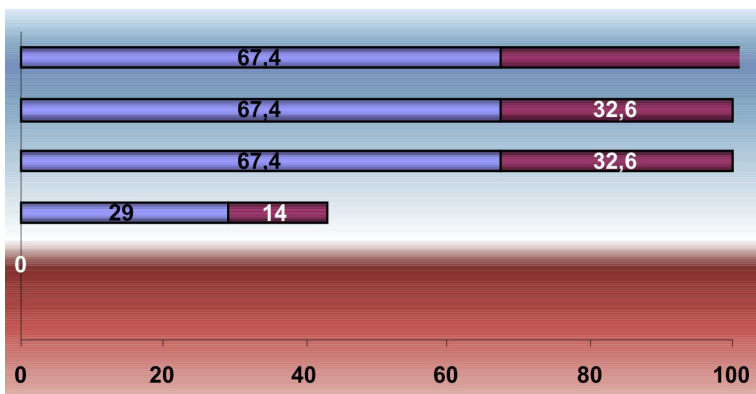

16 pav. Racionalus darbuotojų darbo krūvis (pritarimas, proc.)

Iš 16 pav. matyti, kad Kurčiųjų draugijoje racionaliau galėtų būti paskirstomas darbuotojų darbo krūvis, jei būtų dirbamas komandinis darbas (9,3 proc.); 4,7 proc. teigia, kad darbo

krūviai yra normalūs, o 74,4 proc. respondentų iš viso neatsakė į šį klausimą. Didelis neatsakiusiųjų procentas taip pat liudija, kad ši problema nepakankamai įvertinama.

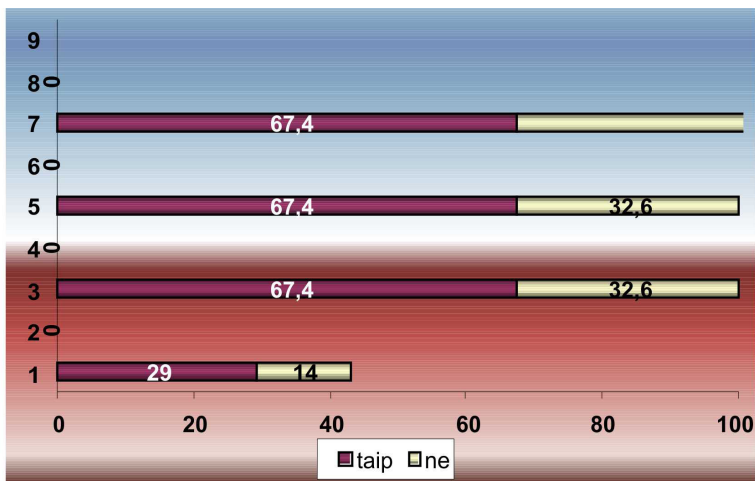
17 pav. iliustruoja asmenines perspektyvas – darbuotojų nuomonę apie jų profesinio tobulėjimo perspektyvas: 67,4 proc. respondentų mano, jog būtina sudaryti sąlygas tobulinti kvalifikaciją.

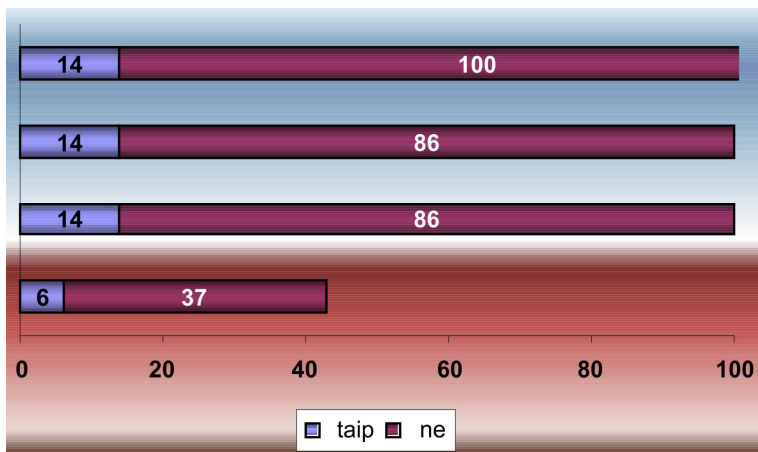
17 pav. Darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo sąlygos
(pritarimas, proc.)

Kad turi būti sudaromos sąlygos draugijos darbuotojams daugiau uždirbti, mano 67,4 proc. respondentų (žr. 18 pav.). Kad būtų sudaromos sąlygos draugijos darbuotojams daryti karjerą, mano 14 proc. respondentų (žr. 19 pav.). Kad turi būti sudaromos sąlygos draugijos darbuotojams gauti didesnę darbo užmokestį, mano tik 14 proc. respondentų. O kad draugijos darbuotojams būtų sudaromos galimybės tobulintis užsienyje, mano 44,2 proc. respondentų.

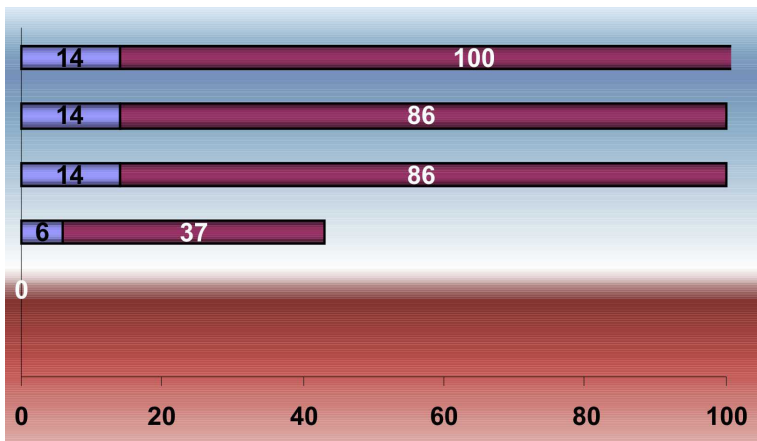

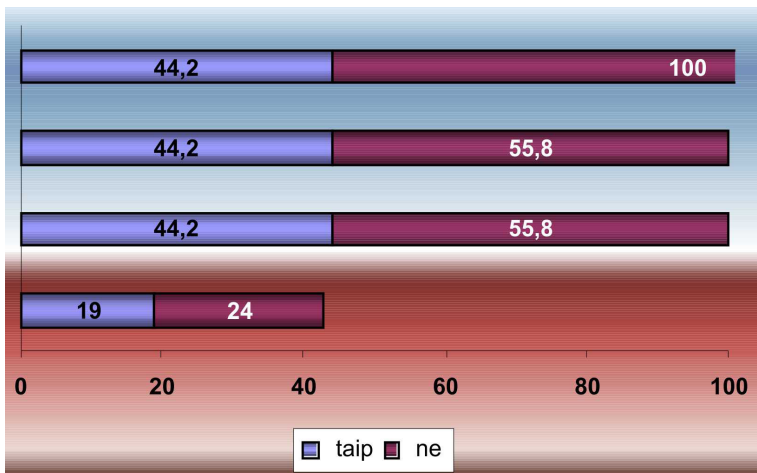
18 pav. Šalysų draugijos darbuotojams daugiau uždirbti sudarymas (pritarimas, proc.)

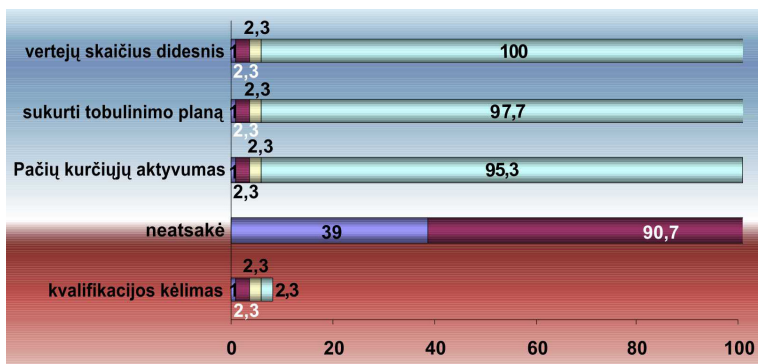
19 pav. Šalysų draugijos darbuotojams siekti karjeros (pritarimas, proc.)

20 pav. Draugijos darbuotojams sudaromos sąlygos gauti didesnę darbo užmokestį (pritarimas, proc.)

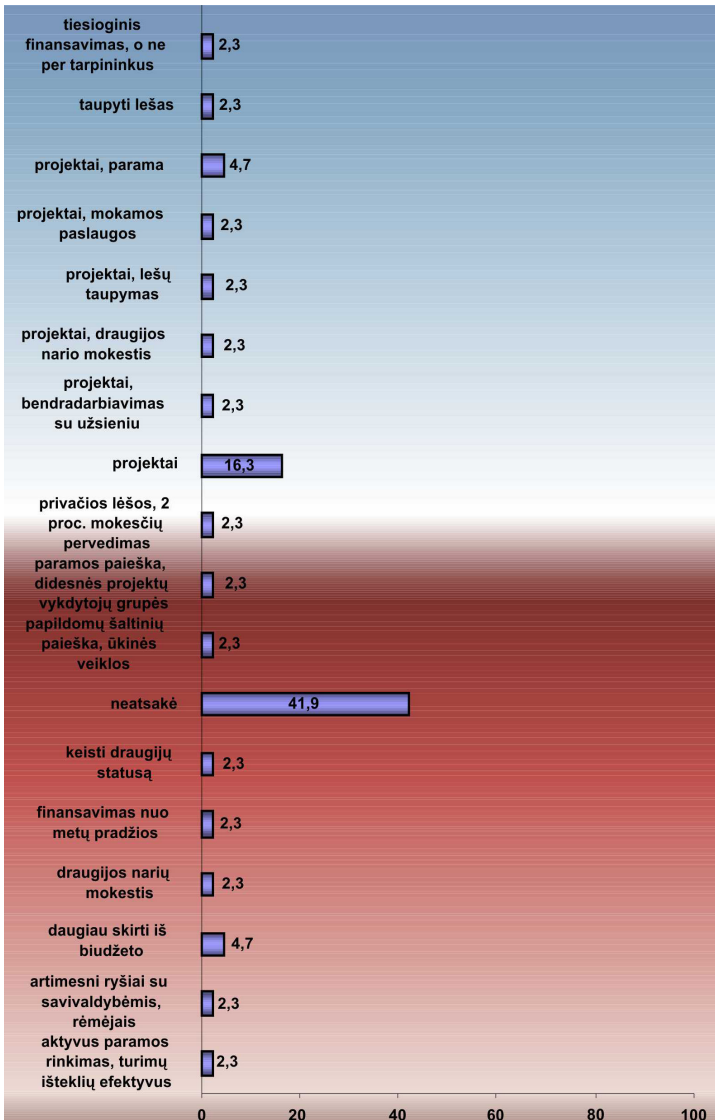
21 pav. Sąlygų draugijos darbuotojams tobulintis užsienyje sudarymas (pritarimas, proc.)

22 pav. Būdai, kuriais draugija galėtų patobulinti savo veiklą (pritarimas, proc.)

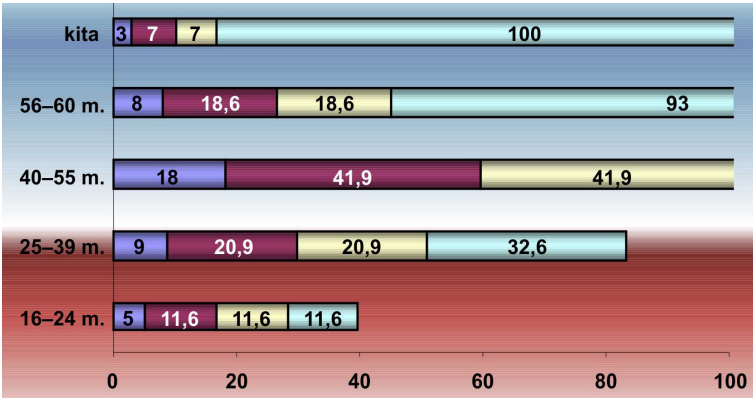
Iš 22 pav. matyti respondentų nuomonė apie būdus, kuriais draugija galėtų patobulinti savo veiklą: reikėtų didinti vertėjų skaičių (2,3 proc. respondentų), sukurti kvalifikacijos tobulinimo planą (2,3 proc. respondentų), tobulinti kvalifikaciją (2,3 proc. respondentų). Į klausimą neatsakė net 39 proc. respondentų.

Draugija galėtų tobulinti ir savo finansavimą: dirbdama pagal projektus (16,3 proc. respondentų), gaudama paramą (4,7 proc. respondentų). Į klausimą neatsakė net 41,9 proc. respondentų (23 pav.).

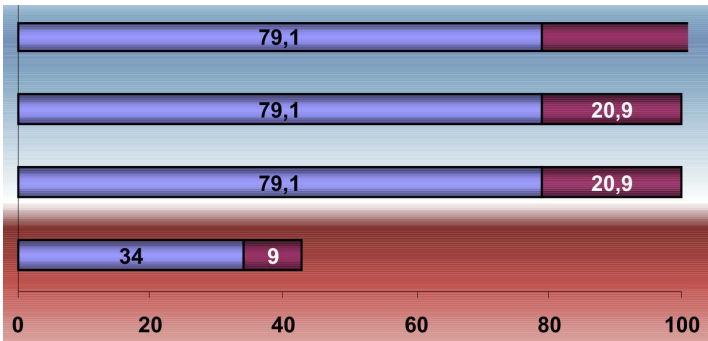
23 pav. Būdai draugijos veiklos finansavimo tobulinimui (pritarimas, proc.)

Žemiau pateikiami duomenys apie profesionalų respondentų, dirbančių su kurčiaisiais amžių, lytį, išsilavinimą, kvalifikaciją (24–27 pav.).

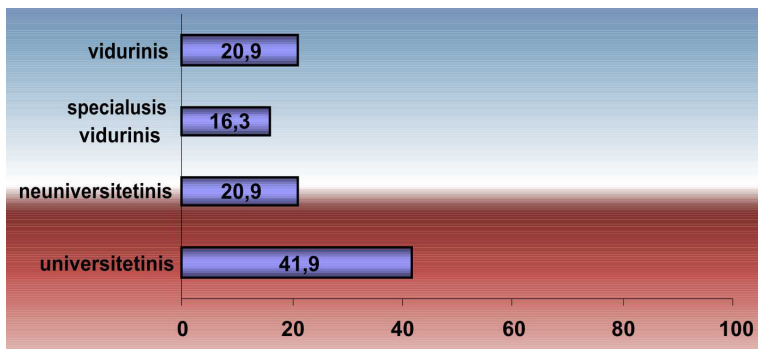
24 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (proc.)

Tarp apklaustųjų dominuoja 40–55 metų amžiaus respondentai, sudarantys 18 proc., ir 25–39 m. amžiaus respondentai, kurie sudaro 9 proc., 8 proc. atstovauja 56–60 m. darbuotojus, 16–24 m. amžiaus profesionalų yra tik 5 proc., o virš 60 m. dirbantieji sudaro tik 3 proc.

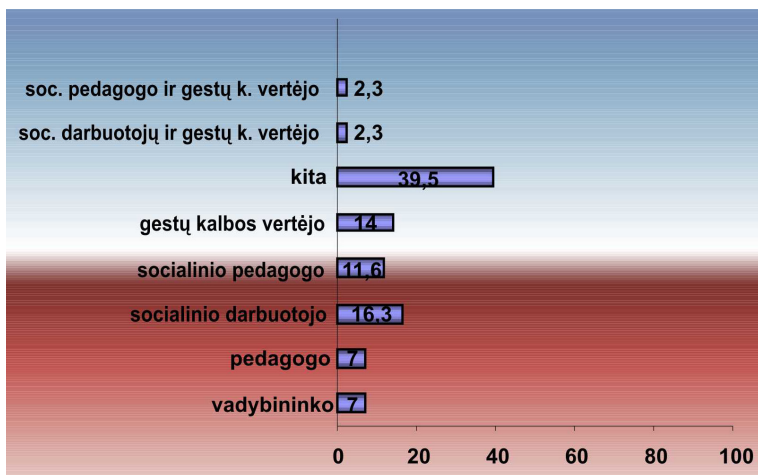

25 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

Daugiausia respondentų yra moterys (net 79,1 proc. apklaustųjų), o vyrų yra mažuma (tik 20,9 proc. apklaustųjų). Dominuoja aukštasis universitetinis išsilavinimas, (41,9 proc.) ir neuniversitetinis (20,9 proc.), toliau – vidurinis (20,9 proc.) ir specialusis vidurinis (16,3 proc.).

26 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (proc.)

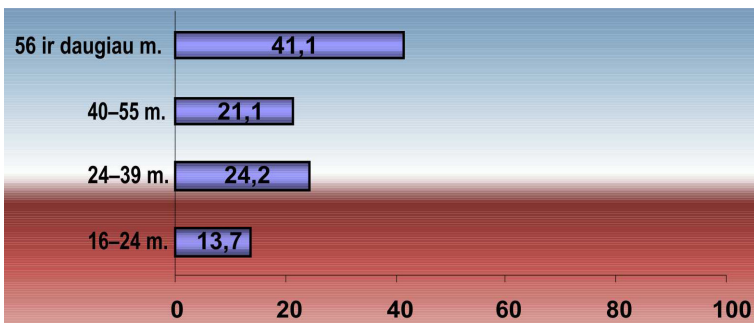
27 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal turimą kvalifikaciją (proc.)

Pagal turimą kvalifikaciją dominuoja kita, turimo respondentų neįvardyta grupė, kurią sudaro 39,5 proc. respondentų, socialinių darbuotojų – 16,3 proc., gestų kalbos vertėjų – 14 proc., socialinių pedagogų – 11,6 proc., socialinio pedagogo ir gestų kalbos vertėjo kaip ir socialinio darbuotojo ir gestų kalbo vertėjo – po 2,3 proc.

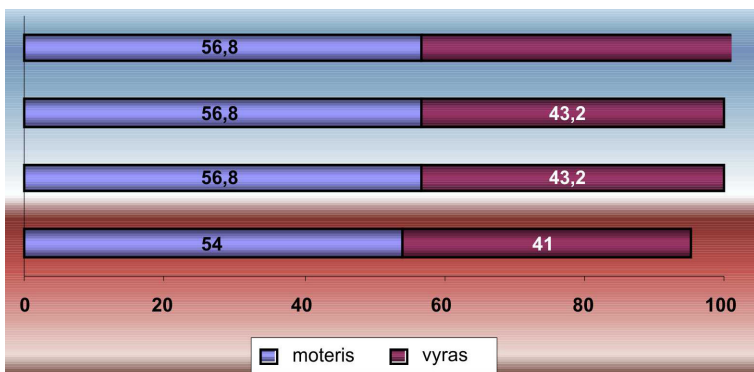
Apibendrinant būtina atkreipti dėmesį, kad profesionalai, dirbantys su kurčiaisiais dominuoja vyresnio amžiaus tarpsnio, nuo 40 iki virš 60 m. amžiaus (29 proc.), dauguma – moterys (79,1 proc.), turinčios tinkamą patirtį, daugiausia aukštąjį išsilavinimą (62,8 proc.) bei šiai veiklai reikalingas įvairias kvalifikacijas (54,6 proc.).

2.2. KURČIŲJŲ POŽIŪRIS Į LIETUVOS KURČIŲJŲ DRAUGIJOS TEIKIAMŲ PASLAUGŲ KOKYBĘ

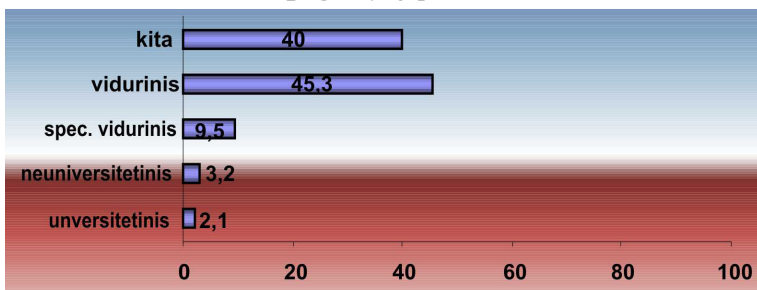
Respondentų (paslaugų gavėjų) pasiskirstymas pagal negalios lygį pateiktas 28–32 paveiksluose Juose pavaizduotų duomenų analizė rodo, jog (28 pav.) dominuoja vyresnio amžiaus respondentai, 56 metų – 41,1 proc. Iš apklaustų respondentų matome (29 pav.), kad 56,8 proc. sudaro moterys ir 43,2 proc. vyrų. Apie respondentų išsilavinimą byloja 29 pav., kuriame dominuojantis respondentų vidurinis išsilavinimas – 45,3 proc., bei specialusis vidurinis – 9,5 proc., kitas (neįvardintas) išsilavinimas, tikėtina – žemesnis, yra įvardijamas 40 proc. respondentų. Tarp respondentų paslaugų gavėjų pagal socialinę padėtį (31 pav.) dominuoja pensininkai (29,5 proc.) ir bedarbiai (28,4 proc.). Dominuojantis nedarbingumas sudaro 30–45 proc., jį turi 90,5 proc. respondentų.

28 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (proc.)

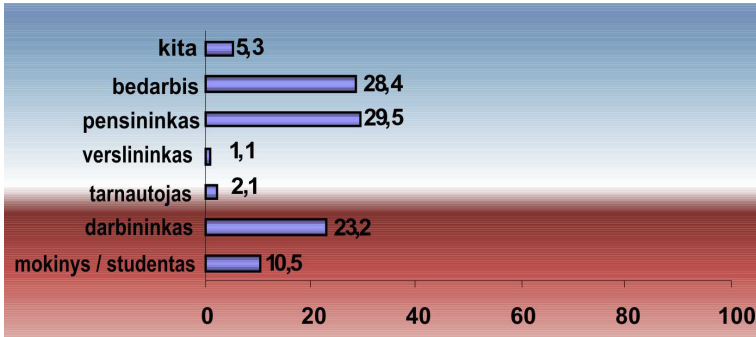

29 pav. Respondentų (paslaugų gavėjų) pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

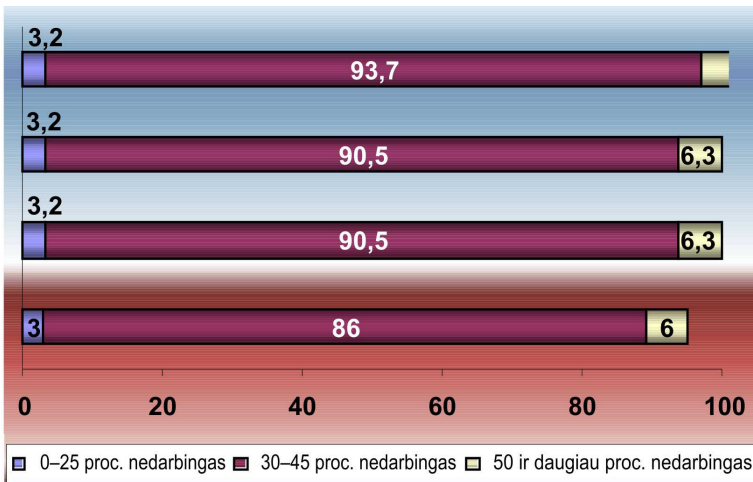

30 pav. Respondentų (paslaugų gavėjų) pasiskirstymas pagal išsilavinimą (proc.)

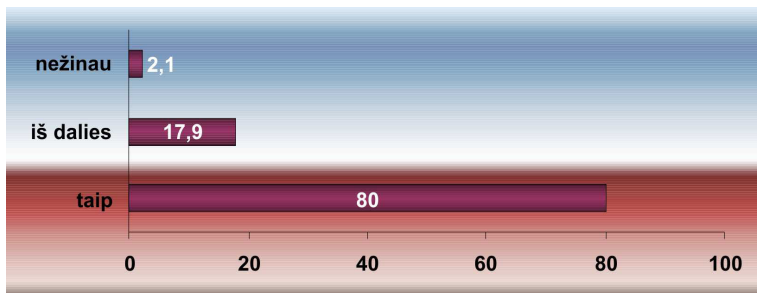
31 pav. Respondentų (paslaugų gavėjų) pasiskirstymas pagal socialinę padėtį (proc.)

32 pav. Respondentų (paslaugų gavėjų) pasiskirstymas pagal negalios lygį (proc.)

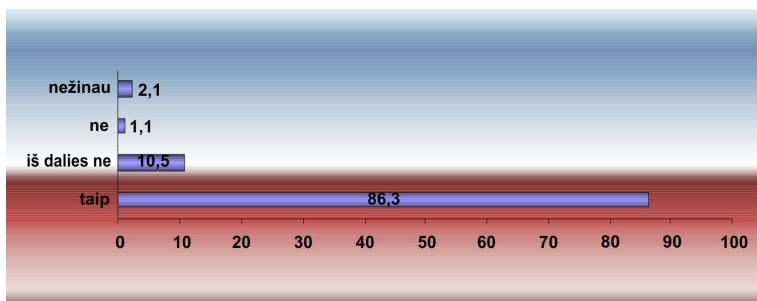
Apklausti paslaugų gavėjai teigia esą patenkinti Lietuvos kurčiųjų draugijos teikiamų paslaugų kokybe (33 pav.). Daugiau-

sia problemų jiems sukelia netinkama Lietuvos Respublikos Vyriausybės politika skiriant lėšas kurčiųjų integracijai ir lėšų tinklinis ir skaidrus kelias tiesiai pas kurčiuosius. Kurčiųjų draugijos veikla tenkina 80 proc. kurčiųjų, iš dalies tenkina – 17,9 proc.

33 pav. Pasitenkinimas Kurčiųjų draugijos veikla (proc.)

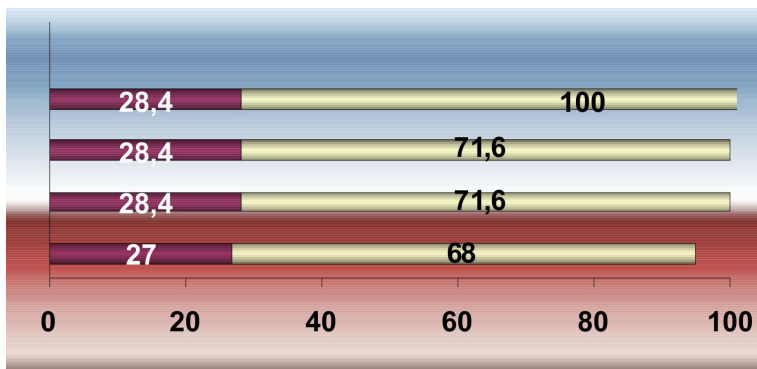
34 pav. pavaizduoti duomenys rodo, jog kurčiųjų draugijoje dirbantys žmonės padeda kurtiesiems (taip nurodė net 86,3 proc. respondentų).

34 pav. Kurčiųjų draugijos pagalba (pritarimas, proc.)

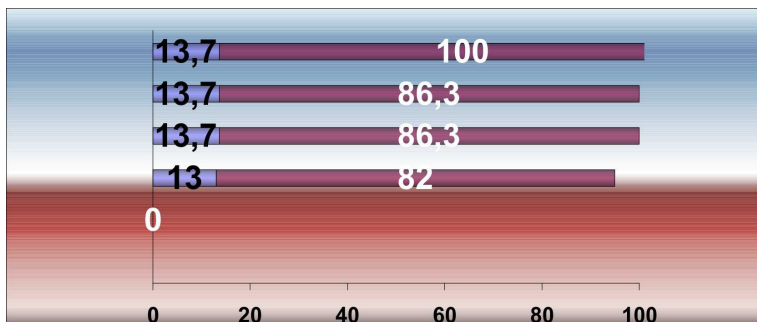
Anot 27–28,4 proc. respondentų Kurčiųjų draugijos narių, į kurčiųjų nuomonę įsiklausoma, o net 68–71 proc. apklaustų-

jų mano, kad jų nuomonės nepaisoma. Taigi beveik trečdalis kurčiųjų pageidauja, kad į jų nuomonę būtų atsižvelgiama atidžiau (35 pav.).

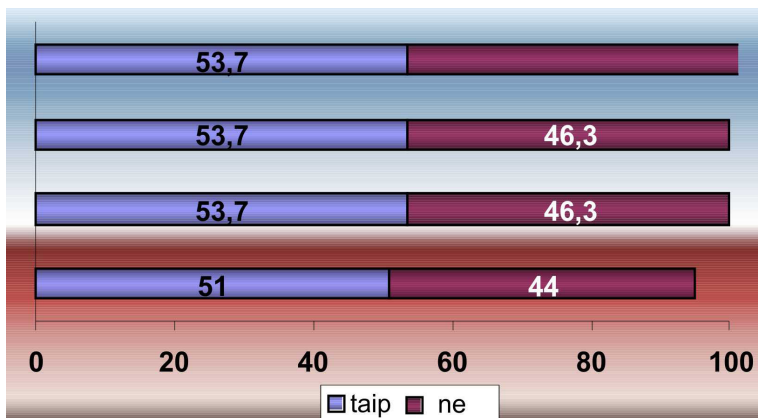

35 pav. Ar įsiklausoma į kurčiųjų nuomonę? (proc.)

Respondentai kurtieji nėra nepatenkinti draugijos vadovais iš esmės, nes tik 13,7 proc. apklaustųjų siūlo skirti kompetentingus vadovus, tai reiškia, kad iš esmės savo esamais vadovais, jų kompetencija yra patenkinti (36 pav.).

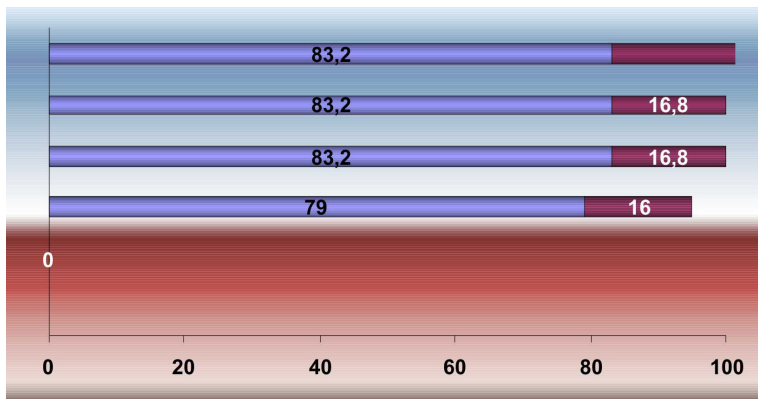

36 pav. Kompetentingų vadovų poreikio raiška (proc.)

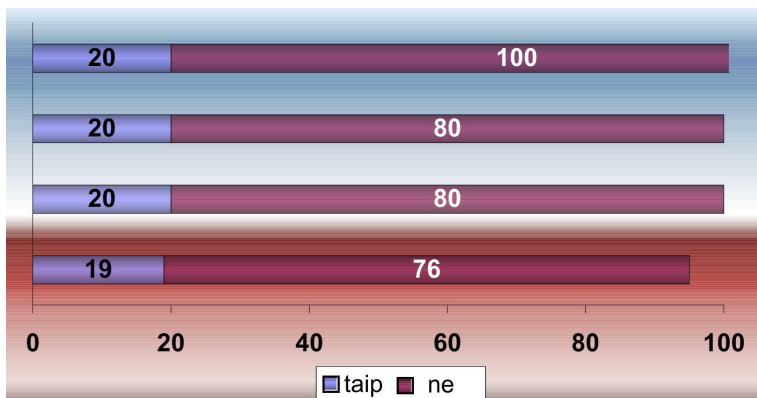
37 pav. Paslaugų poreikio raiška (proc.)

Iš 37 pav. matyti, kad respondentai dėl papildomų įvairesnių paslaugų teikimo pasidalija į dvi stovyklas. Tik 7,4 proc. respondentų mano, kad reikia papildomų įvairesnių paslaugų, o beveik pusė respondentų, tai yra 46,3 proc. paslaugų įvairove yra patenkinti.

38 pav. Draugijos finansavimo vertinimas

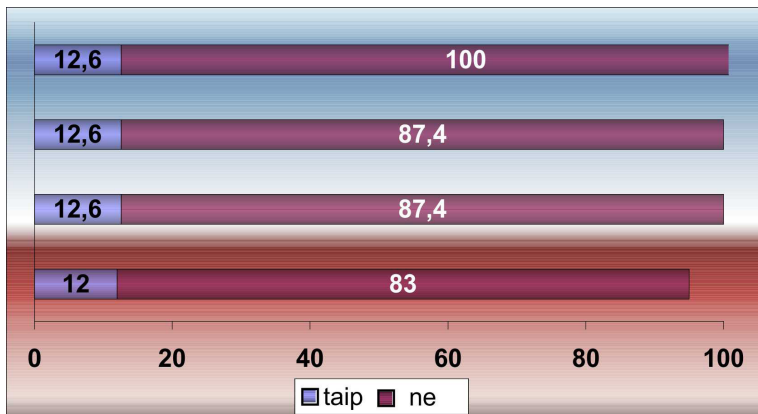
Kurtieji vienareikšmiškai nepatenkinti draugijos finansavimu ir biudžetu: 83,2 proc. įsitikinę, kad jis prastas, o 16,2 proc. respondentų biudžetą mano esantį pakankamą arba apskritai nesupranta organizacijos finansavimo principų ir mastų, o gal tiesiog tuo nesidomi (38 pav.).

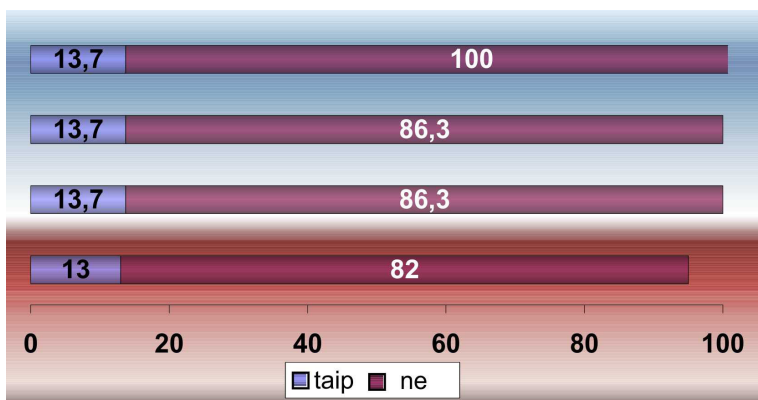
39 pav. Darbuotojų stygiaus vertinimas (proc.)

Respondentai nepareiškė didelio nepasitenkinimo dėl darbuotojų stygiaus, dauguma mano, kad darbuotojų užtenka, tai nėra nepasitenkinimo šaknys. Kad darbuotojų nepakanka, mano tik 20 proc. respondentų (39 pav.).

Darbuotojų, su kuriais respondentams reikia bendrauti, kvalifikacija taip pat nėra jų nepasitenkinimo objektas. Iš esmės kurtieji mano, kad su jais dirbančių darbuotojų kvalifikacija yra pakankama ir tinkama, nes tik 12,6 proc. mano kitaip ir yra nepatenkinti darbuotojų kompetencija (40 pav.).

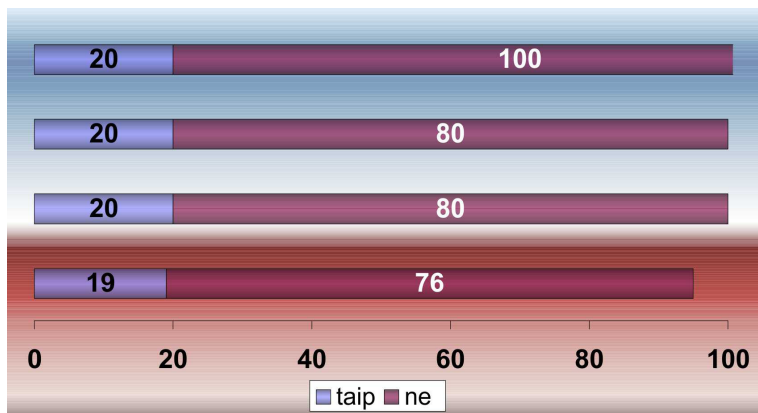
40 pav. Darbuotojų kvalifikacijos vertinimas (proc.)

41 pav. Paslaugų kokybės vertinimas (proc.)

Paslaugų, teikiamų kurtiesiems, kokybė irgi yra tinkamo lygio, ja yra patenkinti net 86,3 proc. kurčiųjų. Pretenzijų dėl paslaugų kokybės išsako tik 13,7 proc. paslaugų gavėjų, o tai sudaro 1/7 visų respondentų (41 pav.).

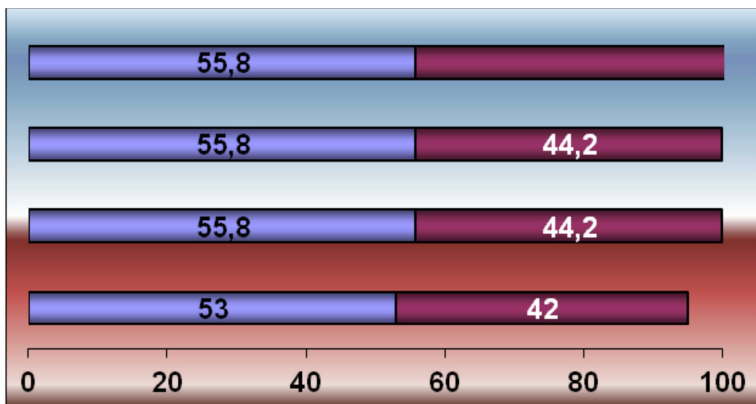
Respondentų buvo klausiama, kokių gebėjimų, jų nuomone, turi turėti draugijos darbuotojai.

42 pav. Vadybininko gebėjimų būtinumo raiška (proc.)

Kurtieji mano, kad iš esmės su jais dirbantys darbuotojai vadybinių kompetencijų nestokoja, net 80 proc. tai patvirtino savo pozityviais atsakymais, nors vienas penktadalis (20 proc.) respondentų pasisako už vadybinių kompetencijų plėtotę (42 pav.).

Psichologo gebėjimai yra reikalingi asmenims, dirbantiems su kurčiaisiais – taip teigia net 55,8 proc. respondentų, kuriems ši pagalba yra aktuali. Kiekvienam žmogui socialiniai komunikaciniai ryšiai yra labai svarbūs, o kurtiesiems ypač svarbūs, nes, bendraudami su girdinčiaisiais, jie patiria nemenkų sunkumų ir didžiulį psichologinį krūvį (43 pav.).

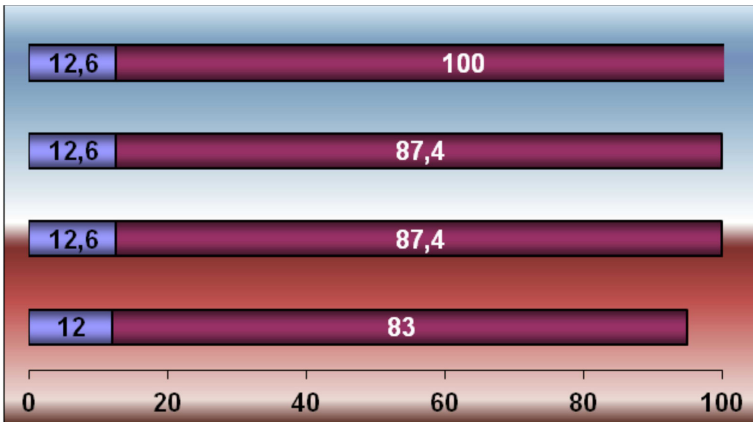
43 pav. Psichologo gebėjimų būtinumo raiška (proc.)

44 pav. Pedagogo gebėjimų būtinumo raiška (proc.)

Suprasdami, kad jiems reikia pagalbininko, draugo, o ne mokytojo, respondentai aiškiai ir vienareikšmiškai atmeta teiginį, kad galbūt darbuotojams būtini pedagoginiai gebėjimai. Už pedagogo gebėjimus pasisako tik 2,1 proc. respondentų (44 pav.).

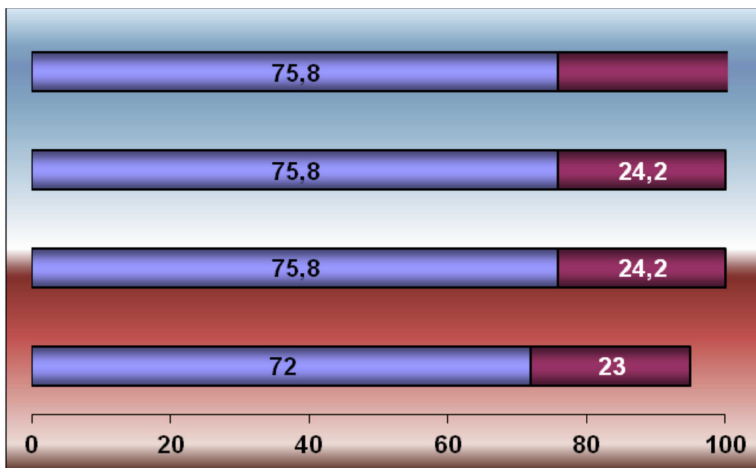

45 pav. Mediko gebėjimų būtinumo raiška (proc.)

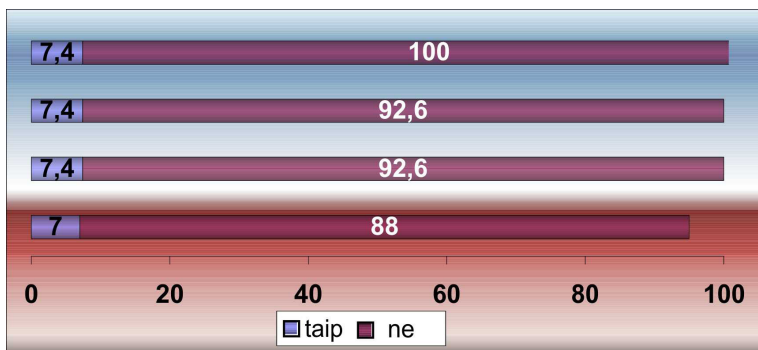
Kurtiesiems neaktualu, kad darbuotojai turėtų mediko gebėjimų, jie iš esmės tokį reikalavimą atmeta. Tik 12,6 proc. respondentų yra įsitikinę, jog darbuotojas turėtų turėti mediko gebėjimų (45 pav.).

Reikalavimas darbuotojams, dirbantiems su kurčiaisiais, turėti socialinio darbuotojo gebėjimų yra vienareikšmiškai priimamas, tuo įsitikinę net $\frac{3}{4}$ apklaustųjų (75,8 proc. respondentų) (46 pav.).

Darbuotojų socialinės pedagogikos kompetencija, anot apklaustų kurčiųjų, jiems nėra itin aktuali. Tik 7,4 proc. respondentų mano, kad su jais dirbantys darbuotojai privalo turėti socialinio pedagogo kvalifikaciją (47 pav.).

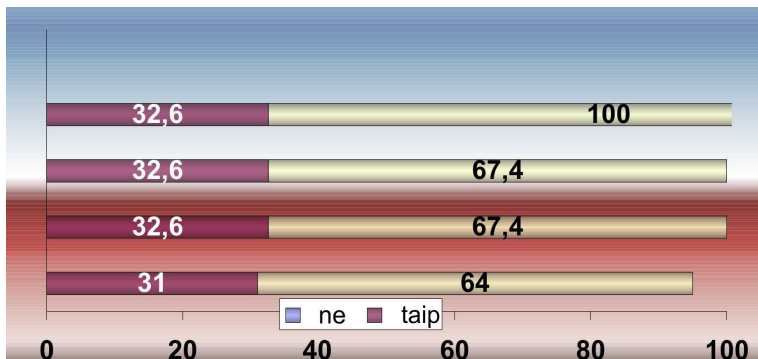
46 pav. Socialinio darbuotojo gebėjimų būtinumo raiška (proc.)

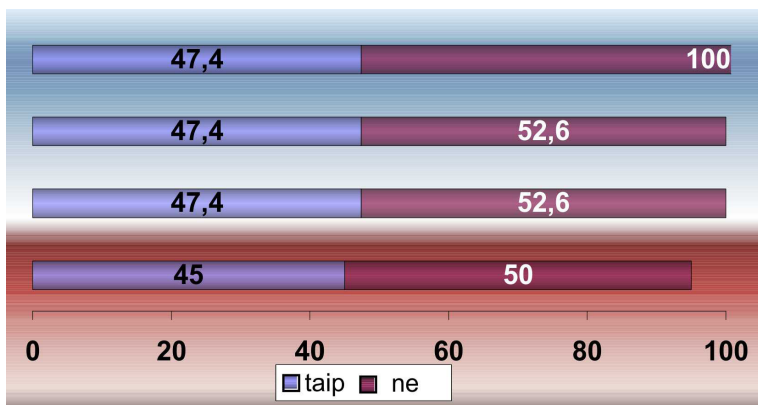
47 pav. Socialinio pedagogo gebėjimų būtinumo raiška (proc.)

Atliekant tyrimą buvo domėtasi, kokias papildomas paslaugas galėtų teikti Kurčiųjų draugija respondentų gyvenamojoje vietoje. Trečdalis (32,6 proc.) respondentų mano, jog socialinių paslaugų jiems reikėtų teikti daugiau, tačiau beveik du

trečdaliai apklaustų draugijos narių savo noro ir pageidavimo teikti socialines paslaugas neišsakė (48 pav.). Buvo pareikšta nuomonė ir dėl galimybių teikti socialines bei kultūrines paslaugas. Didelė dalis (47,7 proc.) respondentų norėtų, jog draugija teiktų ir kultūrines paslaugas (49 pav.).

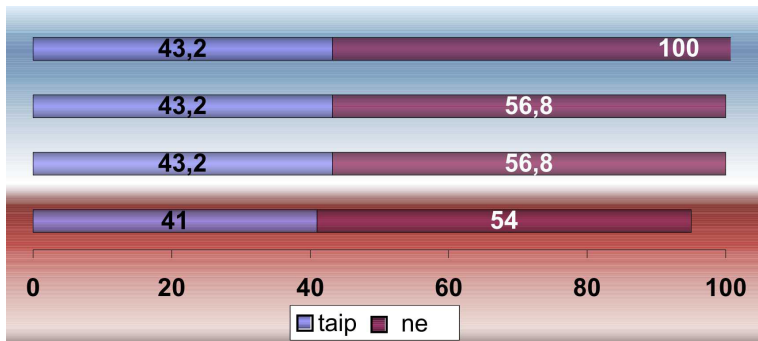

48 pav. Papildomų paslaugų teikimo poreikio raiška (proc.)

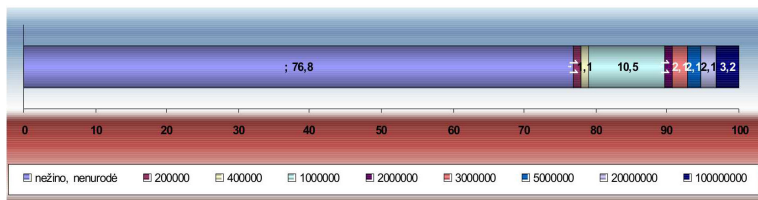

49 pav. Kultūrinių paslaugų teikimo poreikis (proc.)

Analogiškai manoma, kad draugijai reikėtų ir kad ji galėtų teikti švietimo paslaugas. Tuo yra įsitikinę 43,2 proc. respondentų draugijos narių (50 pav.).

50 pav. Švietimo paslaugų teikimo poreikis (proc.)

51 pav. Veiklos finansavimo raiška (proc.)

Draugijos nariai, apklausiami apie pinigų stygių jų draugijos veiklai finansuoti, dažnu atveju parodė, jog jiems sunku susieti organizacijos veiklą su realiu šios veiklos finansavimu (76,8 proc. respondentų). Vieni mano, jog veiklai reikia 1mln. litų (10,5 proc. respondentų), kiti – jog reikia tik 200 tūkst. litų (1,1 proc. respondentų) (51 pav.).

Iš tyrimo duomenų analizės galima daryti prielaidą, jog draugijos nariai nevisai supranta Lietuvos kurčiųjų draugijos organizacijų veiklos finansinius aspektus.

Apibendrinant šią tyrimo dalį konstatuotina, kad dauguma Kurčiųjų draugijos narių yra vyresnio amžiaus, net 62,2 proc. respondentų sudarė asmenys nuo 40 m. iki 56 ir daugiau metų amžiaus, dominavo moterys – 56,8 proc. Išsilavinimas draugijos narių tarpe yra vidurinis ir specialusis vidurinis, 54,8 proc. Draugijos nariai pagal socialinę padėtį buvo pensininkai, net 29,5 proc. respondentų, bedarbiai sudaro 28,4 proc. respondentų, o darbininkai 23,2 proc. respondentų. Pažymėtina, kad tokią socialinę situaciją nulėmė negalės būklė, net 30-45 proc. nedarbingumą turėjo 90,5 procentų respondentų, o 50 proc. ir dar didesnę nedarbingumą buvo gavę 6,3 proc. respondentų. Analizuojant Kurčiųjų draugijos veiklą, jos narių nuomone, pasitenkinimą jos darbu išsakė net 80 proc. respondentų, iš dalies patenkinti buvo 17,9 proc. Tai siejamos su pagalba draugijos nariams, jie įvertino labai aukštai, net 86,3 procento respondentų, tačiau kad kurtieji yra išklausomi ir į jų nuomonę įsiklauso draugijos vadovybė patvirtino tik 27-28,4 proc. respondentų, neišklausomais pasijuto net 68-71 proc. atsakiusiųjų. Nepaisant to, draugijos nariai išreiškė pasitikėjimą draugijos vadovybe, net 86,3 proc. tai patvirtino, nepatenkintais pasijuto 13,7 proc. respondentų.

Norint sužinoti ar yra reikalingos papildomos paslaugos draugijos nariams, be jau teikiamų, 53,7 proc. respondentų atsakė, jog reikia, tik 46,3 proc. atsakiusiųjų, kad jų nereikia.

Analizuojant paslaugas teikiančius darbuotojus, buvo pasiteirauta ar respondentai jaučia darbuotojų stygių, dauguma, net 80 proc. atsakė neigiamai, darbuotų esama kvalifikacija pasitenkinimą išreiškė didžioji dauguma, net 87,4 proc. res-

pondentų. Analogiškai buvo įvertinta ir teikiamų paslaugų kokybė Kurčiųjų draugijos nariams, net 86,3 proc. išreiškė pasitenkinimą ja.

Pasidomėjus tiriamųjų nuomonės apie konkrečių papildomų paslaugų poreikį, išaiškėjo, kad psichologo reikia teigė 55,8 proc. atsakiusiųjų, pedagogo poreikio nejaučia net 97,8 proc., mediko poreikio išsakė tik 12,6 proc., socialinio pedagogo kurtieji neatpažįsta, nes 92,6 proc. respondentų nematė jo būtinybės, tačiau socialinio darbuotojo poreikis buvo išreikštas net 75,8 proc. respondentų nuomone, papildomų kitų paslaugų poreikis nebuvo žymiai jaučiamas, tik 32,6 proc. jo pageidavo. Kultūros paslaugų reikėjo didesnei daliai respondentų, net 47,4 proc., o švietimo paslaugų pageidavo 43,2 proc. atsakiusiųjų tyrėjams Kurčiųjų draugijos narių.

Pateikus klausimus apie lėšų sumas, kurių reikėtų draugijai ir jos nariams visų poreikių tenkinimui, net 76,8 proc. respondentų abejojo, nežinojo ar iš viso to reikia, o tik 10,5 proc. atsakiusiųjų turėjo nuomonę, jog reikia 1 mln. litų.

APIBENDRINIMAS

Apibendrinant teorinės literatūros ir tyrimo duomenis galima konstatuoti:

- paslaugų gavėjų, paslaugų teikėjų, draugijos darbuotojų bei draugijos vadovybės, savivaldybių, kuriose draugija veikia, atstovų, draugijos veikla ir teikiamos paslaugos vertinamos palankiai;
- tobulinti draugijos veiklą ir valdymą siūlo daugiau kaip 4/5 draugijos darbuotojų, o 2/5 paslaugų gavėjų mano, kad reikia tobulinti tik draugijos veiklą;
- draugijoje dirbantys žmonės iš esmės padeda kurtiesiems tenkinti poreikius;
- draugijos organizacijų ir institucijų struktūra yra palanki kokybiškoms paslaugoms teikti, nes joje dirba kvalifikuoti specialistai;
- būtina toliau didinti Kurčiųjų draugijos veiklos finansavimą, kelti darbuotojų kvalifikaciją, įdarbinti daugiau profesionalų, mokančių gestų kalbą, bei gestų vertėjų, viešinti draugijos paslaugas, kurti socialines įmones;
- inicijuoti ir įgyvendinti daugiau projektų, didinti nacionalinio biudžeto dalį, skirtą draugijos veiklai, patalpų nuomai ir pan.;
- draugijos darbuotojų veiklai reikalingiausios socialinio darbuotojo, gestų kalbos vertėjo, vadybininko ir psichologo kompetencijos, o kurtieji labiausiai pageidauja darbuotojų, turinčių socialinio darbuotojo, psichologo ir vadybininko gebėjimų bei kompetencijų.

- draugijos veiklai trukdo galimybių strategiškai planuoti bei tobulintis stoka (maža galimybių naudotis internetu bei stažuočių užsienio šalių patirčiai perimti ir pan.);
- draugijai rekomenduojama plėtoti savo narių profesinį ir bendrąjį švietimą bei labiau remtis komandiniu darbu ir socialine partneryste.

IŠVADOS

Išanalizavę teorinę, metodinę bei norminę literatūrą, apibendrinę Lietuvos kurčiųjų draugijos darbuotojų ir vadovų bei draugijos paslaugų gavėjų (kurčiųjų) atsakymus į anketos klausimus bei išnaginėję atvejų analizes, apklausę ekspertus ir savivaldybės politikus bei atsakingus asmenis **konstatuojame:**

Lietuvoje sukurta neįgaliųjų teises reglamentuojanti teisinė bazė, atitinkanti valstybės ekonominius išteklius ir siekianti užtikrinti neįgaliųjų (tarp jų ir kurčiųjų) poreikius, tačiau nepakanka sistemiškumo ir finansavimo plėtos socialinės integracijos ir įtraukties srityse, todėl būtina apibrėžti įvairių valdymo lygių (valstybės institucijų, savivaldybių) atsakomybę už neįgaliųjų teisių įgyvendinimą, suderinti visų šių institucijų funkcijas, skatinti socialinę partnerystę ir tarpinstitucinį viešojo ir privačių sektorių bendradarbiavimą bei daugiau funkcijų perduoti nevyriausybiniam sektoriui. Kurčiųjų draugija ir jos padaliniai sėkmingai vykdo socialinės aprėpties ir įtraukties strategijas ypač daug dėmesio skirdami pozityviosios socializacijos ir integracijos veiksniams, tokiems kaip: Kurčiųjų draugijos ir kitų socialinės integracijos institucijų veiklos tobulinimui; profesinės reabilitacijos sistemos plėtojimui; užimtumo programų plėtrai; socialinei adaptacijai ir pozityviosios socializacijos metodų integracijai į švietimo institucijas ir bendruomenę; paramai ir savipagalbai kurčiųjų šeimoms; specializuotų mokyklų atvirumo skatinimui bei kurčiųjų dalyvavimo ir visuomeni-

nių institucijų bei visuomenės informacijų priemonių priecinamumo didinimui.

Kurčiųjų draugijos organizacijose ir institucijose dirbantys profesionalai išmano ir moka taikyti sėkmingos pozityviosios socializacijos, socialinės integracijos ir socialinės įtraukties metodus, tačiau praktikoje juos sunku pritaikyti dėl specializuotų institucijų uždarumo kvalifikuotų gestų vertėjų ar mokinčiųjų gestų kalbą stokos.

Skatinant kurčią vaiką išmokyti abi kalbas: gestų kalbą ir bendrinę kalbą, kurią vartoja girdintieji, būtina teikti kompleksinę socialinę pagalbą šeimai nuo pat kurtumo diagnostikos pradžios.

Daugiau kaip pusė pasaulio gyventojų yra dvikalbiai, todėl būtina siekti, kad ir kurtieji turėtų tolygias sąlygas dvikalbiam ugdymuisi.

Lietuvos kurčiųjų draugijos veikla tenkina didžiąją dalį (55,8 proc.) respondentų, nes Kurčiųjų draugijoje dirba kvalifikuoti specialistai, efektyviai sprendžiamos problemos, sudaromos puikios darbo sąlygos, teikiama reikalinga informacija, organizuojamas laisvalaikis, atstovaujama kurčiųjų interesams, sudaromos galimybės kurtiesiems dalyvauti projektuose.

Dalis respondentų nėra patenkinti Kurčiųjų draugijos veikla, nes trūksta kvalifikuotų darbuotojų, nepakankamas finansavimas, negali visavertiškai patenkinti savo asmeninių poreikių, menkas dėmesys rajone gyvenantiems kurtiesiems, trūksta grįžtamojo ryšio dėl teikiamų paslaugų efektyvumo ir pan.

Daugumos respondentų (72,1 proc.) nuomone, Lietuvos kurčiųjų draugijos struktūra yra palanki kokybiškoms paslaugoms teikti. O draugijos veiklą ir jos valdymą būtina tobulinti (nurodė 65,1 proc. respondentų).

Pagrindiniai draugijos teikiamų paslaugų kokybės trūkumais nurodomi šie: per mažas finansavimas (nurodė 62,8 proc. respondentų), nepakankama darbuotojų kvalifikacija (nurodė 9,3 proc. respondentų), netinkama vadyba (nurodė 2,3 proc. respondentų).

Dauguma respondentų teigia, jog vadybinių kompetencijų labiausiai trūksta draugijos darbuotojams. Be to, duomenų analizė atskleidė, jog yra poreikis darbuotojams įgyti socialinio pedagogo, psichologo, pedagogo, mediko ir socialinio darbuotojo kompetencijas.

Savivaldybių politikų interviu apie LKD veiklą atskleidė tendenciją, kad LKD veikla tenkina kurčiųjų poreikius konkrečioje savivaldybėje. Savivaldybių politikų nuomone, LKD teikiamos paslaugos yra kokybiškos, tačiau jie siūlo glaudžiau bendradarbiauti, labiau viešinti draugijos veiklą regionuose, sudaryti sąlygas studentams atlikti praktikas, dirbti savanoriais. Be to, siūloma tobulinti draugijos finansavimą naudojant jų patalpas ir mokamoms reikmėms, steigti socialines įmones, teikti projektus fondams.

Išanalizavus paslaugų gavėjų (Kurčiųjų draugijos narių) nuomones, aiškėja, jog Lietuvos kurčiųjų draugijos veikla iš esmės tenkina kurčiųjų poreikius, o Lietuvos kurčiųjų draugijoje dirbantys žmonės padeda kurtiesiems. Respondentai siūlo konkrečioje gyvenamojoje vietovėje teikti papildomas socialines (susitikimai, konsultacijos, skalbimas, laikini nakvynės namai), kultūrinės (asmeninių, kalendorinių, valstybinių švenčių organizavimas, koncertai, spektakliai) ir švietimo (konferencijos, seminarai, kursai) paslaugas.

REKOMENDACIJOS

Suformuluotos išvados tyrėjams sudarė prielaidas parengti rekomendacijas:

Politikams:

- Reguliariai informuoti Lietuvos gyventojus, Lietuvos Respublikos Seimo, atsakingus ministerijos ir savivaldybių pareigūnus apie Lietuvos kurčiųjų draugijos veiklą ir problemas rengiant spaudos konferencijas, perteikiant informaciją žiniasklaidoje, atsakingose institucijose platinant Lietuvos kurčiųjų draugijos informacinę medžiagą.
- Tarpininkauti Lietuvos radijo ir televizijos komitetui, kad būtų titruojami kino filmai, žinių ir kultūrinės laidos bei laidos vaikams, kad būtų sudaryta galimybė turėti savo, kaip dvikalbės mažumos, atskirą laidą.
- Plėtoti kurčiųjų bendruomenės galimybes naudotis visuomeninės televizijos ir kino filmų teikiama informacija užtikrinant vertimus į gestų kalbą, kadangi kurtiesiems per Lietuvos nacionalinį radiją ir televiziją teikiama informacija yra ribota, būtina titruoti visas Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos laidas, taip pat, kaip kalbinei mažumai, sudaryti sąlygas rengti savaitinę LTV laidą, kas žymiai pagerintų informacijos prieinamumą kurtiesiems ir jų švietimą.
- Skatinti tyrimus, kurie užtikrintų lygių galimybių plėtotę ir platesnę socialinę įtrauktį, o su jų rezultatais su-

pažindinti Lietuvos Respublikos Seimo, atsakingus ministerijų ir savivaldybių pareigūnus.

- Skatinti socialinę partnerystę su atsakingomis politinėmis ir kompetentingomis organizacijomis, veikiančiomis tose penkiose savivaldybėse, kuriose įsikūrusios LKD organizacijos (universitetais, mokslo institucijomis, kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis, pramonininkų ir verslininkų konfederacijomis).

Savivaldos atstovams:

- Savivaldybės lygmeniu plėsti informacijos sklaidos ir socialinės komunikacijos metodus bei socialinę partnerystę tiek su atsakingais pareigūnais, tiek su kompetentingomis institucijomis.
- Skatinti organizacijos narių mobilumą ir veiklą pristatymą skirtingoms kompetentingoms organizacijoms.
- Skatinti organizacijos narių socialinį ir profesinį mobilumą ir savo kūrybinių, profesinių bei sportinių pasiekimų reprezentaciją.

Lietuvos kurčiųjų draugijai ir kurtiesiems bei ne- prigirdintiems asmenims:

- Tobulinti savo organizacijos pasiekimų sklaidą.
- Plėsti Lietuvos kurčiųjų draugijos narių profesines kompetencijas, veiklos ir karjeros galimybes bei skatinti motyvaciją.
- Įtvirtinti esamas ir plėsti naujas socialines partnerystes su atsakingomis ir kompetentingomis institucijomis.

- Tarpininkauti Lietuvos radijo ir televizijos komitetui, kad būtų titruojami kino filmai, žinių, kultūrinės laidos bei laidos vaikams.
- Su vykdomais tyrimais ir jų rezultatais supažindinti Lietuvos Respublikos Seimo, atsakingus ministerijų ir savivaldybių pareigūnus.
- Sudaryti socialinės partnerystės sutartis su atsakingomis politinėmis ir kompetentingomis organizacijomis, veikiančiomis tose penkiose savivaldybėse, kuriose įsikūrusios LKD organizacijos (universitetais, mokslo institucijomis, kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis, verslininkų konfederacijomis) bei plėtoti kurčiųjų bendruomenės socialinius tinklus.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. ALIŠAUSKAS, A. *Sutrikusios klausos asmenų vizualinė komunikacija*. Vilnius: Vaga, 1996.
2. ALIŠAUSKAS, J. *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2003.
3. AMBRUKAITIS, J., RUŠKUS, J. Adaptuotos ir modifikuotos ugdymo programos: taikymo efektyvumo veiksniai. Iš: *Specialusis ugdymas*, 2002, Nr. 2 (7), p. 6–23.
4. Aštuonių Lietuvos kurčiųjų draugijos institucijų veiklos kokybės vertinimo tyrimo, įvertinant jų institucinius gebėjimus ir veiklų kokybę, ataskaita. Vilnius: Socialinės komunikacijos institutas, 2010. Internetinė prieiga: [http://www.i-manager.lt/upload/201010/Socialinis.ugdymas.12.\(23\).pdf](http://www.i-manager.lt/upload/201010/Socialinis.ugdymas.12.(23).pdf) Žiūrėta: 2010-12-15.
5. Austrijos ženklų kalbos vertėjų asociacija: www.oegsdv.at
6. BARANAUSKIENĖ, I. *Neįgaliųjų dalyvavimas darbo rinkoje*. Habilitacijai teikiamų darbų apžvalga. Vilnius, 2008.
7. BARANAUSKIENĖ, I., JUODRAITIS, A. *Neįgaliųjų profesinė integracija. Sėkmės prielaidos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2008.
8. Boushey et al., *Social Inclusion for the United States*, 2007. <<http://inclusionist.org/files/socialinclusionusa.pdf>>. Žiūrėta: 2011-02-02.
9. BENDERLI, B. L. Šokis be muzikos. Iš: *Akiratis*, Lietuvos kurčiųjų draugijos mėnraštis, Vilnius, 2000, Nr.11.
10. BINGELYTĖ, D. Kurčiųjų mokymosi–darbo motyvacijos ypatumai. 2007. Internetinė prieiga: http://www.kpmc.vilnius.lm.lt/BPD_2.4/Priedai/Igyvendinimas/2007-04-12/D%5B1%5D.Bingelytes%20pranesimas.doc Žiūrėta: 2011-02-02.
11. CASTELLS, M. *The Rise of the network Society*. Second ed. Oxford: Blackwell Publishers, 2000.
12. Dvikalbio kurčiųjų ugdymo samprata. Iš: *Žin.*, 2007, Nr.10, p. 411.

13. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija valstybėms narėms dėl Europos Tarybos veiksmų plano skatinti neįgaliųjų teises ir visapusišką dalyvavimą visuomenėje: neįgaliųjų gyvenimo kokybės gerinimas Europoje 2006–2015 metais. Internetinė prieiga: http://www.ndt.lt/id-teises_aktai.html). Žiūrėta: 2011-01-21.
14. Europos socialinio fondo finansuojamo projekto „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“, kuruojamo LR švietimo ir mokslo ministerijos bei Ugdymo plėtotės centro portalą www.ikimokyklinis.lt administruoja UAB Viešųjų ryšių technologijos. .. Prieiga per internetą: <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/teveliams/specialioji-surdopedagogine-pagalba-sutrikusios-klausos-vaikui-ir-jo-seimai/3615>. Žiūrėta: 2011-02-02.
15. GAILIENĖ, I. Negalės priėmimas – esminė neįgaliųjų žmonių psichologinės reabilitacijos grandis. Iš: *Neįgaliųjų asmenų socialiniai poreikiai, jų tyrimo ir tenkinimo problemos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 1997.
16. GERVINSKIENĖ, L., NARKEVIČIENĖ, V. Kurčiųjų vaikų ugdymas. Iš: *Mes esame*, 2006, Nr. 9.
17. GIDDENS, A. *Modernybė ir asmens tapatumas*. Vilnius: Pradai, 2000.
18. GROSJEAN, F. Studying bilinguals: Methodological and conceptual issues. Iš: *Bilingualism: Language and Cognition*, 1998, 1, p. 131–149. Ir iš: T. K. Bhatia & W. C. Ritchie (Eds.). *The Handbook of Bilingualism*. Oxford, England: Blackwell Publishing, 2004, p.32–63.
19. GROSJEAN, F. Starting BLC: 1996–1998. Iš: *Bilingualism: Language and Cognition*, 2007, 10(1), p. 3–6.
20. GROSJEAN, F. *Studying Bilinguals*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
21. GROSJEAN, F. *Bilingual: Life and Reality*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 2010.
22. GROSJEAN, F. Kurčio vaiko teisė augti dvikalbiam. Prieiga per internetą: http://www.francoisgrosjean.ch/Lithuanian_Lituanien.pdf Žiūrėta: 2011-02-02.
23. GRUŽEVSKIS, B. Neįgalieji darbo rinkoje. Iš: *Neįgaliųjų integracija į darbo rinką Lietuvoje*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008.

24. European Commission, Joint Report on Social Inclusion, 2011.
25. HALLAHAN, D., P., KAUFFMAN, J., M. *Ypatingieji mokiniai. Specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Charibdė, 2003.
26. Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos fakultatyvinio protokolo ratifikavimo įstatymas. Iš: *Žin.*, 2010, Nr. 67-3350.
27. Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija. Internetinė prieiga: http://www.ndt.lt/id-teises_aktai.html. Žiūrėta 2011-01-21.
28. KARAČIONKIENĖ, S. (2007). Kurčiųjų socialinės integracijos ypatumai. Baigiamasis darbas. Darbo vadovė doc. dr. Regina Giedrienė. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/...02~2007~D_20070816.../DS.005.0.02.ETD2011-06-30.
29. KENEDY, M, LEWIN, L. *Fact sheet: Summary odd self-determination*. National Resource Center on Supported Living And Choice, Center on Human Policy Syracuse University, 2005.
30. KRASNIAUSKIENĖ, N.. Kiek kainuoja pasipuošti toga ? Internetinė prieiga: http://www.lkd.lt/enews/id-musu_zmones-news-kiek_kainuoja_pasipuosti_toga.html. Žiūrėta: 2011-08-02.
31. KVIESKIENĖ, G. *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius, 2003. Prieiga per internetą: <http://www.biblioteka.vpu.lt/elvpu/37059.pdf> Žiūrėta 2010-10-10.
32. KVIESKIENĖ, G. *Pozityvioji socializacija*. Vilnius, 2005. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:B.03~2005~ISBN_9955-20-021-9/DS.001.0.01.BOOK. Žiūrėta:2010-10-10.
33. Kultūrinės ir kalbinės kompetencijos projektas girdintiems žmonėms. Prieiga per Internetą: http://www.jos-eu.org/downloads/WPs/WP220/Kulturines_ir_kalbines_kompetencijos_projektas_girdintiems_zmonems_LT.PDF. Žiūrėta: 2011-06-30
34. KUGINYTĖ-ARLAUSKIENĖ, I., VYŠNIŪNIENĖ, R. Kai šeimoje kurčias mažylis. Prieiga per internetą: <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/bendri-straipsniai/kai-seimoje-kurcias-mazylis/4478>. Žiūrėta 2010- 10-01.

35. LEMAITRE G., *The Integration of Immigrants into the Labour Market: the Case of Sweden*, OECD, 2007. <http://www.oecd.org/dataoecd/28/8/38164205.pdf>. Žiūrėta 2010- 10-01.
36. Longraso kelias į sėkmę. Internetinė prieiga: http://www.lkd.lt/enews/id-kurtieji_pasaulyje-news-s_longasro_kelias_i_sekme.html Žiūrėta 2012- 07-01.
37. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. Interneto svetainė: <http://www.lietuva2030.lt>, Žiūrėta 2011-12-15.
38. Lietuvos kurčiųjų draugija. Istorija. Prieiga per internetą: <http://www.lkd.lt/id-istorija.html>. Žiūrėta 2010-12-15.
39. Lietuvių gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo 2005–2008 metų programa. Iš: *Žin.*, 2005, Nr. 101-3745.
40. Lietuvių gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo 2009–2012 metų programa. Iš: *Žin.*, 2009, Nr. 70-2844.
41. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas. Iš: *Žin.*, 2003, Nr. 114-5115; 2008, Nr. 76-2998.
42. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas. Iš: *Žin.*, 1991, Nr. 36-969; 2004, Nr. 83-2983.
43. Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas. Iš: *Žin.*, 1998, Nr. 115-3228.
44. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Prieiga per internetą: http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/Lietuvos%20Respublikos%20svietimo%20istatymas.pdf.
45. Lietuvos Respublikos transporto lengvatų įstatymas. Iš: *Žin.*, 2000, Nr. 32-890.
46. MATILIONIS, V., RAZBADAUSKAS, A, ISTOMINA, N. Neįgaliųjų dėl regos ir klausos sutrikimų kompleksinės reabilitacijos ypatumai. Prieiga per internetą: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2005~ISSN_1392-3137.N_3_32.PG_31-38/DS.002.0.02.ARTIC, Žiūrėta: 2010-12-26.
47. MORRIS, J. *Pride Against Prejudice: Transforming attitudes to Disability*. London: the Women press, 1991.
48. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. Iš: *Žin.*, 2003, Nr. 89-4029. 2009, Nr. 121-5215.
49. Nacionalinė žmonių su negalia socialinė integracijos 2003–2012 metų programa. Iš: *Žin.*, 2002, Nr. 57-2335; 2010, Nr. 29-1345.
50. POCIUS, A. Neįgalių žmonių mobilumo bei jų aktyvumo darbo rinkoje galimybių įvertinimas. Iš: *Lietuvos ekonomi-*

- kos apžvalga*, 2008, Nr.2. Vilnius: Ūkio ministerija, Statistikos departamentas.
51. PUTNAM, R. *Kad demokratija veiktų: pilietinės tradicijos šiuolaikinėje Italijoje*. Vilnius: Margi raštai, 2001.
  52. RUŠKUS, J. *Negalės fenomenas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2002.
  53. RUŠKUS, J., DAUGĖLA, M., ŽUKAUSKAS, S., BLINSTRUBAS, A., ŠAPARNIS, G. Veiksniai, darantys poveikį asmenų, turinčių specialiųjų poreikių, studijoms aukštosiose mokyklose. Tyrimo ataskaita. 2006. Prieiga internete: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/Neigaliuju_studiju_veiksniai_tyrimo_%20ataskaita.pdf. Žiūrėta 2010-12-21.
  54. RUŠKUS, J. MAŽEIKIS, G. *Neįgalumas ir socialinis dalyvavimas. Kritisė patirtis ir galimybių Lietuvoje refleksija*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2007.
  55. SARAGA, E. *Embodying the social: Construction of Difference*. London: Routledge, 1998.
  56. Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikių ir rezultatyvumo vertinimas, siekiant efektyviai panaudoti 2007-2013 m. ES Struktūrinę paramą. Vertinimo ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/BPD_vertinimo_ataskaitos/liepa_SADM_vertinimo_ataskaita_2011.pdf. Žiūrėta: 2012-06-19.
  57. *Special Needs Education in Europe: Thematic Publication*. Brussels: European Agency for Development in Special Needs Education, 2003.
  58. STALZER Ch. (kurčiasis, dirbantis Karlo Fransenzo universitete Graze, Austrija) – ženklų kalba ir kultūrinė kompetencija kurčiams žmonėms. „Beat Kleeb“ – straipsnis kurčiams skirtame portale: www.taubenschlag.de. Žiūrėta: 2011-07-30.
  59. Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikių ir rezultatyvumo vertinimas, siekiant efektyviai panaudoti 2007-2013 m. ES Struktūrinę paramą. Vertinimo ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/BPD_vertinimo_ataskai

- tos/liepa_SADM_vertinimo_ataskaita_2011.pdf. Žiūrėta: 2012-06-19.
60. Sutrikusios klausos asmenų ugdymo ir socializacijos koncepcija. Prieiga internete: www.lkd.lt.
  61. TAMOŠIŪNIENĖ, L. *Apie vaikus su klausos sutrikimais*. Kaunas: Šviesa, 1981.
  60. Tėvų su neįgaliais girdėti vaikais ir jų draugų bendrijos „ADAPTA“ interneto svetainė. Interneto prieiga: <http://www.adapta.lt/index.php?lang=1&sid=469>. Žiūrėta 2011-02-02.
  61. Universali neįgalųjų rehabilitacijos ir integracijos informacinė sistema. Prieiga per internetą: <http://www.unriis.lt/about.unriis> Žiūrėta 2011-01-21.
  62. Veiksniai, darantys poveikį asmenų, turinčių specialiųjų poreikių, studijoms aukštosiose mokyklose. Tyrimo ataskaita. Šiauliai: Šiaulių universiteto Socialinių tyrimų mokslinis centras, 2006. Prieiga internete: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/Neigaliuju_studiju_veiksniai_tyrimo%20ataskaita.pdf.
  63. VAICEKAUSKIENĖ, V. *Specialiųjų poreikių vaikų socializacija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005.
  64. VARONECKAS, G., ŽEMAITYTĖ, D. Negalios koncepcija ir mokykla. Iš: *Socialinis ugdymas*, 1998, T. 1. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
  65. ŽVIKAITĖ, D. *Neįgalųjų socialinės integracijos klausimu*. Vilnius: Mokslo aidai, 2000.
  66. Vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašas. Iš: *Žin*, 2009, Nr.138-6073.
  67. VALYTĖ, L. Aš negirdžiu, bet nieko baisaus. Internetinė prieiga: <http://www.bernardinai.lt/tv/laida/72/laura-valyte-as-negirdziu-bet-nieko-baisaus>. Žiūrėta: 2012 m. liepa 21 d.
  68. VALUJEVIČIUS, R. (2006). Kurčiųjų integracija į aukštąją mokyklą. Baigiamasis darbas. Darbo vadovė dr. Birutė Arlauskienė. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2006~D_20060705_121555-24931/DS.005.0.01.ETD Žiūrėta:2011-02-02.
  68. VYŠNIŪNIENĖ, R. Lietuvos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centro surdopedagogė. Prieiga per internetą: <http://>

- www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/teveliams/specialioji-surdopedagogine-pagalba-sutrikusios-klausos-vai-kui-ir-jo-seimai/3615. Žiūrėta: 2011-02-02.
69. WHITELEY, P. (2005). Citizenship Education Longitudinal Study Second Literature Review. Iš: *Citizenship Education: The Political Science Review*. Nottingham: National Foundation for Educational research, 2005.
  70. ZALESKIENE, I. (2008). Models of Social Participation and Student's Civic Activeness. Iš: *Socialiniai tyrimai. Social Research: mokslo darbai*, 2008, Nr. (11). Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
  71. 2004–2006 metų Europos bendrijų iniciatyvos EQUAL bendrasis programavimo dokumentas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=245563 Žiūrėta: 2011-07-30.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Magistro ir bakalauro darbai

1. Sandra Karačionkienė. Kurčiųjų socialinės integracijos ypatumai. Magistro darbas (socialinis darbas). Mokslinė vadovė doc. dr. Regina Giedrienė. Vilniaus pedagoginis universitetas, Socialinės komunikacijos institutas, 2007. Internetinė prieiga: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20070816_172058-25013/DS.005.0.02.ETD
2. Vilhelmina Laipčienė. Socialinių paslaugų organizavimas neįgaliesiems ir senyvo amžiaus asmenims. Mokslinė vadovė prof. dr. Dalia Stančienė. Vilniaus pedagoginis universitetas, Socialinės komunikacijos institutas, 2010. Internetinė prieiga: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2010~D_20100707_143132-23966/DS.005.0.01.ETD
3. Indrė Kanapinskienė. Tėvų įtaka kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų vaikų socializacijai. Magistro darbas. Vilniaus pedagoginis universitetas, Socialinės komunikacijos institutas, 2007. Internetinė prieiga: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20070816_17253783703/DS.005.0.01.ETD

2 PRIEDAS

Atvejo analizės ir ekspertų komentarai:

1 atvejis.

Jovita KONSTANTINAVIČIŪTĖ mokslus baigė pagal tą patį modelį: bakalauro studijos – Socialinės pedagogikos dieniniame skyriuje, magistro – neakivaizdiniame. Baigusi socialinės pedagogikos mokslus, pasirinko socialinio darbo studijas su socialinių institucijų vadybos specializacija. Kaip pati sako, socialinį darbą. Labiau patiko pirmos pakopos studijos. Ir dalykai įdomesni, ir kursas daug draugiškesnis. Visi tuomet buvo daugmaž bendraamžiai. Šalia buvo negirdintis kolega Vytautas. Magistro studijų metu ji buvo viena. Studentai – pačio įvairiausio amžiaus. Nebuvo nei suėjimų po paskaitų, nei draugysčių. Visi – kas sau. Sėdėjo viena, visuomet priekyje. Ne, ji nepyksta. Jai atrodo natūralu, kad ko nors paklausti, girdintys studentai liepdavo palaukti paskaitos pabaigos, kontaktą nutraukdami trumpučiu „vėliau“. O vėliau užmiršdavo. Kartais, ko nesupratusi, studentė perklaUSDavo dėstytojo. Jovita nieko nekaltina, bet kurtiesiems nelinki mokytis po vieną. Jos patirtis sako, kad bus ne tik vieni, bet ir vieniši. Kadangi mokslai vakarais, vertėją skirti buvo nepri-valoma. Kiek galėjo, aukojosi mama Ona Konstantinavičienė, Vilniaus apskrities gestų kalbos vertėjų centre dirbanti vertėja.

Bet vėlai vakare baigusi versti, rytais moteris vėl privalėjo būti darbe. Matydama, kaip pavargsta mama, Jovita vis rečiau drįso į ją kreiptis. Jovita geru žodžiu mini daugumą savo dėstytojų. Jie palaikė dvasią ne tik studijų metu, bet ramino ir per diplominio gynimą. Jovita sako, kad jai pačios įdomiausios buvo prof. dr. G. Kvieskienės, prof. dr. L. Žadeikaitės paskaitos. Na, o pati sunkiausia prof. habil. dr. V. Targamadzės disciplina – socialinio darbo kokybės vadyba – dėstytojai padedant tapo visų įsimintiniausia. Už dalį studijų Jovitai sumokėjo LKD, už dalį – Neįgaliųjų reikalų departamentas, kurį laiką mokėjo ir pati. Laiku parengusi magistro darbą, Jovita labiausiai apstulbino pati save. Ji visą studijų laiką dirbo Vilniaus kurčiųjų ir neįgirdinčiųjų reabilitaciniame profesinio mokymo centre (VKNRPMC) ir, žinoma, privalėjo vykdyti savo pareigas. Kovo 18 – balandžio 23 d. ji su praktika atliekančiais centro mokiniais buvo Vokietijoje. Sprendė jų problemas, lankė darbovietes, organizavo laisvalaikį, nuolat kontaktavo su Lietuva. Deja, turėjo surasti laiko ir magistro darbui rašyti. Bjauriausia, kad pusę informacijos per neapsižiūrėjimą paliko Lietuvoje. Atrodė, iki gegužės vidury numatomo darbo gynimo niekaip nespės. Suspėjo. „Negalėjau patikėti, kad baigiau“, – dar ir šiandien savo sėkme ne visai tiki pašnekovė. Tačiau apsigauti toga ir atsiimti diplomą iš Lietuvos edukologijos universiteto rektoriaus akad. prof. habil. dr. Algirdo Gaižučio ir Socialinės komunikacijos instituto direktorės prof. dr. Giedrės Kvieskienės rankų, deja, jai taip ir neteko. Per diplomų įteikimo ceremoniją ji turėjo dalyvauti kurčiųjų meno festivalyje Prancūzijoje. Magistro darbui „Asmenų su klausos negalia profesinis rengimas ir integracija į darbo rinką Lietuvoje“ vadovavo VKNRPMC ir VPU darbuotoja dr. Birutė Arlauskienė. Magistrė teigia, kad puikesnės vadovės negalėjo ir įsivaizduoti.

Ji – aktyvi visuomenininkė: Vilniaus kurčiųjų jaunimo organizacijos pirmininkė ir Lietuvos kurčiųjų jaunimo organizacijos tarybos narė.⁴⁶

2 atvejis.

Algirdas PAZDRAZDŽIUS ne tik VPU Sporto ir sveikatos fakultete įgijo sporto magistro laipsnį. Kartu su Lietuvos kurčiųjų krepšininkų rinktine pasipuošė pasaulio čempionato aukso medaliu. Jo sąskaitoje dar du svarbūs trofėjai: 2004 m. Slovėnijoje vykusiame Europos kurčiųjų vyrų krepšinio čempionate pelnyta bronza bei 2005 m. Australijoje iškovota olimpinė bronza. Visi šie laimėjimai Lietuvos Respublikos Vyriausybės buvo įvertinti piniginiiais čekiais. Tad Algirdas už mokslus galėjo susimokėti pats. O mokestis solidus – per metus tekdavo pakloti keturis tūkstančius litų. Studijų metu Algirdui Vilniaus apskrities gestų kalbos vertėjų centras beveik visuomet surasdavo vertėją. Tik mažą dalį teorinių paskaitų tekdavo apsieiti be jo. Dėstomos disciplinos buvo ne iš lengvųjų: ekonomika, psichologija, medicina, kineziterapija, masažas, žmogaus fiziologija ir anatomija. Algirdą antrais metais jau ėmė varginti „nesibaigianti“ teorija, bet juk pats pasirinko. Jo specializacija – krepšinis, be kurio ir neišsivaizduoja gyvenimo. Magistro darbą pristatė talkinant, jo manymu, labai kvalifikuotam vertėjui Arūnui Šaukeckui. Tema – „Krepšinio treniruočių įtaka 12–14 metų mergaičių su klausos negalia fiziniam išsivystymui, specialiam fiziniam ir techniniam parengimui“. Pašnekovas pripažįsta, kad darbą nebuvo lengva nei rašyti, nei ginti. Bet šiandien viskas jau praeity.

---

⁴⁶ Nijolė Krasniauskienė. Kiek kainuoja pasipuošti toga? Internetinė prieiga: http://www.lkd.lt/enews/id-musu_zmones-news-kiek_kainuoja_pasipuošti_toga.html. Žiūrėta 2011-08-02.

3 atvejis.

Nijolė PETRAUSKAITĖ-PIVORIENĖ dieniniame skyriuje baigė pradinio ugdymo bakalauro mokslus. Magistrantūroje specialiąją pedagogiką studijavo neakivaizdiniu būdu. Pirmaisiais metais jos studijas finansavo draugija, antraisiais mokėjo pati. Mergina sako, kad jai magistro studijos buvo ir įdomesnės, ir lengvesnės. Jau nereikėjo į egzaminus, kaip pirmos pakopos studijose, eiti su baime. Bet magistro darbą rašyti buvo kur kas sudėtingiau. Antros pakopos studijos Nijolei suteikė galimybę daugiau sužinoti apie neįgaliuosius. Apmaudu, apie kurčiuosius mažiausiai. Magistrantė net ilgąją, pusę metų truncančią praktiką atliko vaiku, turinčių psichikos negalią, mokykloje. Iš pradžių, žinoma, buvo įdomu – juk pagal specialybę, bet vėliau ėmė atsibosti. Kadangi ji buvo viena tarp girdinčiųjų, niekas iš praktikos vadovų net nesusimąstė, ar tikslinga kurčiąjai semtis patirties mokykloje, kurioje ji negalėtų dirbti. Jos manymu, apskritai praktikos nėra tinkamai apgalvotos. Vieną dieną studentai vedami į „Vilties“ bendriją, kitą dieną į Seimą. Ko jie ten gali išmokti? Į pradinio ugdymo užsiėmimus susirinkdavo arti trisdešimties studentų, todėl pati Nijolė, labai neblogai kalbanti šnekamąja kalba, atsakinėti žodžiu tokios didelės auditorijos akivaizdoje nedrįsdavo ir prašydavo vertėjos pagalbos. Apskritai atmosfera nebuvo labai palanki. Viskas pasikeitė pradėjus studijuoti magistrantūroje. Čia bendramokslių buvo per pusę mažiau, o į pabaigą liko šeši ar septyni. Susiklostė visiškai kitokie santykiai. Grupės draugai Nijolę drąsindavo: „Atsakinėk pati, tu gerai kalbi“. Visi, anot jos, buvo draugiški ir geranoriški. Paaiškindavo, ko nespėdavo „sugauti“, dalijosi konspektais. Kartą paskaitoje negalėjo dalyvauti vertėja, tuomet dėstytoja visą paskaitą taikėsi prie Nijolės galimybių ir kalbėjo lėtai, žiūrėdama į ją, kad

galėtų skaityti iš lūpų. Ji jautėsi priimta ir vertinama už tai, kad pasiekia tą patį rezultatą būdama blogesnėje pozicijoje. Paskaitos vykdavo ir šeštadieniais, kuomet vertėjų centras nedirba. Nijolė toms dienoms asmeniškai samdė Vilniaus kolegijoje lietuvių gestų kalbą studijuojančias vertėjas. Dažniausiai talkino Andželika. Nauda buvo abipusė. Beje, tai Nijolės studentės. Magistrė dirba būsimų gestų kalbos vertėjų dėstytoja Vilniaus kolegijoje bei skaito paskaitas Lietuvos edukologijos universiteto ketvirtakursiams lituanistams, kurie nuo antro kurso papildoma mokymosi disciplina pasirinko lietuvių gestų kalbą. Nijolės diplominio darbo tema – „Bilingvinis mokymas ir jo taikymas Lietuvos kurčiųjų pradinio ugdymo etapuose“. Rašyti buvo išties sunku, nes Lietuvoje bilingvizmas – kol kas tik siekiamybė. Jokių analizių ir studijų nėra. Lietuvių gestų kalbos lingvistas M. Danielius per gausybę darbų nedaug te galėjo padėti. Pagelbėjo davęs knygą anglų kalba. Magistrinio darbo vadovė – buvusi ilgametė Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro prie ŠMM direktorė doc.dr. Regina Giedrienė. Pašnekovė teigia, kad ji gavo gerą vadovę, bet šiai taip pat trūko žinių apie kurčiuosius, todėl iš tiesų studentė turėjo verstis savo jėgomis. Bet ji mano, kad taip ir turi būti. Anot jos, sąlygos studijuoti sudarytos, toliau viskas priklauso nuo paties asmens pastangų. Nijolės tėvai kurtieji, vadinasi, ir iš šeimos pusės tebuvo moralinis palaikymas, bet ne daugiau. „Įmanoma išplaukti vien savo jėgomis“, – mano pašnekovė. Ši vasara N. Petrauskaitei ypatinga dar ir tuo, kad ji sukūrė šeimą. Re-tas atvejis toks pastovumas: su būsimuoju vyru Vytautu Pivoru Nijolė draugavo nuo mokyklos laikų. Dabar situoktiniui teks vytis žmoną: Vytautas Lietuvos edukologijos universitete yra baigęs tik socialinės pedagogikos bakalauro studijas.

4 atvejis.

S. Longasro kelias į sėkmę

Stivenas Longasras (Steven Longacre) baigė mokyklą, kurioje buvo integruotas tarp sutrikimų neturinčių vaikų. Ji davė jam neįkainojamos patirties. Stivenas šeimoje buvo jauniausias iš šešių brolių. Iki ketverių metų kurtumas jam nebuvo nustatytas. Jis ir 14 mėnesių vyresnis brolis Ričas (Rich), kuriam nustatytas lengvas kurtumas, pradėjo lankyti mokyklą. Vyras šmaikštuoja: „Galbūt vėlyvas kurtumo nustatymas susijęs su šešiais namie bėgiojančiais berniūkščiais? Gal Longasrų šeima tiesiog pritrūko ausų?“. Stivenas buvo įtrauktas į Grenados pradinės mokyklos (ji turėjo kurtiesiems ir neprigirdintiesiems pritaiktą programą) sąrašus, o nuo trečios klasės buvo visiškai integruotas į šią mokyklą. Gestų kalbos klasėje nebuvo mokoma, taip pat ji nebuvo vartojama, bet jis ir jo bendraklasiai susikūrė savo gestus. Stivenas sako, kad jis dar prisimena jų pačių sugalvotus gestus. Vyras patyrė sunkumų vidurinėje mokykloje, turėjo spėlioti, kas buvo aiškinama, pasitikėti klasės draugų užrašais ir patyrė didelį nerimą dėl savo galimybių įgyti aukštąjį mokslą. Tuomet jis sužinojo apie šalia esantį Golden West koledžą, kuriame buvo galimybė gauti asistento pagalbą (pavyzdžiui, konspektuotoją). Čia jis vėl susitiko savo klasės draugus iš Grenados mokyklos. Taip pat čia susitiko Gregą Kopelį (Greg Koppel), kuris mokė Stiveną gestų kalbos bei pasakojo apie kurčiųjų bendruomenę. „Gregas man parodė, jog gestų kalbos vartojimas bei buvimas kurčiųjų bendruomenės dalimi yra kelias į sėkmę. Tuomet dar nesupratau, kokie teisingi bus šie žodžiai!“ - sako Stivenas. 1975 m. birželį Stivenas laimėjo Golden West koledžo metų studento rinkimus! Tai prestižinis universiteto apdovanojimas. Taip pat jis įstojo į Kalifornijos valstijos universitetą Nortridže ir apsi-

gyveno viename kambaryje su Gregu. Stivenas pasirinko pedagogikos specialybę, o Gregas – teatrą. „Ilgainiui aš taip pat įsitraukiau į teatrą, o po kelerių metų mudu su Gregu sujungėme savo talentus magijoje bei mene ir sukūrėme pasirodymą „DEAFinitely Magic!“ - pasakoja Stivenas. 1978 m. jis įgijo specialiosios pedagogikos (kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų) magistro laipsnį, o 1982 m. - vadovavimo bei administravimo magistro laipsnį. Savo mokytojavimo karjerą Stivenas pradėjo Arizonos mokykloje (mokė kurčiuosius), vėliau grįžo į Kaliforniją. Po kelerių mokytojavimo metų vyras prisidėjo prie Tafto pradinės mokyklos (Santa Ana) administracijos komandos. Ši mokykla vykdė gerai žinomą kurčiųjų integravimo programą, kuri suteikė kurtiems mokiniams galimybę naudotis visomis jiems naudingomis bendravimo priemonėmis. Stivenas tapo kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų programos vadovu, vėliau vienu iš vadovų su bendrųjų mokymosi programų vadovu. Kai šis vadovas išėjo į pensiją, Stiveno buvo paprašyta tapti visų studentų vadovu. „Dabar aš jau dirbu 24 metus Tafto pradinėje mokykloje!“ - sako jis. Vyro atsidavimas studentams, tėvams, fakultetui bei kolegoms yra akivaizdus. Stivenas vis dar jaučia neišblėsusią meilę teatrui. Jis papildomai dirba gestų kalbos mokytoju Kalifornijos valstijos universitete bei Irvine Valley koledže ir rengia magijos pasirodymus su Gregu. Šis energingas duetas laimėjo pirmąją vietą 2002 m. Maskvoje vykusiame Pasaulio kurčiųjų magų festivalyje magijos komedijos rungtyje. Po dvejų metų Leipcige (Vokietijoje) pakartojo savo laimėjimą. Vyras laimėjo ir kitų apdovanojimų, pvz., „labiausiai pastebimi magai girdinčiųjų magų varžybose“. Stivenas ir jo žmona Marisela turi du vaikus. Ji – girdinti ispanė, moka gestų kalbą. Stivenas sako: „Aš bandžiau ją įtikinti, kad pirmasis, kuris išgirsta vaiko verksmą naktį, turėtų atsikelti ir patenkinti jo poreikius“.

Žmona dirba mokytoja Santa Anoje. „Kartais mudu būname pagauti besikalbantys gestų kalba per susirinkimus, o kiti aplinkui nieko nesupranta“, - pasakoja Stivenas. Stiveno tėvai Robertas ir Mari Longasrai įkūrė ne pelno siekiančią organizaciją „DEAFinitely 4 Kids, Inc“. Taip jie nori ką nors gražinti bendruomenei už sėkmingą jų vaiko integraciją. „DEAFinitely 4 Kids“ teikia resursus kurtiesiems ir neprisigirdintiems moksleiviams Oranžo apygardoje, taip pat Tafto moksleiviams.

Artimiausi Stiveno planai, „kad magija virstų realybe“. „DEAFinitely Manic“ dabar jau turi Facebook puslapį ir tikisi rengti pasirodymus visoje šalyje.

Iš anglų kalbos išvertė *Ieva Vanagaitė*⁴⁷

---

⁴⁷ Longraso kelias į sėkmę. Internetinė prieiga: http://www.lkd.lt/enews/id-kurtieji_pasaulyje-news-s_longasro_kelias_i_sekme.html
lev.igive.com/html/allcauses-41421.cfm

3 PRIEDAS

Gerb. kolega (anketa paslaugų gavėjui)

Lietuvos edukologijos universiteto Socialinės komunikacijos institutas atlieka tyrimą apie Lietuvos kurčiųjų draugijos veiklos valdymo optimizacijos galimybes. Tyrėjai siekia išsiaiškinti draugijos teikiamų paslaugų apimtį ir kokybę, darbuotojų kompetencijas ir kvalifikacijas, draugijos struktūrą, valdymą bei jo tobulinimo galimybes. Todėl prašytume Jūsų nuoširdžiai atsakyti į pateiktus klausimus ir apibraukti tinkantį atsakymą. Jūsų atsakymai bus naudojami tik organizacijos valdymo strateginei analizei parengti.

1. Ar Jus tenkina Kurčiųjų draugijos veikla?

- a) Taip
- b) Iš dalies
- c) Ne
- d) Nežinau

2. Ar, Jūsų nuomone, Lietuvos kurčiųjų draugijoje dirbantys žmonės Jums padeda?

- a) Taip
- b) Iš dalies
- c) Ne
- d) Nežinau

3. Ką siūlytumėte keisti draugijos darbe?

- a) Išsamiau susipažinti su kurčiųjų poreikiais ir į juos atsižvelgti
- b) Įsiklausyti į kurčiųjų nuomonę
- c) Skirti kompetetingus vadovus
- d) Suteikti draugijos nariams daugiau savarankiškumo

4. Kodėl būnate nepatenkinti draugijos veikla?

- a) per mažas finansavimas
- b) neužtenka darbuotojų
- c) nepakankama darbuotojų kvalifikacija
- d) netinkamas valdymas
- e) kita

5. Kokių gebėjimų, Jūsų nuomone, turi turėti draugijos darbuotojai?

- a) vadybininko
- b) psichologo
- c) pedagogo
- d) mediko
- e) socialinio darbuotojo
- f) socialinio pedagogo

6. Kokias papildomas paslaugas galėtų teikti kurčiųjų draugija Jūsų gyvenamoje vietoje?

- a) socialinių (susitikimai, konsultacijos, skalbimas, laikinų nakvynės namų ir kt.)
- b) kultūrinių (asmeninių, kalendorinių, valstybinių švenčių organizavimas, koncertai, spektakliai ir kt.)
- c) švietimo(konferencijos, seminarai, kursai ir kt.)
- d) kita (įrašykite)

7. Kiek pinigų, Jūsų nuomone, draugijai reikėtų, kad ji būtų jums dar naudingesnė?

.....

.....

.....

.....

8. Jūsų amžius

- a) 16-24 metai
- b) 24-39 metai
- c) 40-55 metai
- d) 56 ir daugiau

9. Jūsų lytis

- a) moteris
- b) vyras

10. Jūsų išsilavinimas

- a) aukštasis universitetinis
- b) aukštasis neuniversitetinis
- c) specialusis vidurinis
- d) vidurinis
- e) kita (įrašykite)

11. Jūs esate:

- a) mokinys/studentas
- b) darbininkas
- c) tarnautojas
- d) konsultantas
- e) verslininkas (įvardinkite verslo sritį)
- f) pensininkas
- g) bedarbis
- h) kita

Ačiū už atsakymus.

4 PRIEDAS

Struktūruotas interviu

**Gerb. kolega,
(anketa draugijos darbuotojams ir vadovams)**

Lietuvos edukologijos universiteto Socialinės komunikacijos institutas atlieka tyrimą apie Lietuvos kurčiųjų draugijos veiklos valdymo tobulinimo galimybes. Tyrėjai siekia išsiaiškinti draugijos teikiamų paslaugų apimtį ir kokybę, darbuotojų kompetencijas ir kvalifikacijas, draugijos struktūrą, valdymą bei jo tobulinimo galimybes. Todėl prašytume Jūsų nuoširdžiai atsakyti į pateiktus klausimus ir apibraukti tinkantį atsakymą. Jūsų atsakymai bus naudojami tik organizacijos valdymo strateginei analizei parengti.

1. Ar, Jūsų nuomone, draugijos veikla tenkina pagrindinius kurčiųjų poreikius? Atsakymą trumpai pakoментuokite.

a) taip, nes.....
.....
.....
.....
.....
.....

b) iš dalies, nes.....
.....
.....

.....
.....
.....

c) ne, nes.....

.....
.....
.....
.....

d) negaliu pasakyti, nes.....

.....
.....
.....
.....

2. Ar, Jūsų nuomone, Lietuvos kurčiųjų draugijos struktūra yra palanki kokybiškoms paslaugoms teikti? Atsakymą trumpai pakomentuokite.

a) taip, nes.....

.....
.....
.....
.....

b) ne, nes.....

.....
.....

.....
.....

c) nežinau

Jeigu pasirinkote atsakymą a), atsakykite į 4 klausimą

3. Ar reikėtų tobulinti draugijos veiklą ir jos valdymą? (Galite pasirinkti daugiau kaip viena atsakymą)

- a) Taip, reikėtų, nes yra poreikis tyrėti daugiau konsultantų, personalo, patalpų, įrangos ir paslaugų.
- b) Ne, nes visko pakanka.
- c) Negaliu paskyti.

4. Įvardinkite pagrindines draugijos teikiamų paslaugų kokybės trūkščius

- a) per mažas finansavimas, nes ...
- b) nepakankama darbuotojų kvalifikacija, nes ...
- c) netinkamas valdymas, nes.....

.....
d) kita (įrašykite ir pakomentuokite)
.....
.....
.....
.....
.....

Jeigu pasirinkote a) atsakymą, atsakykite į 5 klausimą.

Jeigu pasirinkote b) atsakymą, atsakykite į 6 klausimą

Jeigu pasirinkote c) atsakymą, atsakykite į 7 klausimą

5. Įvardinkite galimus papildomo finansavimo šaltinius ir būdus

.....
.....
.....
.....
.....

6. Kokių kompetencijų ir kvalifikacijų, Jūsų nuomone, papildomai labiausiai reikėtų draugijos darbuotojas / (galite pasirinkti keletą variantų)

- a) vadybininko
- b) psichologo
- c) pedagogo
- d) mediko
- e) socialinio darbuotojo
- f) socialinio pedagogo
- g) kita (įrašykite)

.....

7. Kokios, Jūsų nuomone, pagrindinės vadybos priežastys trukdo efektyviai draugijos veiklai (galite pasirinkti keletą atsakymų)

- a) strateginio planavimo stoka
- b) per didelis darbo krūvis
- c) asmeninės perspektyvos darbuotojams nebuvimas
- d) kita (įrašykite ir pakomentuokite)

.....
.....
.....

.....
.....

*Jeigu pasirinkote a) atsakymą, atsakykite į 8 klausimą.
Jeigu pasirinkote b) atsakymą, atsakykite į 9 klausimą.
Jeigu pasirinkote c) atsakymą, atsakykite į 10 klausimą.*

8. Įvardinkite keletą pasiūlymų darbui ir veiklai tobulinti

.....
.....
.....

9. Kaip, Jūsų nuomone, draugijoje racionaliau galėtų būti paskirstomas darbo krūvis darbuotojams?

.....
.....
.....
.....

10. Kokios, Jūsų nuomone, asmeninės perspektyvos turėtų būti sudaromos draugijos darbuotojams? (galite pasirinkti keletą atsakymų)

- a) tobulinti savo kvalifikaciją
- b) daugiau uždirbti
- c) karjeros galimybės
- e) tarptautinės stažuotės
- f) kita (įrašykite)

.....

11. Įvardinkite keletą būdų, kuriais draugija galėtų patobulinti savo veiklą

.....
.....
.....
.....
.....

12. Kaip siūlytumėte tobulinti draugijos finansavimą?

.....
.....
.....

13. Jūsų amžius

- a) 16- 24
- b) 24 - 39
- c) 40 -55
- d) 56-60
- e) kita (įrašykite) .....

14. Jūsų lytis

- a) moteris
- b) vyras

15. Jūsų išsilavinimas

- a) aukštasis universitetinis
- b) aukštasis neuniversitetinis
- c) specialusis vidurinis
- d) vidurinis
- e) kita (įrašykite).....

16. Jūsų esate įgijęs kvalifikacija

- a) vadybininko
- b) psichologo
- c) pedagogo
- d) mediko
- e) socialinio darbuotojo
- f) socialinio pedagogo
- g) kita (įrašykite).....

Ačiū už atsakymus

5 PRIEDAS

Interviu gairės savivaldybių atstovams

Lietuvos edukologijos universiteto Socialinės komunikacijos institutas atlieka tyrimą apie Lietuvos kurčiųjų draugijos veiklos valdymo tobulinimo galimybes. Tyrėjams labai svarbu išsiaiškinti savivaldos institucijų požiūrį į draugijos veiklos efektyvumą bei šios veiklos tobulinimo galimybes. Todėl prašytume Jūsų nuoširdžiai atsakyti į pateiktus klausimus ir apibraukti tinkantį atsakymą. Jūsų atsakymai bus naudojami tik organizacijos valdymo strateginei analizei parengti.

1. Ar, Jūsų nuomone, draugijos veikla tenkina pagrindinius kurčiųjų poreikius jūsų savivaldybėje ir kodėl? Atsakymą trumpai pakomentuokite

.....
.....
.....

2. Ar, Jūsų nuomone, Lietuvos kurčiųjų draugijos teikiama paslauga yra kokybiška? Nurodykite, prašau, pozityvų atvejį?

.....
.....
.....
.....
.....

3. Įvardinkite pagrindines draugijos teikiamų paslaugų kokybės trikdžius ir pakomentuokite savo atsakymus:

.....
.....
.....
.....
.....

4. Įvardinkite keletą būdų, kuriais draugija galėtų patobulinti savo veiklą

.....
.....
.....
.....

5. Kaip siūlytumėte tobulinti draugijos finansavimą?

.....
.....
.....
.....

6. Išdėstykite savo nuomonę apie galimybę draugiją finansuoti per savivaldybių biudžetą

.....
.....
.....
.....
.....

7. Pateikite pasiūlymų Lietuvos kurčiųjų draugijos veiklos tobulinimui

.....
.....
.....
.....
.....

8. Jūsų amžius

- a) 21- 24 metai
- b) 24 -39 metai
- c) 40 -55 metai
- d) 55 -60 metų
- e) kita (įrašykite)

9. Jūsų lytis

- a) moteris
- b) vyras

10. Jūsų išsilavinimas

- a) aukštasis universitetinis
- b) aukštasis neuniversitetinis
- c) specialusis vidurinis
- d) vidurinis
- e) kita (įrašykite).....

Li-239 Giedrė **Kvieskienė**, Mindaugas **Briedis**, Renaldas **Čiužas**, Irena **Zaleskienė**. Lietuvos kurteji: galimybė gyventi kartu (Kurčiųjų integracijos socialiniai ir vadybiniai aspektai) : mokslo studija. Lietuvos edukologijos universitetas. Socialinės komunikacijos institutas. Vilnius : Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2014. 136 p.

ISBN: 978-9955-20-917-1

Studijoje "Lietuvos kurtieji: galimybė gyventi kartu (Kurčiųjų integracijos socialiniai ir vadybiniai aspektai)", analizuojamos Kurčiųjų draugijos galimybės valdyti kurčiųjų integracijos veiksmus bei tenkinti bendruomenės poreikius ir kurčiųjų bendruomenės draugijos skatinamosios ir palaikomosios integracijos vertinimai. Mokslo studija parengta, remiantis Lietuvos edukologijos universiteto Socialinės komunikacijos instituto (toliau –SKI) mokslinio kolektyvo atliktų teorinių bei norminių šaltinių turinio analize ir aštuonių Lietuvos kurčiųjų draugijos institucijų veiklos kokybinio tyrimo, įvertinant jų institucinius gebėjimus ir veiklą kokybę, duomenų analize. Tyrimas buvo atliktas pagal VŠĮ Respublikinio kurčiųjų reabilitacijos centro užsakymą. Tyrimą atliko tyrėjų grupė, vadovaujama prof. dr. Giedrės Kvieskienės. Tyrimo metu buvo atliktas aštuonių Lietuvos kurčiųjų draugijos organizacijų veiklos kokybės vertinimas ir įvertinti šių organizacijų instituciniai gebėjimai bei pateiktos rekomendacijos veiklai tobulinti. Studijoje reflektuojamas Lietuvos gyventojų požiūris į kurčiuosius kaip neįgaliųjų mažumą, jų nuostatos, gebėjimas bendrauti su kurčiais kaip su lygiais, gyventi su jais kartu. Studijos tikslas: išanalizuoti kurčiųjų integracijos socialinius ir vadybinius aspektus bei Kurčiųjų draugijos galimybes valdyti pozityviosios socializacijos bei palaikomosios socialinės integracijos procesus.

UDK 364.65-056.263(474.5)

Redagavo *Dalia Rasteniene*

Maketavo *Donaldas Petrauskas*

Viršelio autorė *Dalia Raicevičiūtė*

SL 605. 8,5 sp. l. Tir. 100 egz. Užsak. Nr. 014-007

Išleido Lietuvos edukologijos universiteto leidykla

T. Ševčenkos g. 31, LT-03111 Vilnius

Tel. +370 5 233 3593, el. p. leidykla@leu.lt